

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

..... ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาไทย).....
ปริญญา

..... ภาษาไทย ภาษาไทย
สาขา ภาควิชา

เรื่อง ศึกษาลักษณะภาษาถิ่นจันทบุรี: กรณีศึกษาตำบลท่าช้าง และตำบลแสลง อำเภอเมือง
จังหวัดจันทบุรี

The Study of the Characteristics of the Dialects in Chanthaburi Province:
A Case Study of the Dialects in Thachang Sub-District and Slang Sub-District,
Mueang District, Chanthaburi Province

นามผู้วิจัย นายพรโชค อุ้สมบูรณ์

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก (ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุญเหลือ ใจมโน, Ph.D.)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม (รองศาสตราจารย์ชลอ รอดลอย, ศศ.ม.)

หัวหน้าภาควิชา (รองศาสตราจารย์สิริวรรณ นันทจันทุล, ค.ม.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์กัญจนา วีระกุล, D.Agr.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ เดือน พ.ศ.

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

ศึกษาลักษณะภาษาถิ่นจันทบุรี: กรณีศึกษาคำบดทำซ้าง และคำบดแสดง
อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

The Study of the Characteristics of the Dialects in Chanthaburi Province:
A Case Study of the Dialects in Thachang Sub-District
and Slang Sub-District, Mueang District, Chanthaburi Province

โดย

นายพรโชค อุสมบูรณ์

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาไทย)

พ.ศ. 2552

พรโชค อุสมบูรณ์ 2552: ศึกษาลักษณะภาษาถิ่นจันทบุรี: กรณีศึกษาตำบลท่าช้าง และตำบลแสง
อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาไทย) สาขาวิชาภาษาไทย
ภาควิชาภาษาไทย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุญเหลือ ใจมโน, Ph.D.
144 หน้า

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะภาษาถิ่นจันทบุรีเปรียบเทียบกับภาษาไทย มาตรฐานและ
ศึกษาคำศัพท์สำนวนภาษาถิ่นจันทบุรีที่สะท้อนวัฒนธรรมของท้องถิ่น ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ ข้อมูล
ปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์ สันทนาแล้วนำมาวิเคราะห์ โดยศึกษาจากผู้ออกภาษาตำบลท่าช้าง ตำบลแสง
ทั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ความรู้และหลักเกณฑ์จากเอกสาร และงานวิจัยมาวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ด้วย

ผลการศึกษา ลักษณะภาษาถิ่นจันทบุรี พบว่า ภาษาถิ่นจันทบุรีมีหน่วยเสียง 3 ชนิด คือ หน่วยเสียง
พยัญชนะ 21 หน่วยเสียง หน่วยเสียงสระ 18 หน่วยเสียง และหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 5 หน่วยเสียง เมื่อนำคำ
ภาษาถิ่นจันทบุรีมาเปรียบเทียบกับภาษาไทยมาตรฐาน มีลักษณะ 3 ประการ คือ 1) ลักษณะคำที่แตกต่างกัน
ทุกประการทั้งเสียงพยัญชนะ เสียงสระ และเสียงวรรณยุกต์ เป็นคำศัพท์เฉพาะของท้องถิ่น 2) ลักษณะคำ
ที่คล้ายกันบางประการ เป็นลักษณะคำที่คล้ายกันในเสียงพยัญชนะ เสียงสระ แต่มักพบว่ามีเสียงวรรณยุกต์
แตกต่างกัน เพราะมีชนพื้นเมืองดั้งเดิมเป็นชาวเขมรจึงมีฐานเสียงของเขมร กล่าวคือ ไม่มีเสียงวรรณยุกต์
3) ลักษณะคำที่คล้ายกันทุกประการ เป็นลักษณะที่พบมากที่สุด เนื่องจากปัจจุบันใช้ภาษาไทยมาตรฐาน
เป็นภาษาในการสื่อสารมากกว่าภาษาถิ่น คำศัพท์ภาษาถิ่นจันทบุรียังแสดงให้เห็นการถ่ายทอดวัฒนธรรม
ใน 5 ลักษณะ คือ 1) วัฒนธรรมทางวัตถุธรรม ซึ่งสะท้อนเรื่องอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย 2) วัฒนธรรม
ทางสัทธรรม ซึ่งสะท้อนเรื่องวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และอาชีพ 3) วัฒนธรรมทางจิตใจ สะท้อนเรื่องความเชื่อ
พิธีกรรม ศาสนา 4) วัฒนธรรมทางสุนทรียภาพ ซึ่งสะท้อนเรื่องดนตรี กีฬา ศิลปะ 5) วัฒนธรรมทางภาษา
ซึ่งสะท้อนเรื่องภาษาพูด สำนวน ถ้อยคำสำเนียง และจากการศึกษาคำศัพท์ภาษาถิ่นจันทบุรีที่สะท้อนวัฒนธรรม
พบว่า คำศัพท์มีความหลากหลาย เพราะในจังหวัดจันทบุรีมีชนชาติหลายเชื้อชาติ ทั้งญวน ของ ลาว เขมร

Pornchok Usomboon 2009: The Study of the Characteristics of the Dialects in Chanthaburi Province: A Case Study of the Dialects in Thachang Sub-District and Slang Sub-District, Mueang District, Chanthaburi Province. Master of Arts (Thai), Major Field: Thai Language, Department of Thai Language. Thesis Advisor: Associate Professor Boonlue Chaimano, Ph.D. 144 pages.

The purposes of this Thesis are 1) to study the characteristics of Chanthaburi dialect compared to the Thai standard language 2) to study on Chanthaburi dialect's vocabulary that reflects the culture of the locality

The data that are used in the research consist of 1) The primary data got from interviewing, the language tellers from Thachang Sub-District and Slang Sub-District. After that, the data were brought of analyzed. In addition, the researcher also uses the information and the standard of documents for the analysis.

The results of the studies are 1) there are 3 types of sound found in the characters of Chanthaburi dialect. Firstly, there are 21 sounds of consonants. Secondly, there are 18 sounds of vowels and Thirdly, there are 5 sounds of tone mark.

Besides, in part of the comparing between Chanthaburi dialect and Thai standard language, the finding reveals the 3 types of sound as follows :- 1) The different character of vocabulary can of found in consonant sound, the vowel sound and tonal sound, in the local dialect. 2) The character of the vocabulary that resembles in some aspects, is the vocabulary that resembles in the consonant sound and vowel sound. It in found that the voice of tone mark between Chanthaburi and Thai Standard language is always different. The cause of differences in sounds of tone mark is because of the influences of native dwellers who are Cambodian. So the Cambodian language influences the Chanthaburi local dialect to be of no sound of tone mark. 3) The character of vocabulary that resembles in every points is the type that is most found. It is because nowadays the Chanthaburi people use the Thai standard in the communication more than the dialect.

Furthermore, the vocabulary of Chanthaburi also indicates the passing on of the culture in 5 characteristics. The First one is the material culture which is the reflection of food, clothes and residence. The Second one is the Saha-Dharma that reflect the way of life, livelihood and occupation. The Third one is the spiritual culture that reflects about the belief, ceremony and religion. The Fourth one is the aesthetic culture which reflects the music, sport and art. The Fifth one is the culture of language that reflects about the colloquialism, idiom, intonation

The results of the study on the vocabulary of Chanthaburi dialect which reflect the culture reveal that the causes of various vocabulary are because of many races of people living in Chanburi province including Yuan, Chong, Lao and Cambodian.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาอย่างสูงจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญเหลือ ใจมโน อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ที่กรุณาให้ความรู้ ข้อคิดเห็น คำชี้แนะต่างๆ อีกทั้งคอยให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด และสละเวลาอันมีค่าในการตรวจ แก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้อย่างเอาใจใส่ ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ชลอ รอดลอย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ได้กรุณาตรวจแก้ไข และให้แนวทางในการค้นคว้าทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์สิริวรรณ นันทจันทุล รองศาสตราจารย์ ชูศักดิ์ ทิพย์เกษร อีกทั้งคณาจารย์ ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ทุกท่านที่กรุณา ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ อันเป็นประโยชน์ต่อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์สุพานี จรดล ผู้ให้คำปรึกษาและชี้แนะข้อมูลทาง ภาษาท้องถิ่นจันทบุรี พร้อมทั้งเป็นแรงสนับสนุนให้ผู้วิจัยเกิดความขยันหมั่นเพียรในการศึกษา

ผู้วิจัยขอขอบคุณรุ่นพี่ปริญญาโท รุ่น 1 และรุ่น 2 ทุกท่าน ที่เป็นแนวทางและให้คำปรึกษา แก่ผู้วิจัย รวมทั้งเพื่อนๆ ปริญญาโทรุ่น 3 ทุกคนที่คอยให้กำลังใจ และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ใน ทุกๆ เรื่อง ขอขอบคุณสำหรับมิตรภาพที่มีให้แก่ผู้วิจัยมา โดยตลอด

ท้ายสุดนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อสมพงษ์ คุณแม่สุวัฒนา คุณพี่พรชัย คุณอาสาสมัคร คุณอาจารย์ก คุณอาโกศล และญาติพี่น้องที่คอยดูแล อบรมสั่งสอน ให้ความรัก ความห่วงใย ให้กำลังใจ และทุนทรัพย์แก่ผู้วิจัยเสมอมา และขอขอบคุณ เพื่อนร่วมงานทุกคน ที่คอยช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

ความดี หรือประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบแด่ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พร โชค อุ้สมบูรณ์

พฤษภาคม 2552

สารบัญ

	หน้า
สารบัญตาราง	(3)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
ขอบเขตการวิจัย	5
เกณฑ์ที่ใช้ในการวิจัย	5
นิยามศัพท์	6
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	8
เอกสารและตำราที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดจันทบุรี	8
เอกสารและตำราที่เกี่ยวข้องกับภาษาถิ่น	22
เอกสารและตำราที่เกี่ยวข้องกับระบบเสียงของภาษาไทยมาตรฐาน	27
เอกสารและตำราที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม	31
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาษาไทยถิ่นและวัฒนธรรมไทย	36
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	41
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	41
การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล	42
การสรุปผล	42
บทที่ 4 ผลการวิจัย	43
ระบบเสียงในภาษาถิ่นจันทบุรี	43
เปรียบเทียบคำภาษาถิ่นจันทบุรีกับภาษาไทยมาตรฐาน	76
คำศัพท์และสำนวนที่สะท้อนความสัมพันธ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี ท้องถิ่นจันทบุรี	82

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	97
สรุปผลการวิจัย	97
อภิปรายผล	100
ข้อเสนอแนะ	103
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	104
ภาคผนวก	109
ภาคผนวก ก สัทสัญลักษณ์	110
ภาคผนวก ข คำศัพท์ภาษาถิ่นจันทบุรี	115
ภาคผนวก ค ประวัติผู้บอกภาษาถิ่นจันทบุรี	138
ประวัติการศึกษา และการทำงาน	144

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงคู่เทียบเสียงพยัญชนะต้นในภาษาไทยถิ่นจันทบุรี	51
2	แสดงคู่เทียบเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำในภาษาไทยถิ่นจันทบุรี	56
3	แสดงคู่เทียบเสียงพยัญชนะตัวสะกดในภาษาไทยถิ่นจันทบุรี	62
4	แสดงคู่เทียบเสียงสระเสียงสั้นในภาษาไทยถิ่นจันทบุรี	68
5	แสดงคู่เทียบเสียงสระเสียงยาวในภาษาไทยถิ่นจันทบุรี	69
6	แสดงคู่เทียบเสียงสระประสมในภาษาไทยถิ่นจันทบุรี	70
ตารางผนวกที่		
1	สัญลักษณ์แทนหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวทั้งหมด 21 หน่วยเสียง	111
2	สัญลักษณ์แทนหน่วยเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำทั้งหมด 11 หน่วยเสียง	112
3	สัญลักษณ์แทนหน่วยเสียงพยัญชนะตัวสะกดมีทั้งหมด 9 หน่วยเสียง	112
4	สัญลักษณ์แทนหน่วยเสียงสระเสียงสั้น 9 หน่วยเสียง	113
5	สัญลักษณ์แทนหน่วยเสียงสระเสียงยาว 9 หน่วยเสียง	113
6	สัญลักษณ์แทนหน่วยเสียงสระเสียงเลื่อนหรือสระประสมในภาษาไทยถิ่นจันทบุรี มี 3 หน่วยเสียง	114
7	สัญลักษณ์แทนหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 5 หน่วยเสียง	114

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมอยู่ร่วมกันโดยสร้างระเบียบแบบแผน กฎเกณฑ์ และประเพณีวัฒนธรรม เพื่อนำใช้ในการดำรงชีวิต โดยอาศัยภาษาเป็นสื่อที่สำคัญ เป็นเครื่องมือในการสื่อสารระหว่างมนุษย์ ภาษามีลักษณะและธรรมชาติเฉพาะของภาษาก็คือ ภาษามีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอและไม่มีสังคมใดที่ใช้ภาษาเพียงภาษาเดียว แต่จะใช้ภาษามากกว่าหนึ่งภาษาเสมอ ดังที่ ธีระวีวรรณ อินทร์แหยม (2543: 1-2) ได้กล่าวถึงภาษาในสังคมไว้ว่า

...ธรรมชาติของมนุษย์เมื่ออยู่รวมกันก็ย่อมที่จะต้องใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร ทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านการสื่อสารความรู้สึนึกคิด ความต้องการ หรืออารมณ์ต่างๆ และพฤติกรรมในการใช้ภาษาเหล่านี้เป็นสิ่งที่มนุษย์จะต้องเรียนรู้ เพราะภาษาเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองไม่ได้หากแต่มนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้นมา...

ในสังคมไทยใช้ภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติ โดยถือว่าภาษาไทยกรุงเทพมหานคร เป็นภาษาไทยมาตรฐาน และยังมีภาษาไทยในถิ่นต่างๆ ซึ่งแบ่งเป็นภูมิภาค เช่น ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาไทยถิ่นอีสาน ภาษาไทยถิ่นใต้ เป็นต้น ซึ่งเป็นกลุ่มภาษาใช้สื่อสารมีลักษณะทางภาษาที่คล้ายคลึงกัน เมื่อศึกษาจะพบว่าภาษาไทยถิ่นต่างๆ นั้น จะมีกลุ่มภาษาย่อยแยกตามกลุ่มชนในท้องถิ่น ทำให้เกิดลักษณะและเอกลักษณ์ทางภาษาที่ต่างกัน

การศึกษาภาษาถิ่น ภาษาถิ่นย่อย หรือภาษาของกลุ่มชน จะเป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การศึกษา วัฒนธรรมในด้านต่างๆ ด้วยภาษาเป็นเครื่องมือ เป็นตัวกลางของการสื่อสาร ถ้าเข้าใจในภาษาแล้ว จะทำให้มองเห็นลักษณะแบบแผน วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละท้องถิ่นอย่างชัดเจน แต่ปัจจุบันการใช้ภาษาถิ่นหรือภาษาในท้องถิ่นเริ่มลดลง เพราะความเข้าใจผิดเกี่ยวกับการใช้ภาษาถิ่นว่าเป็นภาษาที่ไม่ถูกต้องตามแบบแผนสากล มีสำเนียงภาษาที่ไม่ไพเราะ ภาษาถิ่นเป็นภาษาของคนสมัยเก่าเป็นภาษาที่ล้าสมัย เมื่อเทียบกับภาษาไทยมาตรฐาน

ภาครัฐบาลและเอกชน โดยเฉพาะโรงเรียน หน่วยงานราชการต่างๆ สื่อมวลชน วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ จะใช้ภาษาไทยกรุงเทพมหานคร เป็นภาษาหลักในถ่ายทอดการสื่อสาร เพราะถือว่าเป็นภาษาไทยมาตรฐานของประเทศ เนื่องจากกรุงเทพมหานครเป็นที่ตั้งของเมืองหลวง จึงทำให้คนส่วนใหญ่เข้าใจว่าภาษาไทยกรุงเทพเป็นภาษาที่ถูกต้อง โดยเฉพาะเยาวชนรุ่นใหม่ จะนิยมใช้ภาษาไทยมาตรฐานแทนการใช้ภาษาถิ่นในชีวิตประจำวัน เป็นผลทำให้ภาษาถิ่นซึ่งเป็นเอกลักษณ์ในท้องถิ่นนั้นๆ ค่อยเลือนหายและสูญหายไปมากที่สุด

สุวัฒน์ เลี่ยมประวัติ และ กันทิมา วัฒนะประเสริฐ (2536: 142) ได้กล่าวถึงสาเหตุที่เยาวชนไทยไม่พูดภาษาถิ่นไว้ว่า

สาเหตุที่ทำให้เด็กไม่พูดภาษาถิ่นมี 3 ประการ คือ

1. ระบบการศึกษา เพราะครูต้องสอนให้เด็กพูดภาษาไทยมาตรฐาน (ภาษากรุงเทพมหานคร) ให้ชัดเป็นการจัดภาษาและสำเนียงถิ่นให้สูญหาย
- 2.ทัศนคติของสื่อมวลชน นำภาษาและสำเนียงถิ่น โดยเฉพาะสำเนียงเหนือของสุพรรณบุรี มาล้อเลียนแบบตลกขำขัน โดยไม่รักษาสິงที่ดีไว้ จึงทำให้เด็กเห็นว่า ถ้าพูดเหนือทำให้เกิดความอับอาย จึงไม่อยากจะพูด และ
3. ทัศนคติของพ่อแม่ที่ไม่พูดสำเนียงหรือภาษาถิ่น จึงทำให้เด็กไม่พูดไปด้วย ดังนั้น ครู สื่อมวลชน พ่อแม่ ต้องสร้างความภูมิใจในภาษาถิ่นให้แก่เด็ก รวมทั้งต้องสร้างทัศนคติที่ดี ให้รู้ว่าการพูดภาษาถิ่นไม่ใช่เรื่องน่าอาย แต่เป็นเสน่ห์ของท้องถิ่นให้แก่คนกลุ่มนี้

นอกจากนั้น สมบัติ ศิริจันดา (2549: 27) กล่าวถึงการใชภาษาถิ่นว่าได้รับความสนใจน้อยไว้ว่า

...เพราะว่าขณะนี้เด็กและเยาวชนเข้าใจว่าภาษาของตนเองไม่มีความสำคัญ ไม่ไพเราะ หรือผิดเพี้ยนไปจากแบบแผน หรือมาตรฐาน เมื่อยึดภาษาเมืองหลวงเป็นหลัก ดังนั้น ทุกคนจึงพยายามพูดให้เหมือนภาษาเมืองหลวง และไม่กล้าพูดสนทนากันด้วยภาษาถิ่นตนเอง และกลัวจะถูกกล่าวหาว่าเขย หรือพูดเหนือ ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าหวงมาก ดังนั้น ทุกภาคส่วนต้องช่วยกันอนุรักษ์ภาษาถิ่นไว้ ก่อนที่ภาษาถิ่นจะตายหรือสูญหายไปอย่างน่าเสียดาย...

ปัจจุบันจึงมีการสนับสนุนให้มีการใช้ภาษาถิ่นมากขึ้นทั้งทางสื่อมวลชน และทางการศึกษา โดยเฉพาะทางการศึกษานั้นมีการเพิ่มหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้เยาวชนได้ศึกษาในสถานศึกษา เพื่อให้เห็นความสำคัญและช่วยรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะ ทัศนกรรม และภาษาของท้องถิ่นเอาไว้ให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษาและเรียนรู้ต่อไป

ศิวกาภท ปทุมสูติ (2550: 27) ได้กล่าวถึงการใช้ภาษาถิ่นไว้ว่า

...ต้องยอมรับว่าภาษาถิ่นไม่ได้ตายจากสังคม เพียงแต่ขาดการส่งเสริมการใช้ภาษาถิ่น จึงต้องเพิ่มกิจกรรมให้เด็กและเยาวชนได้รู้สึกภาคภูมิใจในภาษาถิ่น ที่สำคัญถ้าต้องการให้เด็กและเยาวชนรักษาถิ่น พ่อ แม่ต้องเป็นแบบอย่างให้ลูกได้ ที่สำคัญครูอาจารย์ต้องทำให้เด็กใช้ภาษาถิ่นในชีวิตประจำวัน โดยส่งเสริมให้เด็กร้องเพลงภาษาถิ่น นำภาษาถิ่นไปสอดแทรกในบทเรียนหรือบทเพลงต่างๆ เพื่อให้เด็กซึมซับถึงแก่นแท้ของภาษาถิ่น รู้สึกภาคภูมิใจ และไม่ว่าจะอาศัยอยู่ที่ไหนๆ จะไม่อายที่จะใช้ภาษาถิ่นในการสื่อสาร...

ปัญหาการใช้ภาษาถิ่นกลายเป็นเรื่องที่ถูกนำมากล่าวถึงกันมากขึ้น เนื่องจากประเทศไทยมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม แต่ละภูมิภาคจะมีลักษณะ เอกลักษณ์ของตนเอง โดยเฉพาะในเรื่องภาษาจะเป็นลักษณะเด่น ปัจจุบันผู้คนไม่ให้ความสนใจ ละเลย และไม่นิยมใช้ภาษาถิ่นของตน ทำให้เอกลักษณ์ทางภาษาค่อยๆ เลือนหายไป

ภาษาเป็นผลสะท้อนความเจริญของสังคม เมื่อชนกลุ่มใดกำหนดใช้ภาษาใดเป็นภาษาประจำกลุ่มแล้ว ภาษานั้นก็จะนับว่าเป็นภาษาหลัก หรือภาษาแม่ของของสมาชิกกลุ่มนั้น เมื่อสังคมขยายตัวขึ้นเป็นเมืองเป็นประเทศชาติ ภาษาที่ชนกลุ่มนั้นใช้ก็เปลี่ยนฐานะเป็นภาษาประจำชาติ ซึ่งจะเป็นภาษาที่ใช้สืบทอดต่อกันไปถึงลูกหลานถ่ายทอดกันไป

ภาษาที่พูดกันตามท้องถิ่นต่างๆ นั้น ตามปกติแล้วจะเป็นภาษาที่คนในถิ่นนั้นๆ ยังคงพูดและใช้กันอยู่เป็นส่วนใหญ่ คำบางคำในภาษากลางได้เลิกใช้แล้ว แต่ในภาษาถิ่นยังคงรักษาไว้เป็นอย่างดี ฉะนั้น การศึกษาภาษาถิ่นจะได้ประโยชน์ในการศึกษาสภาพความเป็นอยู่ ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ตลอดจนวรรณคดีของคนในสมัยโบราณในแต่ละถิ่นและที่มาของภาษาปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

จังหวัดจันทบุรี เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีการใช้ภาษาที่หลากหลายเนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ตั้งแต่สมัยสุโขทัยเรื่อยมา มีกลุ่มชนอาศัยรวมกันหลายเชื้อชาติ ด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่มีอาณาเขตติดต่อกับต่างประเทศ มีพื้นที่กว้างใหญ่อุดมสมบูรณ์ จึงมีกลุ่มชนต่างๆ อาศัยอยู่ในจังหวัดจันทบุรี ทั้งเขมร ญวน ลาว ชอง ทำให้เกิดวัฒนธรรมและภาษาที่หลากหลายแตกต่างหลากหลายมากกว่าจากภูมิภาคอื่น

ด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรมของจังหวัดจันทบุรี เป็นผลให้เกิดความผิดพลาดในการสื่อสาร ความไม่เข้าใจความหมายในภาษาของท้องถิ่น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาลักษณะภาษาในท้องถิ่นจันทบุรีโดยเฉพาะภาษาจันทบุรี ซึ่งมีสำเนียงภาษา ลักษณะคำศัพท์ สำนวนภาษาที่ใช้พูดเป็นเอกลักษณ์ โดยศึกษาระบบเสียง ประโยค ซึ่งเน้นภาษาที่คนในท้องถิ่นได้ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อประโยชน์ทางภาษา วัฒนธรรม และการดำรงเอกลักษณ์ด้านภาษาวัฒนธรรมของจังหวัดจันทบุรีให้ยั่งยืนสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระบบเสียงในภาษาถิ่นของจังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบคำภาษาถิ่นของจังหวัดจันทบุรีกับภาษาไทยมาตรฐาน
3. เพื่อศึกษาคำศัพท์และสำนวนที่สะท้อนความสัมพันธ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นจังหวัดจันทบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบลักษณะระบบเสียงในภาษาถิ่นของจังหวัดจันทบุรี
2. ทำให้ทราบความเหมือนและความแตกต่างของคำภาษาถิ่นของจังหวัดจันทบุรีและภาษาไทยมาตรฐาน
3. เป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์และนำเสนอไวยากรณ์ภาษาถิ่นอื่นๆ
4. เป็นแหล่งข้อมูลในการศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมและภาษา ในท้องถิ่นของจังหวัดจันทบุรี

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาการวิจัยครั้งนี้ จะศึกษาเฉพาะผู้บอกภาษาในตำบลท่าช้าง ตำบลแสลง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี เป็นพื้นที่หลัก และตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี เป็นพื้นที่รอง เนื่องจาก ตำบลท่าช้างและตำบลแสลงเป็นพื้นที่ที่มีผู้บอกภาษาอายุเฉลี่ยสูงกว่าตำบลอื่นๆ ในจังหวัดจันทบุรี จากการสำรวจข้อมูลสำมะโนประชากรของเทศบาลตำบลท่าช้าง และองค์การบริหารส่วนตำบลแสลง

เกณฑ์ที่ใช้ในการวิจัย

เกณฑ์ที่ใช้ในการวิจัยเรื่อง ศึกษาลักษณะภาษาถิ่นจันทบุรี: กรณีศึกษาตำบลท่าช้าง ตำบลแสลง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์เพื่อศึกษาตามวัตถุประสงค์ 3 ประการดังนี้

1. ศึกษาระบบเสียงในภาษาถิ่นของจังหวัดจันทบุรี โดยยึดแนวทางการศึกษาเรื่องระบบเสียงของ กาญจนา นาคสกุล (2520: 31-85) จากหนังสือระบบเสียงภาษาไทย และของ วิไลศักดิ์ กิ่งคำ (2547: 5-7) จากหนังสือภาษาไทยถิ่น ซึ่งสรุปแนวทางการศึกษาได้ 3 ลักษณะ ดังนี้
 - 1.1 เสียงพยัญชนะ (Consonant) ศึกษาจากคู่เทียบเสียงพยัญชนะ
 - 1.2 เสียงสระ (Vowel) ศึกษาจากคู่เทียบเสียงสระ
 - 1.3 เสียงวรรณยุกต์ (Tone mark) ศึกษาจากกล่องวรรณยุกต์
2. เปรียบเทียบคำภาษาถิ่นของจังหวัดจันทบุรีกับภาษาไทยมาตรฐาน โดยศึกษายึดแนวทางการศึกษาของ วิไลศักดิ์ กิ่งคำ (2547: 67) ใน 3 ลักษณะ คือ
 - 2.1 คำที่แตกต่างกัน (Different Forms)
 - 2.2 คำที่มีหน่วยเสียงคล้ายกันบางอย่าง (Similar Forms)
 - 2.3 คำที่มีหน่วยเสียงคล้ายกันทุกอย่าง (Identical Forms)
3. ศึกษาคำศัพท์และสำนวนที่สะท้อนความสัมพันธ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นจันทบุรี ยึดตามแนวทาง ของพระยาอนุমানราชชน (2515:41-53) ซึ่งแบ่งประเภทของวัฒนธรรมตามเนื้อหาไว้ มี 5 หมวดใหญ่ ดังนี้

- 3.1 วัฒนธรรมทางวัฒนธรรม
- 3.2 วัฒนธรรมทางสหธรรม
- 3.3 วัฒนธรรมทางจิตใจ
- 3.4 วัฒนธรรมทางสุนทรียภาพ
- 3.5 วัฒนธรรมทางภาษา

นิยามศัพท์

ภาษา หมายถึง เสียงที่มีระบบและมีความหมาย และเป็นคำที่ใช้สื่อสารของคนในท้องถิ่นต่าง ๆ

ภาษาถิ่น คือ คำที่ใช้เรียกภาษาที่ใช้พูดกันในหมู่ผู้คนที่อยู่ในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ต่างๆ กัน โดยมียังคงมีลักษณะเฉพาะที่สำคัญของภาษานั้น เช่น ภาษาไทย มีภาษาถิ่นหลายภาษา ได้แก่ ภาษาถิ่นอีสาน ภาษาถิ่นใต้ ภาษาถิ่นเหนือ และภาษาถิ่นกลาง เป็นต้น โดยทุกภาษาถิ่นยังคงใช้คำศัพท์ ไวยากรณ์ ที่สอดคล้องกัน แต่มักจะแตกต่างกันในเรื่องของวรรณยุกต์ เป็นต้น ภาษาที่ใช้พูดกันท้องถิ่นต่างๆ ในประเทศไทย เราแบ่งภาษาถิ่นออกได้เป็น 4 ถิ่นใหญ่ๆ คือ

1. ภาษาถิ่นกลาง คือ ภาษาที่ใช้กันอยู่ในกรุงเทพฯ และภาคกลาง ทั้งยังใช้เป็นสื่อกลางของประเทศไทย
2. ภาษาถิ่นเหนือ คือ ภาษาที่ใช้กันอยู่ในท้องถิ่นทางภาคเหนือ
3. ภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ ภาษาที่ใช้กันอยู่ในท้องถิ่นของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
4. ภาษาถิ่นใต้ คือ ภาษาที่ใช้กันอยู่ในท้องถิ่นของภาคใต้

ภาษาถิ่นแต่ละท้องถิ่นนี้ยังแยกย่อยออกไปได้อีก เพราะแต่ละภาคมีความแตกต่างกันออกไปแต่ละจังหวัด แต่ละอำเภอ เช่น ภาษาถิ่นทางภาคกลางก็มีภาษาถิ่นอยู่หลายถิ่น เช่น ภาษาถิ่นสุพรรณ ภาษาถิ่นเพชรบุรี ภาษาถิ่นราชบุรี และภาษาถิ่นแต่ละถิ่นเหล่านี้ก็ยังแยกย่อยออกไปอีก เรียกภาษาถิ่นย่อยได้แก่ ภาษาในเขตอำเภอต่างๆ

ภาษาไทยมาตรฐาน คือ ภาษาไทยที่ใช้พูดกันมากที่สุดในประเทศ โดยคือภาษาไทยถิ่นกรุงเทพมหานคร เป็นภาษาไทยมาตรฐาน

ภาษาไทยถิ่นจันทบุรี คือ ภาษาไทยที่ใช้พูดกันในจังหวัดจันทบุรี ซึ่งอาจจะมีบริเวณกว้างหรือแคบกว่าแนวแบ่งเขตจังหวัดในแผนที่เล็กน้อยก็ได้

การกลายเสียง คือ การเปลี่ยนแปลงเสียงในคำและในหน่วยคำที่ทำให้คำยังคงเป็นหน่วยคำเดียวกัน

คู่เทียบเสียง คือ คำที่ส่วนประกอบของคำ เช่น พยัญชนะต้น พยัญชนะตัวสะกด สระวรรณยุกต์ ที่แตกต่างกันนำมาเปรียบเทียบเพื่อแสดงความแตกต่างส่วนประกอบคำคู่ นั้น

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาลักษณะภาษาถิ่นจันทบุรี กรณีศึกษาคำบลท่าช้าง และตำบลแสด อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 5 หัวข้อ ดังนี้

1. เอกสารและตำราที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดจันทบุรี
 - 1.1 ประวัติความเป็นมาของจังหวัดจันทบุรี
 - 1.2 ลักษณะภูมิศาสตร์ของจังหวัดจันทบุรี
 - 1.3 เอกลักษณะด้านวัฒนธรรมของจังหวัดจันทบุรี
2. เอกสารและตำราที่เกี่ยวข้องกับภาษาถิ่น
 - 2.1 ความหมายของภาษาถิ่น
 - 2.2 สาเหตุการเกิดของภาษาถิ่น
 - 2.3 ความแตกต่างของภาษาถิ่น
3. เอกสารและตำราที่เกี่ยวข้องกับระบบเสียงของภาษาไทยมาตรฐาน
4. เอกสารและตำราที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม
 - 4.1 ความหมายของวัฒนธรรมไทย
 - 4.2 ลักษณะของวัฒนธรรมไทย
 - 4.3 ประเภทของวัฒนธรรมไทย
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาษาไทยถิ่นและวัฒนธรรมไทย

เอกสารและคำราที่เกี่ยวกับจังหวัดจันทบุรี

ความเป็นมาของจังหวัดจันทบุรี

จันทบุรีมีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ตั้งแต่สมัยสุโขทัย ซึ่งมีการตั้งถิ่นฐาน หลังจากสิ้นสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 (พ.ศ. 1724-1763) จันทบุรีเป็นอิสระจากขอม เนื่องจากตอนกลางพุทธศตวรรษที่ 18 ขอมได้ประสบความหายนะทั้งทางเศรษฐกิจและการเมือง เนื่องจากการโจมตีสร้างปราสาทหิน จำนวน 600 แห่ง จึงเกิดชุมชนอิสระปรากฏขึ้นทั่วไป

เมื่อจันทบุรีเป็นอิสระแล้วแต่ไม่มีหลักฐานยืนยันว่าจันทบุรีขึ้นกับสุโขทัยหรือไม่ แต่ในสมัยอยุธยาเมื่อสมเด็จพระเจ้าอู่ทองทรงสถาปนากรุงอยุธยา ปี พ.ศ. 1893 ปรากฏชื่อเมืองจันทบุรีเป็นส่วนหนึ่งของอยุธยา เรียกว่า จันตะบูร หรือจันทบูร

จันทบุรีสมัยอยุธยาตอนต้นมีฐานะเป็นประเทศราช เป็นเมืองที่มีความสำคัญทั้งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจ เนื่องจากที่ตั้งจันทบุรีเหมาะที่จะเป็นเมืองท่าและเมืองที่คอยควบคุมเขมร ในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงยกกองทัพไปตีเมืองเขมร ดังปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ ของกรมศิลปากร (2507: 223) กล่าวถึงการยกทัพไปตีเขมรสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชไว้ว่า “พระองค์ทรงให้กองทัพเมืองจันทบูรคุมเรือ 150 ลำ ปรากฏว่าเขมรถูกตีแตกยับเยิน และได้กวาดต้อนผู้คนลงมาถึง คน ซึ่งน่าจะนำมาไว้ที่จันทบุรีบ้าง แต่ไม่ปรากฏหลักฐาน”

ที่ตั้งของตัวเมืองจันทบุรีในสมัยอยุธยาตอนต้น สันนิษฐานว่าเมื่อย้ายจากเมืองเพนียดตั้งแต่ขอมหมดอำนาจลง ใน พ.ศ. 1763 มาตั้งถิ่นฐานบริเวณบ้านหัววัง ตำบลพุงทะเล (ปัจจุบันคือตำบลจันทนิมิต) ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำจันทบุรี บริเวณดังกล่าวได้พบหลักฐานที่เป็นชุมชนเก่าแก่ และมีร่องรอยศิลปกรรมร่วมสมัยอยุธยาตอนต้น และได้ค้นพบในเสมาหลายชิ้น

ประมาณพุทธศตวรรษที่ 20 ชุมชนบริเวณพุงทะเลได้ขยายตัวกระจายไปตามลุ่มแม่น้ำจันทบุรีจนถึงปากอ่าว ในระยะนี้ชุมชนจันทบุรีประกอบไปด้วยหลายเชื้อชาติ เช่น ชองซึ่งเป็นชนพื้นเมืองเดิม คนไทยซึ่งเข้ามาในลักษณะเป็นผู้ปกครอง ลาว เขมร ซึ่งถูกกวาดต้อนเข้ามาในสมัยอยุธยาเนื่องจากสงคราม กลุ่มชนเหล่านี้จะอยู่กันเป็นกลุ่มๆ ดังปรากฏ ซึ่งในปัจจุบัน คือ บ้านขอม บ้านชอง บ้านฉนวน เป็นต้น

ตั้งแต่สมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเป็นต้นมา เมืองจันทบุรีย้ายจากบริเวณทุ่งทะเลมายังบ้านลุ่ม เนื่องจากมีชัยภูมิที่เหมาะสมกว่า ประกอบกับในรัชกาลนี้ทรงจัดระเบียบการปกครองใหม่ จัดการปกครองหัวเมืองต่างๆ ลดหลั่นกันลงไปตามความสำคัญของเมืองนั้นๆ โดยทรงตั้งเมืองเอกเมืองโท เมืองตรี และเมืองจัตวา ตามลำดับ บริเวณทุ่งทะเลเป็นที่ราบค่อนข้างลุ่ม มีน้ำท่วมขัง มีภูเขาขนานบอยู่ข้าง เมื่อมีความคับแคบ ไม่มีทางที่จะขยายให้ใหญ่โตออกไปจากเดิมได้ ส่วนที่บ้านลุ่มเป็นที่ราบลาดสูงชันเหมาะเป็นที่อยู่อาศัยและป้องกันเมือง การสร้างเมืองที่บ้านลุ่มนี้ยังคงทำ คูเมือง ป้อม เหมือนเดิม คือ มีคูและเชิงเทินรอบเมืองทำเป็นรูปสี่เหลี่ยม

ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. 2199-2231) เขมรเกิดจลาจลทั้งไทยและญวนต่างเข้าไปแทรกแซง นับตั้งแต่นั้นมาเขมรกลายเป็นดินแดนกันชนระหว่างไทยกับญวนเรื่อยมา จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น จันทบุรีกลายเป็นเมืองที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ในการส่งข่าวเหตุการณ์ในเขมรและญวนให้ทางราชสำนักทราบ และเป็นเมืองหน้าด่านทางตะวันออกที่คอยป้องกันการรุกรานของเขมรและญวน

ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงให้สร้างกำแพงเมือง ป้อมคูเมือง หอรบ ตามแบบตะวันตก ปัจจุบันยังคงมีหลักฐานหลงเหลืออยู่บริเวณค่ายตากสิน ฉะนั้น จะเห็นว่าจันทบุรีเป็นเมืองที่มีความสำคัญทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ มาตั้งแต่สมัยอยุธยา และคร่าวกอบกู้อิสรภาพของกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 พ.ศ. 2310 นั้น จันทบุรีเป็นแหล่งที่ตั้งรวมกำลังของพระยาตาก จนสามารถนำกองทัพเข้าต่อสู้กับพม่า กระทั่งกู้อิสรภาพกรุงศรีอยุธยาได้สำเร็จ

ประวัติเมืองจันทบุรีในสมัยอยุธยานั้น ไม่มีเรื่องราวเกี่ยวกับสงครามมากเท่าใดนัก อาจกล่าวได้ว่าเมืองจันทบุรีเป็นเมืองที่สงบสุขเรื่อยมา ทั้งนี้ เพราะในสมัยอยุธยาไทยทำสงครามติดพันกับพม่าที่มีอาณาเขตติดต่อกับไทยทางด้านตะวันตกเฉียงเหนือและตะวันตกเท่านั้น เมืองทางด้านตะวันออกจึงสงบจากศึกสงคราม

ในสมัยสมเด็จพระนเรศวรเสด็จขึ้นไปตีเมืองเชียงใหม่ได้ เมื่อ พ.ศ. 1927 ขุนหลวงพะงั่ว กวาดต้อนเชลยล้านนา มาไว้ในเมืองต่างๆ ทางภาคใต้และชายทะเล ตะวันออกหลายเมือง เช่น นครศรีธรรมราช สงขลา พัทลุง และจันทบุรี ชาวไทยคงจะอพยพตามออกมาตั้งถิ่นฐานกันด้วย ตั้งแต่แผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีเป็นต้นมา

ชาวไทยที่อพยพมาลงหลักปักฐานกับชาวพื้นเมืองเดิม เช่น พวกขอม พวกชอง เป็นต้น จึงทำให้สำเนียงและคำพูดบางตอนบางคำ ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีผิดแผกแตกต่างไปบ้าง แม้ผิดแผกแตกต่างกันไปประการใดก็ตาม ชาวเมืองจันทบุรีก็ยังคงใช้ภาษาไทยเป็นภาษาถิ่นพูดกันโดยทั่วไปตลอดทั้งจังหวัด ยกเว้นแต่ชนหมู่บ้าน เช่น ชาวจีนและชาวญวนซึ่งอพยพเข้ามาในครั้งหลังเท่านั้นที่ยังพูดภาษาของตน

ในตอนปลายของกรุงศรีอยุธยา จันทบุรีปรากฏชื่ออีกครั้งหนึ่งเมื่อกรมหมื่นเทพพิพิธ พระเจ้าลูกยาเธอ ในแผ่นดินพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ได้ถูกควบคุมตัวมาไว้ที่เมืองจันทบุรีด้วยสาเหตุที่เกรงว่าจะชิงราชสมบัติ

พ.ศ. 2310 เมื่อคราวจะเสียดกรุงศรีอยุธยาแก่พม่า เมื่อพระเจ้าตากสินมหาราชได้ยกทัพมาถึงเมืองระยองซึ่งเป็นหัวเมืองขนาดเล็ก ในขณะที่เมืองข้างเคียงเป็นเมืองขนาดใหญ่ต่างตั้งเมืองเป็นอิสระ จึงมีความจำเป็นที่พระองค์ต้องยึดเมืองที่มีขนาดใหญ่กว่าเป็นที่ตั้งมั่น เมืองจันทบุรีเป็นเมืองใหญ่ที่สุดในหัวเมืองตะวันออกเหมาะที่จะยึดเป็นที่ตั้งมั่น สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้ปรึกษานายทหารและรู้พลทั้งปวง ซึ่งจะเป็นหนทางให้กอบกู้แผ่นดินได้โดยง่าย โชติ ผ่องมุด (2533: 69) ได้มีการวิเคราะห์เหตุผลที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชยึดเมืองจันทบุรีเป็นที่ตั้งมั่นไว้ดังนี้

1. จันทบุรีเป็นเขตที่พม่าไม่ตามมารบกวน
2. จันทบุรีเป็นหัวเมืองชายทะเลด้านตะวันออกเป็นศูนย์กลางการติดต่อกับส่วนอื่นๆ ได้ง่าย เช่น ติดต่อกับปักกิ่งได้ เขมร และพม่าไทรมาศ
3. จันทบุรีเหมาะเป็นที่จะหนีต่อไปที่อื่นได้ง่าย

โชติ ผ่องมุด (2533: 67) กล่าวถึงความจำเป็นมาของจังหวัดจันทบุรีไว้ว่า

...จันทบุรีเป็นเมืองเก่า จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เชื่อกันว่ามีอายุไม่ต่ำกว่า 1,000 ปี สร้างขึ้นโดยชนชาติขอม หัวเมืองเดิมตามศิลาจารึก เรียกว่า “ควนครานบุรี” ชาวพื้นเมือง เรียกว่า “เมืองกาไว” ตามชื่อผู้ปกครองเมือง เมืองจันทบุรี เดิมตั้งอยู่บริเวณหน้าเขาสระบาป มีชนพื้นเมืองเดิมอาศัยอยู่ เรียกว่า ชาวชอง มีภาษาพูดเป็นภาษาของตนเอง แตกต่างจากภาษาไทย และภาษาเขมร ครั้นปี พ.ศ. 1800 ได้มีการย้ายถิ่นฐานมาสร้างเมืองใหม่ที่บ้านหัววัง ตำบลพุงทลาย ซึ่งอยู่ใกล้กับแม่น้ำจันทบุรีในปัจจุบัน...

ใน พ.ศ. 2200 ได้ย้ายมาสร้างเมืองใหม่ที่บ้านลุ่มซึ่งอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำจันทบุรี และหลังจากกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่า สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเมื่อครั้งยังเป็นพระยา วชิรปราการ ได้นำกำลังพลประมาณ 500 คน ทัพเรือล่องแพออกมาทางทิศตะวันออกและยึดเมือง จันทบุรี ไว้เป็นเวลา 5 เดือน เพื่อเป็นแหล่งสะสมเสบียงอาหารและรีพล

จากนั้นจึงนำกำลังพลทั้งไทย-จีน จำนวน 5,000 คน กลับไปกอบกู้กรุงศรีอยุธยา ในปี พ.ศ. 2310 เหตุการณ์ดังกล่าวนับเป็นความภาคภูมิใจของชาว จันทบุรี ซึ่งเราสามารถเห็นได้จากการที่มี โบราณสถานและอนุสรณ์สถานหลายแห่งที่มีความเกี่ยวข้องหรือจัดสร้างขึ้น เพื่อเป็นการน้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ในครั้งนั้น

ต่อมาในสมัยสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ย้ายเมืองไปตั้งที่บ้านเนินวง ซึ่งอยู่ในที่สูงเพื่อเป็นที่มั่นในการป้องกันการถูกรุกรานของญวน จนกระทั่งในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเมือง จันทบุรี ได้ย้ายกลับมาตั้งที่บ้านลุ่มตามเดิมเนื่องจากบ้านเนินวงอยู่ไกลจากแหล่งน้ำ ในปี พ.ศ. 2436 เกิดกรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศส และฝรั่งเศสได้เข้ามายึดครองเมืองจันทบุรี ใวันนานถึง 11 ปี จนไทยต้องยอมยกดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงให้กับฝรั่งเศสเพื่อแลกเมืองจันทบุรี กลับคืนมา

อรรถธรรม ใจกล้า (2540: 4) ได้กล่าวถึงความเป็นมาของจังหวัดจันทบุรีโดยแบ่งเป็นสมัยต่างๆ ไว้ดังนี้

ในยุคที่ขอมเรืองอำนาจได้แผ่อิทธิพลถึงดินแดนแถบนี้ ดังที่ปรากฏหลักฐานเป็นกำแพงศิลาแลงหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “เพนียด” ศิลาจารึกภาษาขอม เศียรเทวรูป และทับหลังศิลปะอยู่ที่ วัดทองทั่วและวัดโบสถ์เมือง หลังจากที่ขอมเสื่อมอำนาจลง จังหวัดจันทบุรี จึงได้แบ่งสมัยในการปกครองออกเป็น 3 สมัย กล่าวคือ

สมัยพระเจ้าอู่ทองเมื่อได้จันทบุรีเป็นเมืองขึ้นแล้ว ต่อมามีการย้ายตัวเมืองเดิมที่เชิงเขาสระบาป ตำบลคลองนารายณ์ มาสร้างเมืองใหม่ที่บ้านหัววัง ตำบลพุงทลายเดิม (ปัจจุบันเป็นตำบลจันทนิมิต) ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำจันทบุรี เหตุผลที่ต้องย้ายมาตั้งเมืองใหม่ เพราะเมืองเดิมตั้งอยู่ติดกับภูเขาสระบาปยากที่จะขยายเมืองให้ใหญ่โตออกไปกว่าเดิมได้และเมืองใหม่ที่บ้านหัววังอยู่ใกล้แม่น้ำสะดวกต่อการคมนาคมและหาน้ำใช้ บริเวณนี้เดิมมีเค้าซากเมืองเก่าหลงเหลืออยู่

และเคยมีผู้ขุดค้นพบพระพุทธรูปหรือส่วนของพระพุทธรูปในบริเวณบ้านหัววัง เมื่อประมาณ พ.ศ. 2511-2512 ก็มีผู้ขุดพบส่วนของพระพุทธรูปอีก คือ ทางทิศเหนือของที่ดินที่ก่อสร้างเป็น ศูนย์การค้าในเขตตำบลจันทนิมิต

สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชใน พ.ศ. 2200 ได้มีการย้ายเมืองจากบ้านหัววัง ตำบล พงทลาย (เดิม) มาสร้างเมืองใหม่ที่บ้านลุ่ม ซึ่งอยู่ทางตะวันตกของแม่น้ำจันทบุรี เพราะเมืองเดิม ที่บ้านหัววัง ตำบลพงทลาย แม้ว่าจะอยู่ริมแม่น้ำจันทบุรี สะดวกต่อการคมนาคมติดต่อค้าขายก็ตาม แต่มีข้อเสียประการสำคัญ คือ มีน้ำท่วมทุกปี

การสร้างเมืองใหม่ที่บ้านลุ่มนี้คงทำให้เป็นเมืองป้อมเหมือนอย่างเมืองโบราณทั้งหลาย คือ มีคูและเชิงเทินรอบเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมกว้างยาวประมาณด้านละ 600 เมตร แนวกำแพงนี้แต่ก่อน มีที่หลังศาลากลางหลังเก่าปัจจุบันถูกรื้อไปหมดแล้ว ยังมีแนวกำแพงเหลืออยู่ให้เห็นบ้างทางหลังกองพันนาวิกโยธินประมาณ 100 เมตร ที่ตั้งเมืองครั้งที่ 3 อยู่ที่ตำบลนี้ตลอดมาจนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา

ความสำคัญของจันทบุรีในสมัยกรุงศรีอยุธยา พอสรุปได้ว่าเป็นเมืองท่าหลักทางชายฝั่งทะเลตะวันออกกับเป็นเมืองยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมสำหรับการตั้งรับข้าศึก และเมืองที่ตั้งอยู่บริเวณบ้านลุ่มตลอดมาจนถึงสมัยกรุงธนบุรี

สมัยรัตนโกสินทร์ ช่วงสมัยต้นรัตนโกสินทร์ จันทบุรีมีฐานะเป็นเมืองหน้าด่านและเป็นหัวเมืองการค้า เพราะทะเลที่ตั้งอยู่ปากอ่าว เพื่อสะดวกแก่การค้าขายกับต่างประเทศ สินค้าส่งออกที่ขึ้นชื่อ คือ พริกไทย กระวานและเรือสำเภา รวมถึงของป่าต่างๆ เช่น งาช้าง หนังสัตว์ ไม้ฝาง ฯลฯ ที่ได้จากผืนป่าในจันทบุรี และรับซื้อมาจากญวนและเขมร เพื่อส่งไปจำหน่ายยังเมืองจีน

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นว่าจันทบุรีมีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ หากข้าศึกล่วงล้ำเข้ามาจะถึงกรุงเทพมหานครไม่ง่าย จึงโปรดเกล้าให้สร้างเมืองจันทบุรีขึ้นใหม่ที่บ้านเนินวง และสร้างป้อมรอบไว้สองป้อม แต่ก็ไม่มีศึกสงครามเกิดขึ้นแต่อย่างใด พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายเมืองกลับไปยังบ้านลุ่มเช่นเดิม

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จันทบุรี ได้ตกอยู่ใต้การปกครองของฝรั่งเศส ช่วงระยะหนึ่ง เนื่องจากฝรั่งเศสได้เข้ายึดครองญวนและเขมรแล้วอ้างสิทธิเหนือดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงของไทย จึงเกิดกรณีพิพาทกัน ฝรั่งเศสได้ยื่นข้อเรียกร้องให้ไทยยกดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงให้แก่ฝรั่งเศส และเสียเงินค่าปรับ จำนวน 2 ล้านฟรังก์ โดยเข้ายึดเมืองจันทบุรีไว้เป็นประกันระหว่าง พ.ศ. 2436-2477 เมื่อประเทศไทยได้ปฏิบัติตามข้อปฏิบัติแล้ว ฝรั่งเศสจึงยอมถอนทหารออกไป

ต่อมาในปี พ.ศ. 2449 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ โปรดเกล้าฯ ให้รวมหัวเมืองชายทะเลฝั่งตะวันออก คือ จันทบุรี ระยอง และตราด เป็นมณฑลจันทบุรี ครั้นถึงปี พ.ศ. 2475 รัฐบาลจึงได้ยกเลิกมณฑลและออกพระราชบัญญัติระเบียบการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2476 โดยจัดระเบียบราชการบริหารส่วนภูมิภาคออกเป็นจังหวัดและอำเภอ จันทบุรีจึงมีฐานะเป็นจังหวัดตั้งแต่นั้นจนถึงปัจจุบัน

ลักษณะภูมิศาสตร์ของจังหวัดจันทบุรี

จันทบุรีเป็นเมืองที่อยู่ทางทิศตะวันออกของประเทศไทย มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชผักผลไม้มีนานาชนิด ทั้งเงาะ มังคุด ทุเรียน ลางสาด ลองกอง ฯลฯ มีพริกไทยที่ได้รับการยกย่อง มีน้ำตกที่ได้รับความนิยมจากบรรดานักท่องเที่ยว ผู้วิจัยได้ศึกษาเพื่อให้เกิดความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับจันทบุรี เกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ลักษณะภูมิประเทศ ประชากร เชื้อชาติ ศาสนา อาชีพ คำขวัญประจำจังหวัด และการแบ่งเขตการปกครอง กล่าวตามลำดับได้ดังนี้

ภูมิศาสตร์

พินทิพย์ พฤทธิพงษ์ และคณะ (2547: 20) ได้กล่าวถึงลักษณะภูมิศาสตร์ของจังหวัดจันทบุรีไว้ว่า “จังหวัดจันทบุรีเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของประเทศไทย อยู่ติดกับจังหวัดระยอง ตราด ชลบุรี ระยอง นครราชสีมา สระแก้ว อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 250 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 3,961,250 ไร่ หรือ 6,338 กิโลเมตร”

ลักษณะภูมิประเทศ

กฤษฎกร วงศ์กรวุฒิ (2544: 14) กล่าวถึงลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดจันทบุรีว่า จังหวัดจันทบุรีเกี่ยวกับแม่น้ำสายสำคัญ อาณาเขต และฤดูกาล กล่าวคือ

1. แม่น้ำสายสำคัญ จังหวัดจันทบุรีมีแม่น้ำสายสำคัญ 4 สายได้แก่

1.1 แม่น้ำจันทบุรี มีต้นกำเนิดมาจากเขาสอยดาวไหลผ่านอำเภอมะขาม อำเภอเมือง ออกสู่อ่าวไทยที่บ้านปากแม่น้ำแหลมสิงห์

1.2 แม่น้ำพังราด ต้นกำเนิดจากเขาวงและเขาทะเลยไหลมารวมกันแล้วไหลลงทางใต้ เป็นแนวเขตระหว่างจังหวัดจันทบุรี และจังหวัดระยอง

1.3 แม่น้ำเวฬุ ต้นกำเนิดน้ำจากเขาชะอม เขาทุ่งสะพานหินและเขาสระบาป ไหลผ่านอำเภอขลุง ออกสู่ทะเลที่ตำบลบางชัน อำเภอขลุง

1.4 แม่น้ำคลองโหนด มีต้นกำเนิดน้ำมาจากเขาหลายแง้ไหลมารวมกัน และไหลออกสู่ทะเลที่ตำบลตะกาดแก้ว อำเภอท่าใหม่

2. อาณาเขต

กฤษฎกร วงศ์กรวุฒิ (2544: 14) กล่าวถึงอาณาเขตของจังหวัดจันทบุรีไว้ว่า

ทิศเหนือ	ติดต่อกับจังหวัดชลบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา และจังหวัดสระแก้ว
ทิศใต้	ติดต่อกับอ่าวไทย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับจังหวัดตราดและเมืองพระตะบอง ประเทศกัมพูชา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับจังหวัดระยอง

3. ฤดูกาล

กฤษกร วงศ์กรวุฒิ (2544: 14-15) กล่าวถึงอาณาเขตจังหวัดจันทบุรีว่าเป็นแบบเขตร้อน โดยได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ และพายุดีเปรสชันจากทะเลจีนใต้ ทำให้มีฝนตกชุกต่อเนื่องตั้งแต่เดือนพฤษภาคม-ตุลาคม ปริมาณฝนเฉลี่ยสูงกว่า 3,000 มม./ปี มี 3 ฤดู คือ

- 3.1 ฤดูร้อน - เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนพฤษภาคม
- 3.2 ฤดูฝน - เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึงเดือนตุลาคม
- 3.3 ฤดูหนาว - เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม ถึงเดือนกุมภาพันธ์

ประชากร เชื้อชาติ ศาสนา

จังหวัดจันทบุรีมีประชากรทั้งหมด 511,587 คน แยกเป็นชาย 254,276 คน หญิง 257,314 คน ประชากรส่วนใหญ่เป็นคนเชื้อชาติไทย นับถือศาสนา ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม

อาชีพ

อาชีพที่สำคัญของประชาชนในจังหวัดจันทบุรี คือ การทำสวน ทำไร่ การประมง ทำอุตสาหกรรมการเกษตร อุตสาหกรรมในครัวเรือน อุตสาหกรรมเหมืองแร่ และการค้าขาย ทำให้เป็นที่เลื่องลือกันทั่วไป

คำขวัญประจำจังหวัด

น้ำตกถลอง เมืองผลไม้ พริกไทยพันธุ์ดี อัญมณีมากเหลือ เสื่อจันทบูร สมบูรณ์ธรรมชาติ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช รวมญาติกู้ชาติที่จันทบุรี

การแบ่งเขตการปกครอง

จังหวัดจันทบุรีได้แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 9 อำเภอ และ 1 กิ่งอำเภอ ได้แก่

1. อำเภอเมือง มี 10 ตำบลได้แก่
 - 1.1 ตำบลท่าช้าง
 - 1.2 ตำบลแสง
 - 1.3 ตำบลวัดใหม่
 - 1.4 ตำบลตลาด
 - 1.5 ตำบลเกาะขวาง
 - 1.6 ตำบลคมบาง
 - 1.7 ตำบลจันทนิมิต
 - 1.8 ตำบลพลับพลา
 - 1.9 ตำบลคลองนารายณ์
 - 1.10 ตำบลหนองบัว

2. อำเภอท่าใหม่ มี 11 ตำบลได้แก่
 - 2.1 ตำบลท่าใหม่
 - 2.2 ตำบลสองพี่น้อง
 - 2.3 ตำบลเขาแก้ว
 - 2.4 ตำบลเขาบายศรี
 - 2.5 ตำบลคลองขุด
 - 2.6 ตำบลรำพัน
 - 2.7 ตำบลทุ่งเบญจา
 - 2.8 ตำบลตะกาดเจ้า
 - 2.9 ตำบลโฆมง
 - 2.10 ตำบลเขาหัว
 - 2.11 ตำบลบางกะจะ

3. อำเภอแก่งหางแมว มี 5 ตำบลได้แก่
 - 3.1 ตำบลแก่งหางแมว
 - 3.2 ตำบลขุนซ่อง

- 3.3 ตำบลสามพี่น้อง
 - 3.4 ตำบลพวา
 - 3.5 ตำบลเขาวงกต
4. อำเภอนายายอาม มี 6 ตำบลได้แก่
- 4.1 ตำบลนายายอาม
 - 4.2 ตำบลวังใหม่
 - 4.3 ตำบลกระแจะ
 - 4.4 ตำบลสนามไชย
 - 4.5 ตำบลวังโตนด
 - 4.6 ตำบลช้างข้าม
5. อำเภอสอยดาว มี 5 ตำบลได้แก่
- 5.1 ตำบลทับช้าง
 - 5.2 ตำบลปะตง
 - 5.3 ตำบลทุ่งขนาน
 - 5.4 ตำบลสะคอน
 - 5.5 ตำบลทรายขาว
6. อำเภอโป่งน้ำร้อน มี 5 ตำบลได้แก่
- 6.1 ตำบลหนองตากง
 - 6.2 ตำบลเทพนิมิต
 - 6.3 ตำบลทับไทร
 - 6.4 ตำบลคลองใหญ่
 - 6.5 ตำบลโป่งน้ำร้อน

7. อำเภอมะขาม มี 6 ตำบลได้แก่

- 7.1 ตำบลม่น
- 7.2 ตำบลวังแซ้ม
- 7.3 ตำบลป้อถิว
- 7.4 ตำบลมะขาม
- 7.5 ตำบลอ่างศิรี
- 7.6 ตำบลท่าหลวง

8. อำเภอแหลมสิงห์ มี 7 ตำบลได้แก่

- 8.1 ตำบลบางกะไชย
- 8.2 ตำบลพลิว
- 8.3 ตำบลบางสระเก้า
- 8.4 ตำบลเกาะเปริด
- 8.5 ตำบลหนองขี้ม
- 8.6 ตำบลคลองน้ำเค็ม
- 8.7 ตำบลแหลมสิงห์

9. อำเภอขลุง มี 11 ตำบลได้แก่

- 9.1 ตำบลบ่อเวฬ
- 9.2 ตำบลบางชัน
- 9.3 ตำบลบ่อ
- 9.4 ตำบลขลุง
- 9.5 ตำบลวันยาว
- 9.6 ตำบลซึ้ง
- 9.7 ตำบลตะปอน
- 9.8 ตำบลเกวียน
- 9.9 ตำบลตรอกนอง

9.10 คำปลั่งสรรพพรต

9.11 คำปลตกพรต

10. กิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ มี 5 ตำบลได้แก่

10.1 ตำบลคลองพลู

10.2 ตำบลพลวง

10.3 ตำบลจันทเขลม

10.4 ตำบลตะเคียนทอง

10.5 ตำบลชากไทย

เอกลักษณ์ของจังหวัดจันทบุรี

จรูญ แจ่มเจริญ (2514: 54) กล่าวถึงลักษณะภาษาจันทบุรีไว้ว่า

ลักษณะถ้อยคำสำนวนของชาวจันทบุรีส่วนใหญ่เหมือนกับภาษากรุงเทพมหานคร ลักษณะการพูดไม่เร็วเหมือนภาคใต้และไม่ช้าเหมือนภาคเหนือ แต่ก็ไม่อ่อนหวานแบบกรุงเทพมหานคร สำเนียงของชาวจันทบุรีจะห้วนสั้น ไม่นิยมลงหางเสียง จากการศึกษารายงานภาษาถิ่นใต้และภาษาถิ่นอีสานพบว่า ภาษาจันทบุรีคล้ายคลึงกับภาษาถิ่นทั้งสองดังกล่าวนี้มาก

นอกจากภาษาทั้งสองนี้แล้ว ภาษาเขมรยังเข้ามามีอิทธิพลในจันทบุรีด้วย กล่าวคือ ชื่อตำบล หมู่บ้าน เป็นภาษาเขมรหลายแห่ง นอกจากนี้ ภาษาเขมรยังปรากฏในภาษาพูดมากมาย ดังนั้น ภาษาถิ่นจันทบุรีจึงเป็นที่รวมของภาษาต่างๆ คือ ภาษาถิ่นอีสาน ภาษาถิ่นใต้ ภาษาเขมร และภาษาจีน

ขณะนี้คนที่พูดภาษาถิ่นจันทบุรีมีจำนวนลดน้อยลง แม้ว่าจะเป็นชาวจันทบุรีโดยกำเนิดก็ตาม ทั้งนี้ เพราะสื่อมวลชนต่างๆ ได้มีอิทธิพลต่อการพูดของเยาวชน ทำให้เด็กๆ หรือคนรุ่นหนุ่มสาวพูดภาษากลาง คือ ภาษากรุงเทพมหานคร เกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ และบางทีเกิดความไม่มั่นใจและละอายที่จะพูดภาษาถิ่นของตน เนื่องจากเป็นสำเนียงที่ห้วนและมีคำซึ่งแปลกไปจากภาษากรุงเทพมหานคร แต่คำนั้นใช้ตรงกับภาษาถิ่นอื่น

ดังนั้น ถ้าจะคิดในแง่ของการอนุรักษ์วัฒนธรรมด้านภาษาแล้ว ก็เป็นที่น่าเสียดายที่คนปัจจุบันไม่รู้จักถ้อยคำ ซึ่งเป็นภาษาถิ่นดั้งเดิมของท้องถิ่นซึ่งมีมานานนับเป็นพันปีมาแล้วภาษาเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของชาติ ถ้าได้มีการศึกษาวิเคราะห์ให้ลึกซึ้งก็อาจเป็นแนวทางให้เกิดความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวในอดีตของชาติได้ ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ โบราณคดี ฯลฯ

ภาษาถิ่นจันทน์ แต่ละตำบลหรืออำเภอจะพูดต่างกันทั้งในด้านเสียงและคำ เช่น อำเภอท่าใหม่ จะพูดต่างกับอำเภอลุง และหมู่บ้านซึ่งอยู่ใกล้กันก็จะมีสำเนียงหรือคำที่แตกต่างกันอีกด้วย ดังนั้น การศึกษาภาษาถิ่นนั้น ควรได้ศึกษาภาษาของแต่ละหมู่บ้านก็จะเป็นการดี แต่ภาษาถิ่นที่ได้สรุปรวบรวมมานี้ได้กล่าวรวมๆ ไปทั้งจังหวัด เพื่อให้ทราบลักษณะของภาษาโดยส่วนรวมและการออกเสียงนั้นจะไม่ใช้คำอธิบายเสียงอ่านซึ่งเป็นสากล แต่จะใช้เขียนคำอ่านเป็นภาษาไทย ทั้งนี้ เพื่อให้บุคคลทั่วไปซึ่งไม่ได้เรียนทางด้านภาษาศาสตร์ได้อ่านรู้เรื่อง

กล่าวกันว่า “สำเนียงส่อภาษา กิริยาส่อสกุล” ถ้าจะแปลความในข้อความที่กล่าวความหมายหนึ่ง คือ การพูดจาบ่งบอกถึงถิ่นฐาน ชาติบ้านเกิด และลักษณะท่าทางกิริยาอาการทำให้รู้ว่าเป็นคนเช่นไร คนจันทบุรีมีลักษณะเฉพาะที่บ่งบอกดังกล่าวข้างต้นนี้เช่นกัน

มารยาทหรือลักษณะนิสัยคนจันทบุรี มีผู้วิพากษ์คนจันทบุรีว่า “เป็นคนพูดเร็ว ห้วนสั้น ไม่มีหางเสียง แต่มีความจริงใจ” จากข้อวิพากษ์บ่งบอกถึงลักษณะนิสัยและสะท้อนให้เห็นภาพลักษณ์ของคนจันทบุรีได้เป็นอย่างดี

ภาษาที่ชาวจันทบุรีพูดกันเป็นภาษาไทยที่ใช้พูดในภาคกลางทั่วๆ ไป แต่สำเนียงและหางเสียงผิดเพี้ยนกันไปเป็นสำเนียงของชาวจันทบุรีโดยเฉพาะ สำเนียงในแต่ละท้องถิ่นก็ยังมีผิดเพี้ยนกันไปอีกมากบ้างน้อยบ้าง ซึ่งเป็นไปตามหลักเกณฑ์ทางนิรุกติศาสตร์ ที่บ้านน้ำรัก บ้านท่าหลวง บ้านวังแฉ่ม อำเภอมะขาม เป็นหมู่บ้านอยู่ริมแม่น้ำจันทบุรี มีสำเนียงเสียงพูดอย่างหนึ่ง แถบบ้านมะทาย บ้านทุ่งบอน บ้านอ่าง ท้องที่อำเภอมะขามเหมือนกัน เป็นหมู่บ้านอยู่ตามป่าเขา แต่สำเนียงพูดอีกอย่างหนึ่ง

มีหลายท่านกล่าวว่าภาษาจันทน์เป็นภาษาที่ฟังดูแล้วไม่น่าจะพูดยาก แต่พูดแล้วจะให้เหมือนได้ยากทีเดียว และเป็นการยากเสียด้วยที่จะถ่ายทอดสำเนียงคนจันทน์ออกมาเป็นภาษาเขียนให้คนอื่นที่ไม่ใช่ชาวจันทบุรีรู้ว่าสำเนียงชาวจันทน์นั้น

นอกจากนี้ สำเนียงในท้องถิ่นต่างๆ ยังมีระดับเสียงต่างกันอีก เช่น สำเนียงท่าใหม่ สำเนียงขลุง สำเนียงแหลมสิงห์ และกลุ่มหมู่บ้านตะกาดเจ้า บางกะไชย ชำหั้น จะออกสำเนียงคล้ายคลึงกับสำเนียงทางภาคใต้

ภาษาในท้องถิ่นที่ใช้ในการสื่อสารเป็นหลัก คือ ภาษาจันทบุรี หรือภาษาจันท์ ภาษาพูดของคนจันทบุรี จัดอยู่ในกลุ่มภาษาถิ่นไทยตะวันออกซึ่งคล้ายกับภาษาไทยกลาง แต่วิธีการออกเสียงสูง-ต่ำต่างกัน และมีศัพท์ภาษาถิ่นบางคำที่ใช้ต่างกัน ถ้าเป็นสองพยางค์ เช่น “กนก” จะออกเสียงเป็น “ก๊ะ-หนก” ถ้าเป็นประโยคยาวๆ เช่น “อย่าทำอะอะประเดี้ยวจะ โคนตะ” ก็จะเป็น “อย่าทำเอ๊ะอะประเดี้ยวจะ โคนตะ” เป็นต้น

คำลงท้ายประโยคที่เป็นถ้อยว่าลักษณะเด่นของภาษาจันทบุรี คือ คำว่า “อิ” หากตั้งใจฟังให้ดีคนจันท์ไม่ได้พูดคำว่า “อิ” แต่เป็นคำลงท้ายประโยคว่า “ลี” เช่น มานี่ลี มานานแล้วสินะ คนจันทบุรีมักจะพูดเสียงสูงเมื่อคำลงท้ายเป็นคำตาย คำว่า “ลี” ก็เลยกลายเป็น “ชี” คำว่า “สินะ” ก็กลายเป็น “เซีชะ” พอพูดกันไปนานๆ ก็เกิดการกร่อนคำจนฟังดูคล้าย “อิ”

เอกสารและตำราที่เกี่ยวข้องกับภาษาถิ่น

ความหมายของภาษาถิ่น

ภาษาไทยถิ่น (Thai Dialect) ประกอบด้วยคำ 3 คำได้แก่ คำว่า “ภาษา” “ไทย” และ “ถิ่น” ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546: 822) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “ภาษา” ไว้ว่า

...ภาษา น. ถ้อยคำที่ใช้พูดหรือเขียนเพื่อสื่อความหมายของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น ภาษาไทย ภาษาจีน หรือเพื่อสื่อสารความเฉพาะวงการ เช่น ภาษาราชการ ภาษากฎหมาย ภาษาธรรม; เสียง ตัวหนังสือ หรือกิริยาอาการที่สื่อความหมายได้ เช่น ภาษาพูด ภาษาเขียน ภาษาท่าทาง ภาษามือ...

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 548) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “ไทย” ไว้ว่า ไทย (ไท) น. ชื่อประเทศ และชนชาติที่อยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีพรมแดนติดต่อกับลาว เขมร มาเลเซีย และพม่า, ชนชาติไทยมีหลายสาขาด้วยกัน เช่น ไทยใหญ่ ไทยดำ ไทยขาว, ความมีอิสระในตัว, ความไม่เป็นทาส

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 492) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “ถิ่น” ไว้ว่า “ถิ่น” น. ที่, แดน, ที่อยู่, เช่น ถิ่นเสือ ถิ่นผู้ร้าย

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 822) สรุปคำว่า “ภาษาถิ่น” ไว้ดังนี้ “ภาษาเฉพาะของท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งที่มีรูปลักษณะเฉพาะตัวทั้งถ้อยคำและสำเนียง”

วิไลศักดิ์ กิ่งคำ (2547: 1) ได้กล่าวถึงความหมายของภาษาถิ่นไว้ว่า

...เมื่อนำคำทั้ง 3 คำ มาเรียงเข้ากันเป็นกลุ่มคำ หรือวลี จึงได้คำว่า “ภาษาไทยถิ่น” ซึ่งหมายถึง ภาษาที่ใช้พูดติดต่อสื่อสารตามท้องถิ่นต่างๆ สื่อความหมายเข้าใจกัน ในท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งแต่ละถิ่นอาจจะพูดแตกต่างกันไปจากภาษาไทยมาตรฐาน ทั้งในด้านเสียงคำ และการเรียบเรียง คำบ้าง แต่ความหมายคงเดิม...

ภาษาไทยถิ่นที่พูดอยู่ตามท้องถิ่นของประเทศไทยต่างก็เป็นภาษาถิ่นตระกูลไทดั้งเดิม (Prototai) ที่แตกต่างกันไปถ้าหากถิ่นใดมีลักษณะทั่วไป ทางเสียง คำละความหมายเหมือนกันหรือ คล้ายคลึงกันก็จัดอยู่ในภาษาถิ่นนั้นๆ

ชำนาญ รอดเหตุภัย (2522: 61-66) ได้กล่าวถึงความหมายของภาษาถิ่นไว้ว่า

...ภาษาถิ่น (dialect) หมายถึง ภาษาย่อย (Sub-language) ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันไปจาก ภาษาโดยรวมของชาติ (National Language) ความแตกต่างกันนี้มักจะเป็นเฉพาะ ด้านเสียงของคำและวงศัพท์ (Vocabulary) เท่านั้น ระบบไวยากรณ์ยังคงเป็นแนวเดียวกัน อยู่และสามารถสื่อสารได้ทั่วไปได้แก่ ภาษาถิ่นเหนือ ภาษาถิ่นตะวันออกเฉียงเหนือ ภาษาถิ่นกลาง ภาษาถิ่นตะวันออก และภาษาถิ่นใต้ บางครั้งนักภาษายังจำแนกภาษาถิ่น ให้ละเอียดเป็นภาษาท้องถิ่น (Provincial language) เช่น ภาษาชาวเมืองเพชร ภาษาชาวเมืองสุพรรณ ภาษาชาวเมืองระยอง ภาษาชาวเมืองเชียงราย ภาษาชาวโคราช เป็นต้น...

กาญจนา คุ้มณะศิริ (2528: 24) กล่าวถึงความหมายของภาษาถิ่นไว้ว่า “ภาษาถิ่น (dialect) หมายถึง ภาษาที่ใช้พูดแตกต่างกันไปตามท้องถิ่นต่างๆ ที่ผู้พูดภาษานั้นๆ อาศัยอยู่ หรือภาษาที่พูดในหมู่ชนชั้นหนึ่งโดยเฉพาะ นอกจากนั้นยังหมายถึงภาษาที่ใช้พูดกันในวงการอาชีพหนึ่งๆ ก็ได้”

สรุปได้ว่า ภาษาถิ่น คือ คำที่ใช้เรียกภาษาที่ใช้พูดกันในหมู่ผู้คนที่อยู่ในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ต่างๆ กัน โดยมียังคงมีลักษณะเฉพาะที่สำคัญของภาษานั้น เช่น ภาษาไทย มีภาษาถิ่นหลายภาษา ได้แก่ ภาษาไทยถิ่นอีสาน ภาษาไทยถิ่นใต้ ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยกลาง หรือถิ่นกลาง เป็นต้น โดยทุกภาษาถิ่นยังคงใช้คำศัพท์ ไวยากรณ์ ที่สอดคล้องกัน แต่มักจะแตกต่างกันในเรื่องของวรรณยุกต์ เป็นต้น

ถ้ามีพื้นที่ทางภูมิศาสตร์กว้าง ก็จะมีภาษาถิ่นที่หลากหลาย และมีภาษาถิ่นย่อยๆ ลงไปอีก ทั้งนี้ ภาษาถิ่นแต่ละถิ่นจะมีเอกลักษณ์ทางภาษาของตนด้วย ภาษาถิ่นนั้นมักเป็นเรื่องของภาษาพูด หรือภาษาท่าทาง มากกว่าการกำหนดภาษาหลัก หรือภาษาถิ่นนั้น

นักภาษาศาสตร์จะพิจารณาคุณลักษณะในเชิงภาษาเท่านั้น ตัวอย่างเช่น ภาษาไทย และภาษาลาว ถือว่าต่างก็เป็นภาษาถิ่นของกันและกัน อาจนับภาษาใดภาษาหนึ่งเป็นภาษาหลักก็ได้ โดยไม่มีนัยสำคัญทางภาษาศาสตร์ แต่เนื่องจากภาษาถิ่นทั้งสองอยู่ในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ของสองประเทศ โดยทั่วไปจึงถือว่าเป็นคนละภาษา

สาเหตุของการเกิดภาษาถิ่น

สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดภาษาถิ่นต่างๆ หรือภาษาถิ่นย่อยมานั้น เรืองเดช ปันเขื่อนขันธ์ (2525: 17) ได้ให้เหตุผล 3 ประการ คือ

1. ภูมิศาสตร์อยู่คนละท้องถิ่น ขาดการไปมาหาสู่ซึ่งกันและกันเป็นเวลานาน หลายชั่วอายุคน ถ้าต่างถิ่นต่างไม่ไปมาหาสู่กันเป็นเวลานานๆ ทำให้กลุ่มชนชาติไทย รวมทั้งภาษาของกลุ่มเขาเปลี่ยนแปลงไปกลายเป็นภาษาถิ่นอื่นๆ ซึ่งไม่เหมือนกันกับภาษาดั้งเดิมในที่สุด

2. กาลเวลาที่ผ่านไปจากสมัยหนึ่งไปสู่อีกสมัยหนึ่ง ทำให้ภาษาเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและตามเทคโนโลยีต่างๆ ที่เปลี่ยนไป กล่าวคือ มีการเปลี่ยนแปลงคำศัพท์ที่เรียกยากกว่าไปเรียกคำศัพท์ที่เรียกง่ายกว่าจะหดรัดกว่า

3. อิทธิพลของภาษาอื่นที่อยู่ใกล้เคียง ซึ่งเป็นชนหมู่มากมีอิทธิพลกว่ามีการยืมคำศัพท์จากภาษาที่มีอิทธิพลกว่า และเกิดการผสมประสานระหว่างสองภาษาที่อยู่ใกล้กัน ทำให้เกิดสำเนียงของภาษาใหม่ขึ้น สำเนียงใหม่นี้จะกลายเป็นภาษาถิ่นหนึ่งต่างหาก คือ เป็นภาษาถิ่นที่สามซึ่งมีลักษณะสำเนียงไม่เหมือนกับภาษาที่หนึ่ง และภาษาที่สอง

การแบ่งภาษาไทยถิ่นที่ใช้พูดกันในห้องถิ่นต่างๆ ของประเทศไทยนั้น ถ้าแบ่งตามความแตกต่างของภูมิศาสตร์ หรือท้องที่ที่ผู้พูดภาษานั้นๆ อาศัยอยู่ อาจแบ่งเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1. ภาษาไทยถิ่นกลาง ได้แก่ ภาษาที่ใช้พูดกันในเมืองหลวงของประเทศไทยและจังหวัดรอบๆ ทางภาคกลางของประเทศ เช่น นครปฐม ปทุมธานี เป็นต้น
2. ภาษาไทยถิ่นใต้ ได้แก่ ภาษาที่ใช้พูดกันในจังหวัดภาคใต้ของประเทศไทย เช่น สงขลา ภูเก็ต พังงา สุราษฎร์ธานี เป็นต้น
3. ภาษาไทยถิ่นอีสาน ได้แก่ ภาษาที่ใช้พูดกันในจังหวัดทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เช่น ชัยภูมิ อุบลราชธานี อุดรธานี ร้อยเอ็ด เป็นต้น
4. ภาษาไทยถิ่นเหนือ ได้แก่ ภาษาที่ใช้พูดกันในจังหวัดทางภาคเหนือของประเทศไทย เช่น เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน เป็นต้น

การแบ่งภาษาไทยถิ่นดังกล่าวนี้ เป็นการแบ่งโดยอาศัยประชากรจำนวนมากในห้องถิ่นนั้นๆ เป็นผู้ใช้ภาษา ซึ่งถือว่าเป็นการแบ่งอย่างกว้างๆ เพราะในแต่ละห้องถิ่นยังมีภาษาถิ่นย่อยอื่นๆ อีกเป็นจำนวนมาก แต่มีคนใช้พูดเพียงบางส่วนเท่านั้น ในที่นี้ต้องการเน้นการใช้ภาษาไทยถิ่นทั้ง 4 ถิ่น คือ กลาง ใต้ อีสาน และเหนือ

ความแตกต่างของภาษาถิ่น

ภาษามีลักษณะและธรรมชาติที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ ภาษาย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ฉะนั้น ไม่มีสังคมใดที่ผู้พูดภาษาและพูดได้เหมือนกันย่อมต้องผิดแผกแตกต่างกันไป ซึ่งพอจะสรุปสาเหตุได้หลายประการ เช่น ผู้ใช้ภาษา สภาพแวดล้อม การรับวัฒนธรรมต่างชาติ เป็นต้น

เรื่องเดช ปิ่นเชื่อนขัตติย์ (2525: 101) ได้กล่าวถึงความแตกต่างของภาษาถิ่นไว้ 4 ลักษณะ ดังนี้

1. ระบบเสียงต่างกัน (Phonological Difference) ระบบเสียงสำคัญที่ใช้พูดในภาษานั้น นักภาษาศาสตร์เรียกว่า หน่วยเสียง (PHONEME) คือ หน่วยเสียงพยัญชนะ (CONSONANTS) สระ (VOWELS) วรรณยุกต์ (TONE) เสียงควบกล้ำ (CLUSTERS) ในภาษาถิ่นแม้จะอยู่ในตระกูลเดียวกัน แต่จำนวนหน่วยเสียงที่ใช้ในการพูดไม่เท่ากันและมีระดับเสียงวรรณยุกต์ต่างกัน สำเนียงการพูดจึงต่างกัน

2. ระบบคำต่างกัน (Morphological Difference) ภาษาถิ่นต่างๆ ที่ใช้พูดทั้งในประเทศและต่างประเทศที่จัดอยู่ในตระกูลภาษาไทยนั้น พบคำศัพท์ที่ใช้เรียกสิ่งเดียวกัน เหมือน หรือ คล้ายคลึงกัน จะมีพยัญชนะต้นคำหรือตัวสะกด สระ เปลี่ยนไป มีคำศัพท์ที่เฉพาะถิ่นใช้ในภาษาของตน เช่น คำลงท้าย คำสรรพนาม คำนามที่ใช้เรียกสิ่งของต่างๆ เป็นต้น

3. ระบบการเรียงคำต่างกัน (Syntactic Difference) การเรียงคำจะมีโครงสร้างที่คล้ายกัน มีเพียงส่วนน้อยที่แตกต่าง ซึ่งอาจได้รับอิทธิพลจากภาษาอื่นๆ เช่น การประสมคำบางคำที่เรียงสลับที่กัน เช่น หลวงพี่-พี่หลวง แม่น้ำ-น้ำแม่ ส้มตำ-ตำส้ม เป็นต้น

4. ระบบความหมายต่างกัน (Semantic Difference) คำศัพท์ที่ใช้ในภาษามีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ นอกจากการเปลี่ยนแปลงด้านระบบเสียง ระบบคำแล้ว ยังมีการเปลี่ยนแปลงด้านความหมายใน 3 ลักษณะ คือ ความหมายกว้างขึ้น ความหมายแคบลง และความหมายย้ายที่

ความแตกต่างของภาษาถิ่นพบได้โดยทั่วไป เมื่อมีการเปรียบเทียบภาษาถิ่นหนึ่งกับถิ่นหนึ่ง
 ดังนั้น จึงพอสรุปได้ว่าภาษาถิ่นมีความแตกต่างใน 2 ลักษณะ คือ

1. ความแตกต่างทางด้านระบบเสียง หรือสำเนียงการพูด
2. ความแตกต่างทางด้านระบบคำ หรือด้านคำศัพท์

เอกสารและตำราที่เกี่ยวข้องกับระบบเสียงของภาษาไทยมาตรฐาน

กาญจนา นาคสกุล (2520: 45) ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับระบบเสียงภาษาไทยมาตรฐาน
 โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. เสียงวรรณยุกต์ แบ่งเป็นระดับ Level tone และเปลี่ยนระดับ Contour tone
2. เสียงพยัญชนะ แบ่งเป็นเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยว ตำแหน่งที่ 1 ของพยัญชนะต้นควบ
 ตำแหน่งที่ 2 ของพยัญชนะต้นควบ และพยัญชนะท้าย
3. เสียงสระ แบ่งเป็น สระเดี่ยวและสระผสม
4. โครงสร้างประโยคและพยางค์

วิไลศักดิ์ กิ่งคำ (2547: 13) ได้กล่าวถึงระบบเสียงในภาษาไทย หมายถึง ภาษาที่ใช้เป็น
 ภาษาราชการของประเทศไทย ประกอบด้วย หน่วยเสียงพยัญชนะ 21 หน่วยเสียง หน่วยเสียงสระ
 21 หน่วยเสียง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ 5 หน่วยเสียง

สรุปได้ว่า ระบบเสียงในภาษาไทยประกอบด้วย 3 หน่วยเสียง คือ เสียงพยัญชนะ เสียงสระ
 เสียงวรรณยุกต์ ดังนี้

1. เสียงพยัญชนะ (Consonant) เสียงพยัญชนะเป็นเสียงที่เกิดจากลม ซึ่งผ่านเส้นเสียง
 แล้วมาถูกคัดแปลงด้วยอวัยวะออกเสียงในช่วงปาก โดยอวัยวะที่เคลื่อนไหวได้สัมผัสกับอวัยวะ
 ที่เคลื่อนไหวไม่ได้ ซึ่งแบ่งเป็น เสียงพยัญชนะต้น มี 44 รูป เสียงพยัญชนะต้นผสม หรืออักษร
 ควบเสียงพยัญชนะท้าย (หรือตัวสะกด) มี 9 มาตรา

2. เสียงสระ (Vowel) เสียงสระเป็นเสียงที่เกิดจากลม ซึ่งผ่านเส้นเสียงและช่องปาก โดยอวัยวะที่เคลื่อนไหวได้จะไม่สัมผัสกับอวัยวะที่เคลื่อนไหวไม่ได้ ในสระภาษาไทยมี 21 รูป 32 เสียง แต่ตำราของพระยาอุปกิตติ ศิลปสาร ให้มีเพียง 24 เสียง (ไม่นับสระเกิน) ซึ่งแบ่งเป็นสระเดี่ยว (หรือสระแท้) มี 18 เสียง สระประสม (หรือสระเลื่อน) ในภาษาไทยเดิมมี 9 เสียง แต่ปัจจุบันลดเหลือเพียง 6 เสียง สระเกิน มี 8 เสียง ซึ่งเป็นเสียงซ้ำกับสระแท้ และมีเสียงพยัญชนะผสมอยู่ มีเสียงอำ, ไอ, ใอ, เอา, อุ, อุา, ฤ, ฦ

3. วรรณยุกต์ (Tone Mark) วรรณยุกต์หรือระดับเสียง หมายถึง เสียงสูง-ต่ำที่ทำให้ความหมายของคำ เปลี่ยนไป เสียงวรรณยุกต์เป็นองค์ประกอบของพยางค์ เช่นเดียวกับเสียงพยัญชนะและเสียงสระ แต่เสียงวรรณยุกต์เป็นเสียงที่ไม่สามารถเกิดตามลำพังได้เหมือนเสียงพยัญชนะ และเสียงสระ เสียงวรรณยุกต์จึงเป็นเสียงที่ต้องปรากฏพร้อมเสียงพยัญชนะและเสียงสระ เสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทยมี 4 รูป 5 เสียง

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 248) ได้ให้ความหมายของคำไว้ว่า “คำ” คำ เสียงพูด เสียงที่เปล่งออกมามีครั้งหนึ่งๆ เสียงพูดหรือลายลักษณ์อักษรที่เขียนหรือพิมพ์ขึ้นเพื่อแสดงความคิด โดยปกติถือว่าเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดซึ่งมีความหมายในตัวเอง”

วิจิตรนั ภาณพงศ์ (2538: 8) กล่าวถึงลักษณะของคำไว้ว่า “คำ คือ ส่วนที่ใช้ลำพังได้ ถือว่าเป็น “คำ” ได้ที่ใช้ลำพังไม่ได้ ไม่ใช่ “คำ””

พระยาอุปกิตติศิลปสาร (2539: 59) ได้ให้ความหมายของคำว่าคำไว้ว่า “คำ คือ เสียงที่พูดออกมาได้ความอย่างหนึ่งตามความต้องการของผู้พูดจะเป็นกี่ยางค์ก็ตาม”

วิไลศักดิ์ กิ่งคำ (2549: 42) กล่าวถึงความหมายของคำไว้ว่า “คำ คือ หน่วยที่เล็กที่สุด และมีความหมายในตัว ซึ่งอาจมีหนึ่งพยางค์หรือหลายพยางค์ก็ได้”

จากความหมายดังกล่าวสรุปความหมายของคำได้ว่า คำ คือ เสียงหรือหน่วยที่เล็กที่สุดที่มีความหมายในตัวเอง ใช้ลำพังได้ จะมีกี่ยางค์ก็ได้

วิไลศักดิ์ กิ่งคำ (2547: 22-23) ได้กล่าวถึงโครงสร้างหน่วยคำไว้ 3 ลักษณะ คือ

1. โครงสร้างคำพยางค์เดียว มี 6 ลักษณะ ดังนี้

- 1.1 cvvT
- 1.2 cvcT
- 1.3 cvvcT
- 1.4 ccvvt
- 1.5 ccvcT
- 1.6 ccvvcT

2. โครงสร้างคำพยางค์เดียว มี 18 ลักษณะ ดังนี้

- 2.1 cvvT cvvT
- 2.2 cvvT cvvcT
- 2.3 cvvT cvcT
- 2.4 cvvT ccvvt
- 2.5 cvvT ccvvcT
- 2.6 ccvvt cvvT
- 2.7 ccvvt cvvcT
- 2.8 ccvvt cvcT
- 2.9 cvvcT cvvT
- 2.10 cvcT cvvT
- 2.11 cvcT cvvcT
- 2.12 cvcT ccvvt
- 2.13 cvvcT ccvvt
- 2.14 ccvvt cvvT
- 2.15 ccvvt cvvcT
- 2.16 cvcT cvvcT
- 2.17 ccvcT cvvcT
- 2.18 cvT ccvcT

3. โครงสร้างคำพยางค์เดียว มี 19 ลักษณะ ดังนี้

- 3.1 cvvT cvvT cvvT
- 3.2 cvvT cvT ccvT
- 3.3 cvvT cvT cvcT
- 3.4 cvvT cvT cvvcT
- 3.5 cvvT cvvT cvcT
- 3.6 cvcT cvT cvvT
- 3.7 cvvcT cvT cvvT
- 3.8 cvT cvcT cvvT
- 3.9 cvcT cvT cvcT
- 3.10 cvT cvT cvT
- 3.11 cvT cvvT cvvcT
- 3.12 cvvcT cvT cvvT
- 3.13 cvvcT cvT cvvcT
- 3.14 cvvT cvcT cvvT
- 3.15 cvT cvvT cvT cvvT
- 3.16 ccvcT cvT cvvT
- 3.17 ccvvcT cvT cvvT
- 3.18 ccvcT cvT cvvcT
- 3.19 cvvT cvvT cvT cvT

วิไลศักดิ์ กิ่งคำ (2547: 67) ได้กล่าวถึงลักษณะของคำศัพท์เมื่อเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นความคล้ายกันและแตกต่างกัน 3 ลักษณะ คือ

1. ลักษณะคำที่ต่างกันทุกประการ (DIFFERENT FORMS)
2. ลักษณะคำที่คล้ายกันบางประการ (SIMILAR FORMS)
3. ลักษณะคำที่คล้ายทุกประการ (IDENTICAL FORMS)

จากการศึกษาหน่วยคำและคำศัพท์ทำให้เห็นความแตกต่างของลักษณะภาษา 3 รูปแบบ คือ ลักษณะคำที่แตกต่างกันทุกประการ (DIFFERENT FORMS) ลักษณะคำที่คล้ายกันบางประการ (SIMILAR FORMS) ลักษณะคำที่คล้ายทุกประการ (IDENTICAL FORMS)

เอกสารและตำราที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม

ความหมายของวัฒนธรรม

พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ (2485: 4) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้ดังนี้ หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียว ก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีของประชาชน

จางงศ์ ทองประเสริฐ (2539: 1) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้ว่า “วัฒนธรรม หมายถึง ธรรมเป็นเหตุให้เจริญ หรือธรรมคือความเจริญ”

พระยาอนุมานราชชน (2515: 2) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้ว่า “วัฒนธรรมมีสภาพไว้รักษาไว้ให้มีความเจริญงอกงาม ซึ่งนอกจากมนุษย์แล้วไม่มีอยู่ในหมู่มสัตว์”

พระยาอนุมานราชชน (2515: 18-19) ได้อธิบายวิวัฒนาการของวัฒนธรรมไว้ 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 เริ่มตั้งแต่มีมนุษย์ขึ้น เรียกว่า วัฒนธรรมขั้นนรปศุกรรม (Savage Culture) คือ สมัยมนุษย์ยุคหิน รู้จักใช้ธนูหน้าไม้ รู้จักใช้เครื่องปั้นดินเผา ระยะที่ 2 วัฒนธรรมขั้นอารยธรรม (Barbarian Culture) คือ สมัยมนุษย์ยุคโลหะ รู้จักรถลึงแร่เหล็กมาทำเป็นอาวุธเครื่องมือเครื่องใช้ รู้จักเลี้ยงสัตว์ จนรู้จักใช้หนังสือขึ้นเป็นครั้งแรก ระยะที่ 3 วัฒนธรรมขั้นอารยธรรม มีวิวัฒนาการมาถึงปัจจุบัน (Civilization) คือ สมัยต่อจากมนุษย์รู้จักใช้หนังสือ จนถึงสมัยรู้จักสร้างสิ่งอื่นอันมีลักษณะเป็นความเจริญก้าวหน้า ทั้งในทางวัตถุและจิตใจ

จากความหมายของวัฒนธรรมนักวิชาการได้ให้นิยามไว้สรุปได้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่สังคมยอมรับร่วมกัน และสร้างขึ้นเพื่อความเจริญของกลุ่มชนในสังคม

ลักษณะและประเภทของวัฒนธรรม

พระยาอนุมานราชชน (2515: 41-53) ได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมตามเนื้อหาไว้ มี 5 หมวดใหญ่ ดังนี้

1. วัฒนธรรมทางวัตถุธรรม คือ วัฒนธรรมทางวัตถุเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อความจำเป็นและความต้องการของสังคม เป็นเรื่องเกี่ยวกับการกินคืออยู่ได้แก่ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ถนนหนทาง ยานพาหนะ
2. วัฒนธรรมทางสหธรรม คือ วัฒนธรรมทางสังคม เมื่อมนุษย์มีวัฒนธรรมทางวัตถุ อันจำเป็นแก่ชีวิตและร่างกาย ก็นับว่ามีความสุขกายตามควรแก่สภาพ แต่มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ต้องการสวัสดิภาพทางสังคม จึงต้องสร้างวัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นสถาบันสังคมขึ้นสถาบันสังคม อาจแบ่งได้เป็น 3 ประการได้แก่ ประการแรก คือ การจัดระเบียบครอบครัว และการทำมาหากิน ประการที่สอง คือ การศึกษา วัฒนธรรมจะยั่งยืนและมีความเจริญงอกงาม ต้องอาศัยการถ่ายทอด และสืบต่อของเยาวชนในสังคม วัฒนธรรมจึงอาศัยการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญในการถ่ายทอดและ สืบต่อวัฒนธรรม และประการที่สาม สถาบันทางสังคมได้แก่ โครงสร้างทางการเมืองและกฎหมาย สังคมมีความต้องการและจำเป็นที่จะต้องปกครองตามรูปแบบที่กำหนดและมีกฎหมายเพื่อรักษา ความสงบเรียบร้อยของสังคม
3. วัฒนธรรมทางจิตใจ คือ วัฒนธรรมทางศาสนา เป็นความต้องการ และความจำเป็นทาง จิตใจของมนุษย์ต้องมีศาสนาเป็นวัฒนธรรมความเชื่อ เพื่อบำรุงใจเมื่อได้รับความทุกข์เดือดร้อน หวันวิตกต่อภัยอันตราย นอกจากนั้นศาสนายังเป็นเครื่องบังคับใจไม่ให้ประพฤติชั่ว
4. วัฒนธรรมทางสุนทรียภาพ คือ วัฒนธรรมทางศิลปะ มนุษย์เมื่อว่างจากการงาน มีความต้องการทางสุนทรียภาพเพื่อบำรุงจิตใจให้ร่าเริงสดชื่น จึงได้สร้างสิ่งที่มีความงาม ความไพเราะขึ้นเรียกว่า ศิลปะ ซึ่งแบ่งออกเป็นศิลปะบริสุทธิ์ ศิลปะประยุกต์ และศิลปะตกแต่ง
5. วัฒนธรรมทางภาษา คือ วัฒนธรรมทางการใช้ถ้อยคำมนุษย์มีความต้องการและ ความจำเป็นทางภาษา วัฒนธรรมจะยั่งยืนงอกงามและมีความเจริญงอกงามต้องอาศัยภาษาเป็นเครื่องถ่ายทอด ความรู้และความรู้สึกให้แก่คนในสังคม ภาษาจึงมีความสำคัญที่สุด ถ้าขาดภาษาเสียอย่างเดียว วัฒนธรรมก็จะหมดสภาพความเจริญก้าวหน้า

สุชีพ ปุญญานุภาพ (2540: 109) ได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมไว้ 7 ประเภท ดังนี้

1. วัฒนธรรมแบบหรือกระสวนแห่งความประพฤติ หมายถึง แบบความประพฤติของคนในสังคม
2. วัฒนธรรม 2 อย่าง
 - 2.1 วัฒนธรรมที่เป็นที่ท่าอาการของคำ หมายถึง ที่ท่าอาการของคนที่เป็นไปในทางคล้ายคลึงกัน
 - 2.2 วัฒนธรรมที่เป็นคุณค่า หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์ต้องการหรือสิ่งที่รองรับที่ท่าอาการของคน
3. วัฒนธรรม 2 อย่าง
 - 3.1 วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ หมายถึง สิ่งเกี่ยวกับมนุษย์ มนุษย์สร้างขึ้น
 - 3.2 วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ หมายถึง ความคิดอ่าน
4. วัฒนธรรม 3 อย่าง
 - 4.1 วัฒนธรรมภาคสร้างสรรค์ คือ เรื่องที่เป็นไปเพื่อปลูกฝังไว้
 - 4.2 วัฒนธรรมภาคผลิต คือ เรื่องที่เป็นไปในทางผลิตไว้
 - 4.3 วัฒนธรรมภาคบริหาร คือ เรื่องที่เป็นไปในทางระเบียบแบบแผน
5. วัฒนธรรม 3 อย่าง
 - 5.1 วัฒนธรรมอุปนิสัย หมายถึง ความรู้ ความสามารถและสิ่งประดิษฐ์ทั้งหลาย

5.2 วัฒนธรรมสุนทรียะ หมายถึง ความประณีต งดงาม รวมถึงด้านศิลปะ

5.3 วัฒนธรรมบริรักษ์ หมายถึง ทุกสิ่งที่ใช้ในการควบคุมกลุ่มชน

6. วัฒนธรรม 4 อย่าง

6.1 คติธรรม หมายถึง วัฒนธรรมทางศีลธรรมและทางจิตใจ ซึ่งเป็นเรื่องของ “คติ” คือ ทางหรือหลักดำเนินชีวิต

6.2 เนติธรรม หมายถึง วัฒนธรรมทางกฎหมายหรือขนบประเพณีที่มีความสำคัญเสมอด้วยกฎหมาย

6.3 วัตถุธรรม หมายถึง วัฒนธรรมทางวัตถุไม่ใช่วัตถุทางศิลปกรรมเท่านั้น แม้บ้านเรือนเครื่องแต่งกาย เครื่องใช้ถนนหนทาง และสิ่งประกอบความเป็นอยู่ทุกชนิด ก็จัดเข้าวัตถุธรรมทั้งสิ้น

6.4 สหธรรม หมายถึง วัฒนธรรมทางสังคม คือ วัฒนธรรมในการติดต่อเข้ากับกลุ่มคน เช่น มารยาทในโต๊ะอาหาร มารยาทในการโดยสารรถไฟ

7. เนื้อหาวัฒนธรรม 9 อย่าง

7.1 คำพูด หมายถึง ทั้ง ภาษา ระบบการเขียน

7.2 สิ่งที่เกี่ยวข้องกับวัตถุ แยกออกเป็น

7.2.1 อาหารและการรับประทานอาหาร

7.2.2 ที่อยู่อาศัย

7.2.3 การคมนาคมและการขนส่ง

7.2.4 เครื่องแต่งกาย

7.2.5 เครื่องมือเครื่องใช้

7.2.6 อาวุธยุทธภัณฑ์

7.2.7 อาชีพและอุตสาหกรรม

7.3 ศิลปะ แยกออกเป็น

7.3.1 การแกะสลัก

7.3.2 การระบายสี

7.3.3 การวาดภาพ

7.3.4 คนตรี ฯลฯ

7.4 นิยามปรัมปราและความรู้วิทยาการ

7.5 การปฏิบัติทางศาสนา แยกออกเป็น

7.5.1 แบบการแต่งตัว

7.5.2 วิธีปฏิบัติต่อคนเจ็บ

7.5.3 การปฏิบัติต่อคนตาย

7.6 ครอบคร้วและระบบทางสังคม แยกออกเป็น

7.6.1 แบบการแต่งงาน

7.6.2 วิธีนับวงศ์ญาติ

7.6.3 การรับมรดก

7.6.4 เครื่องควบคุมทางสังคม (เช่น ระเบียบข้อบังคับ)

7.6.5 กีฬาและการเล่นต่างๆ

7.7 ทรัพย์สมบัติ แยกออกเป็น

7.7.1 สंहาริมทรัพย์ และอสังหาริมทรัพย์

7.7.2 มาตรฐานการตีราคาและแลกเปลี่ยน

7.7.3 การค้า

7.8 รัฐบาลและการปกครอง แยกออกเป็น

7.8.1 รูปลักษณะทางการเมือง

7.8.2 กระบวนการเกี่ยวกับศาลและกฎหมาย

7.9 การสงคราม

ประสิทธิ์ กาย์กลอน (2516: 4) ได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมไว้ 5 หมวดดังนี้ ร่างกาย หรือชีวิต สังคม จิตใจ สุนทรียภาพ ภาษา

ประสิทธิ์ กาย์กลอน (2516: 4) กล่าวถึงความสัมพันธ์ของภาษากับวัฒนธรรมไว้ว่า “ภาษานอกจากจะเป็นวัฒนธรรมแล้วยังกล่าวได้ว่า ภาษาเป็นส่วนหนึ่งหรือหมวดหนึ่งของ วัฒนธรรมอีกด้วย”

สรุปได้ว่า วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา โดยแบ่งเป็นประเภทได้ 5 ประเภท คือ

- 1) วัฒนธรรมทางวัตถุธรรม คือ วัฒนธรรมทางวัตถุเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อความจำเป็น
- 2) วัฒนธรรมทางสัทธิธรรม คือ วัฒนธรรมทางสังคม 3) วัฒนธรรมทางจิตใจ คือวัฒนธรรมทางศาสนา 4) วัฒนธรรมทางสุนทรียภาพ คือ วัฒนธรรมทางศิลปะ 5) วัฒนธรรมทางภาษา คือ วัฒนธรรมทางการใช้ถ้อยคำ

ภาษา คือ ส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและภาษายังเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดวัฒนธรรมทุกประเภท วัฒนธรรมต้องอาศัยภาษาช่วยในการอธิบาย แสดงความเข้าใจ ดังนั้น ภาษามีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมอย่างใกล้ชิด การศึกษาภาษาก็หมายรวมถึงการศึกษาเรื่องของวัฒนธรรมไปด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาษาถิ่นและวัฒนธรรมไทย

พิณทิพย์ พุทธิพงษ์ และคณะ (2547) ได้ศึกษาเรื่อง “ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาถิ่นจันทบุรี” มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการแปรของศัพท์ในภาษาไทยถิ่นจันทบุรี และนำผลการวิจัยมาแบ่งเขตภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นย่อยจังหวัดจันทบุรี โดยวิเคราะห์คำศัพท์ที่ปรากฏในท้องถิ่นจังหวัดจันทบุรีแล้วแสดงการกระจายของคำศัพท์ลงบนแผนที่ ผลการวิจัยจึงแบ่งแผนที่เป็น 2 ประเภท คือ

ประเภทที่สามารถแบ่งเขตภาษาถิ่นย่อยได้ และประเภทที่ไม่สามารถแบ่งเขตภาษาถิ่นย่อยได้ ซึ่งผู้วิจัยแสดงให้เห็นว่าในพื้นที่จังหวัดเดียวกันยังมีการใช้คำศัพท์ที่แตกต่างกันออกไป แสดงให้เห็นว่ามีการแปรของคำศัพท์ ศึกษาโดยใช้คำศัพท์เป็นเกณฑ์ในการศึกษา ซึ่งคัดเลือกคำศัพท์ภาษาถิ่นจันทบุรีจากการสังเกตภาษาที่ใช้พูดในชีวิตประจำวันของชาวจันทบุรี จำนวน 30 หน่วยวรรค ศึกษา 9 อำเภอ และ 1 กิ่งอำเภอ และเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมด 72 ตำบล ผู้วิจัยมีเสนอแนะให้ใช้เกณฑ์อื่น เช่น เกณฑ์ทางด้านพยัญชนะ สระ หรือวรรณยุกต์ และศึกษาภาษาถิ่นย่อยของจังหวัดจันทบุรี

พนิดา เย็นสมุทร (2524) ได้ศึกษาเรื่อง “คำและความหมายในภาษาลาวโซ่ง ที่พูดในตำบลสองห้อง อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร” จุดมุ่งหมายของการวิจัยเพื่อศึกษาลักษณะโครงสร้างคำประกอบด้วย คำพยางค์เดียวและคำสองพยางค์ ซึ่งรวมถึง คำประสม คำซ้ำ คำซ้อน นอกจากนี้ยังศึกษาคำสรรพนาม คำลำดับญาติ คำลักษณะนาม ผลการวิจัยพบว่า การเรียงคำและรูปประโยคในภาษาลาวโซ่งได้แก่ การเรียงคำขยาย คำแสดงคำถาม คำปฏิเสธ คำนับจำนวน คำแสดงความเป็นเจ้าของ และการเรียงคำในอนุประโยค รูปประโยคที่พบว่า มีประโยคบอกเล่า ประโยคคำถาม ประโยคปฏิเสธ และยังเปรียบเทียบความหมายของคำในภาษาลาวโซ่งกับภาษาไทยมาตรฐาน

วรรณพร ทองมาก (2526) ได้ศึกษาเรื่อง “แนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้โดยใช้ศัพท์เป็นเกณฑ์” ในการวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อกำหนดศัพท์ซึ่งภาษาไทยถิ่นกลางใช้ต่างไปจากภาษาถิ่นใต้ ใช้ศัพท์ตามที่กำหนดแนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ และเพื่อเปรียบเทียบว่าแนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ ผลการวิจัยการศึกษาพบว่า ควรจะมีการศึกษาภูมิศาสตร์คำศัพท์ไทยถิ่นใต้ ว่ามีการกระจายอย่างไรบ้าง และสามารถแบ่งออกได้เป็นกี่กลุ่ม และแต่ละกลุ่มอยู่ในบริเวณใดบ้าง

วันทนิษฐ์ พันธชาติ (2526) ได้ศึกษาเรื่อง “ภาษาถิ่นย่อยของคำเมือง: การศึกษาศัพท์” ในการวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษาการแปรของศัพท์ในคำเมือง ซึ่งใช้พูดกันใน 8 จังหวัดภาคเหนือ แล้วนำผลของการศึกษามาแบ่งเขตภาษาย่อยของคำเมืองในเชิงภูมิศาสตร์ พร้อมทั้งนำการแบ่งเขตภาษาย่อยของคำเมือง ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ภาษาถิ่นย่อยของคำเมืองที่สำคัญมี 2 ภาษาถิ่นย่อย คือ คำเมืองตะวันตกและคำเมืองตะวันออก ภาษาคำเมืองตะวันตกใช้พูดกันในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำพูน และเชียงราย คำเมืองตะวันออกใช้พูดกันในจังหวัดลำปาง พะเยา แพร่ และน่าน โดยมีแนวแบ่งเขตภาษาถิ่นอยู่ใกล้เคียงกับเส้นแบ่งอาณาเขตของจังหวัด

ลำปางกับจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดเชียงรายกับจังหวัดพะเยา และจากการดูประวัติของท้องถิ่น และสภาพภูมิศาสตร์ ทำให้กล่าวได้ว่าทั้งสองเรื่องมีบทบาทสำคัญ ทำให้มีอิทธิพลต่อการแบ่งภาษาถิ่นย่อย

ประภาพรณ เสนีตันติกุล (2527) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเรื่องศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ในการวิจัยนี้จุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบศัพท์ที่ใช้พูดกันในภาษาถิ่นสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และสงขลา ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดบริเวณที่ศึกษาศัพท์ไว้ 3 จุด คือ อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช และอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยศึกษาเฉพาะศัพท์ที่ได้จากการสัมภาษณ์ จากผู้บอกภาษาทั้ง 3 ถิ่นเท่านั้นต้องเป็นศัพท์ที่อยู่ในเงื่อนไข 6 ประการตามผู้วิจัยกำหนดไว้ และผู้วิจัยได้ควบคุมตัวแปรทางสังคมในเรื่องของอายุ อาชีพ เพศ การศึกษา ภูมิหลังคู่สมรส ผลของการวิจัยพบว่า ภาษาถิ่นทั้ง 3 มีการใช้ศัพท์อยู่ 3 ประเภท คือ 1) ศัพท์ที่ทุกถิ่นใช้เหมือนกันทั้งหมด 2) ศัพท์ที่ทุกถิ่นใช้แตกต่างกันทั้งหมด และ 3) ศัพท์ที่ถิ่นใดถิ่นหนึ่งใช้แตกต่างออกไปจากถิ่นอื่นๆ ศัพท์ประเภทที่ทุกถิ่นใช้เหมือนกันทั้งหมดมีจำนวน 1,888 หน่วยอรรถ คิดเป็นร้อยละ 72.56 ของหน่วยอรรถทั้งหมด ซึ่งแสดงว่าภาษาถิ่นสุราษฎร์ธานี ภาษาถิ่นนครศรีธรรมราชและภาษาถิ่นของสงขลา ล้วนเป็นภาษาถิ่นย่อยของภาษาไทยถิ่นใต้ เมื่อพิจารณาจำนวนหน่วยอรรถที่ภาษาถิ่นสุราษฎร์ธานี กับภาษาถิ่นนครศรีธรรมราช ภาษาถิ่นสุราษฎร์ธานีกับภาษาถิ่นสงขลาและภาษาถิ่นนครศรีธรรมราช กับภาษาถิ่นสงขลาใช้ศัพท์แตกต่างกัน พบว่า ภาษาถิ่นทั้งสามคู่นี้ใช้ศัพท์แตกต่างกัน ในอัตราที่ใกล้เคียงกัน แต่ภาษาถิ่นสุราษฎร์ธานีใช้แตกต่างจากภาษาถิ่นนครศรีธรรมราชกับภาษาถิ่นสงขลา มากกว่าภาษาถิ่นนครศรีธรรมราชกับภาษาถิ่นสงขลาใช้ศัพท์แตกต่างกัน

วิจินต์ ภาณุพงศ์ (2529) ได้ศึกษาเรื่อง “ภูมิศาสตร์คำศัพท์ในจังหวัดนครราชสีมา: โครงการนำร่อง” ในการวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสำรวจคำศัพท์พื้นฐานทั่วไปที่มีอยู่ในจังหวัดนครราชสีมา เพื่อวิเคราะห์การใช้ศัพท์แทนหน่วยความหมาย และกำหนดแนวแบ่งเขตภาษาในแผนที่ โดยใช้ศัพท์เป็นเกณฑ์ พร้อมทั้งทราบปัญหาและวิธีที่จะแก้ปัญหาต่างๆ จะได้เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยโครงการใหญ่ๆ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า มีแนวเส้นแบ่งเขตภาษาอย่างชัดเจน 53 เส้นของหน่วยอรรถศัพท์แปร-2 (นป-2) 39 ราย นป-3 10 ราย และ นป-4 4 ราย แยกภาษาถิ่นที่พูดในจังหวัดออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ภาษาถิ่นกลุ่มไทยโคราชและภาษาถิ่นไทยอีสาน กลุ่มแรกพูดประมาณ 3/4 ของพื้นที่ กลุ่มที่สองทุกพูดในบริเวณย่อยๆ อยู่ 4 แห่ง ทางทิศเหนือ ตะวันออก และตะวันตกเฉียงใต้ ศัพท์ที่พบในภาษาไทยโคราชส่วนใหญ่เป็นศัพท์ภาคกลาง ส่วนศัพท์ที่พบในภาษาไทย

อีสานส่วนใหญ่เป็นศัพท์ภาคอีสาน หลักฐานการกระจายพยัญชนะสระมีแนวโน้มที่จะแบ่งภาษาไทยโคราชออกเป็นกลุ่มย่อยตะวันออกและตะวันตก ส่วนหลักฐานด้านระบบวรรณยุกต์ได้แสดงการแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยเหนือและใต้

สลับ เปี่ยมเพิ่มพูน (2529) ได้ศึกษาเรื่อง “ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์” ในการวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการกระจายของคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นโคราชและภาษาไทยถิ่นอีสานที่พูดกันในท้องถิ่นต่างๆ และกำหนดแนวหน้าเขตของภาษาไทยถิ่น ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะการกระจายของคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นที่ใช้แทนหน่วยที่คัดเลือกมาจำนวน 30 ราย ในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยการสุ่มตัวอย่างจากกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านของทุกตำบลรวม 127 ตำบล ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่ามีแนวหน้าเขตภาษาเกิดจากกลุ่มเส้นแบ่งเขตศัพท์ที่ทับกันสนิทอย่างชัดเจน จำนวน 15 เส้น ของหน่วยวรรณคดีที่กระจายอย่างมีระบบ 15 งาน และแนวแบ่งเขตภาษานี้ได้แบ่งภาษาไทยถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์ ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ภาษาถิ่นไทยกลุ่มโคราชและภาษาถิ่นกลุ่มไทยอีสาน ภาษาถิ่นไทยโคราชกระจายอยู่ใน 2 บริเวณ แบ่งเป็น 2 กลุ่มย่อยคือ กลุ่มไทยโคราชและกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ และไทยโคราชกลุ่มตะวันตก ประมาณ 1/7 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ส่วนบริเวณที่ใช้ภาษาถิ่นกลุ่มไทยอีสานมี 3 บริเวณ ได้แก่ ไทยอีสานกลุ่มตะวันตกเฉียงเหนือ ไทยอีสานกลุ่มใต้และไทยอีสานกลุ่มตะวันตก ซึ่งมีพื้นที่ทั้งจังหวัด และมีบริเวณที่เป็นรอยต่อของภาษาไทยถิ่นทั้ง 2 กลุ่มนี้ ซึ่งอยู่ระหว่างไทยอีสานกลุ่มตะวันตกกลับกลุ่มตะวันตกเฉียงเหนือและภาษาไทยโคราชตะวันตกเฉียงใต้ รอยต่อนี้แสดงถึงอิทธิพลทางด้านศัพท์ของภาษาถิ่นทั้ง 2 กลุ่มที่มีต่อกันและกัน

กนกพร เจริญวัลย์ (2534) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาการกระจายคำศัพท์ในจังหวัดเพชรบุรี” ในการวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษาศัพท์ภาษาเฉพาะถิ่น ศัพท์ภาษาไทยถิ่นกลางและศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ว่าใช้พูดกันในบริเวณใดของจังหวัดและใช้ในอัตราส่วนเท่าใด เพื่อนำผลการศึกษามาตัดสินว่าจังหวัดเพชรบุรีควรจัดไว้ในภาคกลางหรือไม่ ผลของการศึกษาวิจัยความแตกต่างของศัพท์ภาษาไทยถิ่นทั้งสาม คือ ภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นใต้และภาษาไทยถิ่นเฉพาะพบว่าบริเวณภูเขาที่สูงทางตะวันตกของอำเภอบ้านลาด ถึงอำเภอหนองหญ้าปล้องและอำเภอแก่งกระจานมีการใช้ศัพท์ภาษาไทยเฉพาะถิ่นภาษาเดียว ด้านบริเวณตอนบนของจังหวัดพบมีการใช้ศัพท์ภาษาไทยถิ่นกลางภาษาเดียวเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนั้นจะใช้ภาษาไทยถิ่นกลางปะปนกับศัพท์ภาษาไทยเฉพาะถิ่น ส่วนภาษาไทยถิ่นใต้นั้นมีการใช้ศัพท์จำนวนน้อยไม่มีจุดเก็บข้อมูลใดในจังหวัดเพชรบุรีใช้ภาษาถิ่นใต้เลย

ลัดดาวัลย์ ชัยสกุลสุรินทร์ (2538) ได้ศึกษาเรื่อง “ภูมิศาสตร์ภาษาจังหวัดลพบุรี: การศึกษาคำศัพท์และเสียงปฏิภาคชุด ช-จ-ช” ในการวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการกระจายของภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาไทยถิ่นอีสานในจังหวัดลพบุรีและเปรียบเทียบผลการวิจัยที่ได้จากเสียงปฏิภาคชุด ช-จ-ช ว่าเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร ผู้วิจัยใช้หน่วยอรรถ 30 หน่วยอรรถที่คัดเลือกแล้ว ใช้เสียงปฏิภาคชุด ช-จ-ช โดยใช้คำทดสอบ จำนวน 10 คำ และเก็บข้อมูลจากทุกตำบลในจังหวัดลพบุรี โดยการส่งแบบสอบถามรวม 122 ตำบล และไม่ศึกษาภาษาชนกลุ่มน้อย ผลการวิจัยพบว่า จังหวัดลพบุรีมีการใช้ภาษาไทยถิ่นกลางมากที่สุดด้านตะวันตกของจังหวัด โดยเฉพาะอำเภอท่าเรือ ซึ่งเป็นบริเวณที่ใช้ภาษาไทยถิ่นกลางทั้งอำเภอ รองลงมา คือ ภาษาไทยถิ่นอีสานพบมากบริเวณอำเภอบ้านหมี่ ภาษาผานระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นอีสาน มีการใช้กระจายอยู่ทั่วไปในจังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยแสดงให้เห็นความสอดคล้องกันทั้งจากการศึกษาคำศัพท์และเสียงปฏิภาคของพยัญชนะต้นชุด ช-จ-ช อย่างไรก็ตามก็ตีบริเวณที่พบว่าพูดภาษาไทยถิ่นอีสานในงานวิจัยนี้อาจเป็นบริเวณที่พูดภาษาพวนก็เป็นได้ นอกจากนี้พบว่าควรศึกษาภาษาไทยถิ่นอีสานและภาษาพวนในจังหวัดลพบุรีศึกษาการใช้ศัพท์ เสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ในจังหวัดอื่นๆ ที่เป็นรอยต่อของภาษาไทยถิ่น ศึกษากระบวนการวรรณยุกต์ของภาษาไทยถิ่นในจังหวัดลพบุรีว่าเหมือนหรือแตกต่างจากการศึกษาด้วยคำศัพท์ เสียงพยัญชนะ และสระ

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ศึกษาลักษณะภาษาถิ่นจันทบุรี: กรณีศึกษาคำบลท่าช้าง และตำบลแสง อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บรวบรวมข้อมูลแบบ ปฐมภูมิแล้วนำมาพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive) ได้ออกแบบวิธีดำเนินการวิจัยเพื่อให้บรรลุ วัตถุประสงค์และสามารถตอบคำถามในการวิจัยได้ทุกประเด็น มีวิธีดำเนินการวิจัยดังรายละเอียด ต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 2 กลุ่มได้แก่

1. ประชาชนที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ที่มีภูมิลำเนาในตำบลท่าช้าง อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี มีจำนวน 10 คน
2. ประชาชนที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ที่มีภูมิลำเนาในตำบลแสง อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี มีจำนวน 10 คน

กลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (SIMPLE RANDOM) โดยคัดเลือกจากเกณฑ์ อายุของประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป สํารวจจากสำมโนประชากรของเทศบาลตำบลท่าช้าง และ องค์การบริหารส่วนตำบลแสง อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี

การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

1. ศึกษาตำรา งานวิจัย วิทยานิพนธ์ เกี่ยวกับภาษาชนกลุ่มน้อย และภาษาไทยถิ่นต่างๆ ที่มีผู้วิจัยไว้แล้วเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยและศึกษาเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเพิ่มเติม โดยอาศัยข้อมูลในการวิจัยจากแหล่งข้อมูลต่อไปนี้

- 1.1 สภาวิจัยแห่งชาติ
- 1.2 หอสมุดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- 1.3 หอสมุดแห่งชาติ
- 1.4 หอสมุดรชมังคลาภิเษก จังหวัดจันทบุรี
- 1.5 ศูนย์วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวจังหวัดจันทบุรี
- 1.6 สภาวัฒนธรรมอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี
- 1.7 ศูนย์วิทยพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชประจำจังหวัดจันทบุรี
- 1.8 สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จังหวัดจันทบุรี
- 1.9 โรงเรียนชลรัฐชาติเอก จังหวัดจันทบุรี
- 1.10 โรงเรียนศรียานุสรณ์ จังหวัดจันทบุรี
- 1.11 เทศบาลตำบลท่าช้าง จังหวัดจันทบุรี
- 1.12 องค์การบริหารส่วนตำบลแสลง จังหวัดจันทบุรี

2. เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสนทนากับผู้บอกภาษา โดยเก็บรวบรวมข้อมูล คำศัพท์จากบทสนทนา ข้อความ นิทาน ประเพณี และพิธีกรรม ผู้บอกภาษาคัดเลือกผู้บอกภาษาหลัก ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 20 คน ซึ่งผู้บอกภาษาแต่ละคนมีอวัยวะในการออกเสียงที่สมบูรณ์ และเป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ ซึ่งการสนทนาในการเก็บข้อมูลเป็นการกำหนดตัวบุคคลที่สามารถพูดภาษาท้องถิ่นเมืองจันทบุรีได้

3. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และอภิปรายด้วยการพรรณนาโวหาร

การสรุปผล

การศึกษาการวิจัย ศึกษาลักษณะภาษาถิ่นจันทบุรี: กรณีศึกษา ตำบลท่าช้าง ตำบลแสลง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี แสดงผลในลักษณะการพรรณนาวิเคราะห์

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาลักษณะภาษาถิ่นจันทบุรี: กรณีศึกษาดำบลท่าช้าง และตำบลแสง อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบเสียงในภาษาถิ่นของจังหวัดจันทบุรี โดยศึกษาเปรียบเทียบคำภาษาถิ่นของจังหวัดจันทบุรีกับภาษาไทยมาตรฐาน และศึกษาคำศัพท์และสำนวนที่สะท้อนความสัมพันธ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของจังหวัดจันทบุรี เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยมีการศึกษา 3 ตอน ตามวัตถุประสงค์และมีผลการวิจัย ดังนี้

1. ระบบเสียงภาษาถิ่นจันทบุรี
2. เปรียบเทียบคำภาษาถิ่นจันทบุรีกับภาษาไทยมาตรฐาน
3. คำศัพท์และสำนวนที่สะท้อนความสัมพันธ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นจันทบุรี

ระบบเสียงในภาษาถิ่นจันทบุรี

ภาษาไทยประกอบด้วย 3 หน่วยเสียง คือ เสียงพยัญชนะ (Consonant) เสียงสระ (Vowel) เสียงวรรณยุกต์ (Tone Mark) ซึ่งเป็นหน่วยเสียงที่มาประกอบกันเป็นถ้อยคำในการสื่อสาร วิไลศักดิ์ กิ่งคำ (2549: 13) กล่าวถึงหน่วยเสียงในภาษาไทย ไว้ดังนี้

ภาษาไทยมีหน่วยเสียงเสียงพยัญชนะ (Consonant) แบ่งเป็น พยัญชนะ 21 หน่วยเสียง
/k/-/ก/ /kh/-/ข/ /ŋ/-/ง/ /c/-/จ/ /ch/-/ช/ /s/-/ซ/ /d/-/ด/ /t/-/ต/
/th/-/ท/ /n/-/น/ /b/-/บ/ /p/-/ป/ /ph/-/พ/ /f/-/ฟ/ /m/-/ม/
/y/-/ย/ /r/-/ร/ /l/-/ล/ /w/-/ว/ /ʔ/-/อ/ /h/-/ฮ/

พยัญชนะควบกล้ำ 11 หน่วยเสียง /pr/-/ปร/ /phr/-/พร/ /pl/-/ปล/
/phl/-/พล/ /tr/-/ตร/ /kr/-/กร/ /khr/-/ขร/ /kl/-/กล/ /khl/-/ขล/
/kw/-/กว/ /khw/-/ขว/

พยัญชนะท้ายพยางค์ 9 หน่วยเสียง /-k/-/ก/ /-n/-/น/ /-ŋ/-/ง/ /-m/-/
ม/ /-j/-/ย/ /-w/-/ว/ /-t/-/ต/ /-p/-/บ/ /-ʔ/-/ /

เสียงสระ (Vowel) มี 21 หน่วยเสียง แบ่งเป็นหน่วยเสียงสระเสียงสั้น 9 หน่วยเสียง คือ
/i/-/อิ/ /e/-/เอะ/ /ɛ/-/แอะ/ /w/-/อี/ /a/-/อะ/ /ə/-/เออะ/ /u/-/อุ/
/o/-/โอะ/ /ɔ/-/เออะ/

สระเสียงยาว 9 หน่วยเสียง /i:/ -/อี/ /e:/ -/เอ/ /ɛ:/ -/แเอ/ /w:/ -/อี/ /
/a:/ -/อา/ /ə:/ -/เออ/ /u:/ -/อุ/ /o:/ -/โอ/ /ɔ:/ -/ออ/

สระประสม 3 หน่วยเสียง /ia/-/เอีย/ /wa/-/เอือ/ /ua/-/อ้าว/

เสียงวรรณยุกต์ (Tone Mark) มี 5 หน่วยเสียง คือวรรณยุกต์สามัญ (mid tone) / /
วรรณยุกต์เอก (low tone) /˘/ วรรณยุกต์โท (falling tone) /ˆ/ วรรณยุกต์ตรี (high tone) /ˊ/ /
วรรณยุกต์จัตวา (rising tone) /ˇ/

ในภาษาถิ่นจันทบุรี ประกอบด้วยหน่วยเสียง 3 หน่วยเสียงเช่นเดียวกับภาษาไทยมาตรฐาน โดยมีรายละเอียดการศึกษาดังนี้

เสียงพยัญชนะในภาษาถิ่นจันทบุรี

จากการศึกษาพบว่าภาษาถิ่นจันทบุรี มีเสียงพยัญชนะแยกตามหน้าที่และตำแหน่งของ
พยัญชนะดังนี้ เสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวทั้งหมด 21 หน่วยเสียง /k/-/ก/ /kh/-/ข/ /ŋ/-/ง/
/c/-/จ/ /ch/-/ช/ /s/-/ซ/ /d/-/ด/ /t/-/ต/ /th/-/ท/ /n/-/น/ /b/-/
บ/ /p/-/ป/ /ph/-/พ/ /f/-/ฟ/ /m/-/ม/ /y/-/ย/ /r/-/ร/ /l/-/ล/
/w/-/ว/ /ʔ/-/อ/ /h/-/ฮ/

เสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำทั้งหมด 11 หน่วยเสียง /pr/-/ปร/ /phr/-/พร/
/pl/-/ปล/ /phl/-/พล/ /tr/-/ตร/ /kr/-/กร/ /khr/-/ขร/ /kl/-/กล/
/khl/-/ขล/ /kw/-/กว/ /khw/-/ขว/

เสียงพยัญชนะตัวสะกดมีทั้งหมด 9 หน่วยเสียง /-k/-/ก/ /-n/-/น/ /-ŋ/-/ง/
/-m/-/ม/ /-j/-/ย/ /-w/-/ว/ /-t/-/ต/ /-p/-/ป/ /-ʔ/-/อ/

เสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวในภาษาถิ่นจันทบุรี มีทั้งหมด 21 หน่วยเสียง ประกอบไปด้วย
/k/-/ก/ /kh/-/ข/ /ŋ/-/ง/ /c/-/จ/ /ch/-/ช/ /s/-/ซ/ /d/-/ด/ /t/-/
ต/ /th/-/ท/ /n/-/น/ /b/-/บ/ /p/-/ป/ /ph/-/พ/ /f/-/ฟ/ /m/-/ม/
/y/-/ย/ /r/-/ร/ /l/-/ล/ /w/-/ว/ /ʔ/-/อ/ /h/-/ฮ/ ดังมีรายละเอียด
ผลการศึกษาดังนี้

1. /k/-/ก/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
กง	/koŋ/	ลูกถั่ว
กิว	/kiw/	คอด
กุ้น	/kún/	สั้น
กะหลุก	/kàʔ lùk/	หลุมเล็กๆ

2. /kh/-/ข/-/ช/-/ค/-/ต/-/ฃ/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
ขน้ำ	/khâʔ nàk/	ตะกร้าสานด้วยหวาย ไม้ไผ่
จี๊อ	/khîʔ chɔː/	จี๊โง
คาหระ	/khaʔ ràːʔ/	นั่งหรือยืนเกะกะ กีดขวาง
คัต	/khát/	ทิ้ง

3. /ŋ/-/ง/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
งีบ	/ŋi:p/	หนีบ
ง้วนเงน	/ŋô:n ŋên/	โอนเอน

4. /c/-/จ/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
จิ่ง	/cóng/	เจอกันพอดีโดยกะทันหัน
จั้น	/côn/	ยุ่ง ประดังกัน
เจีบ	/ce:p/	ปวด

5. /ch/-/ช/-/ฉ/-/ฉ/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
ช็อง	/chčŋ /	ชง
ฉด	/chè:t/	เป็นคำไต่สุนัข
ช้ก	/chák/	ถอน
เช็ด	/chê t/	หมด

6. /s/-/ซ/-/ส/-/ษ/-/ศ/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
เซี่ย	/sə:y/	การที่นักมวยชกสมยอมกัน
สบ	/sòp/	เหมาะพอดี ถูกใจ
ศุย	/sŭj/	เซ็น
สำเหร์	/săm rè:ʔ/	โละทิ้ง

7. /d/-/ด/-/ฎ/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
ดักโต๊ะ	/dók dò:ʔ/	กระดก
ดุด	/dùt/	เอาจุกจุกคิดค้นไปข้างหน้า
ดินหุน	/din hũn/	ปลวก
ดอด	/dɔ:t/	แอบ

8. /t/-/ต/-/ฏ/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
ตัก	/tók/	จูนงง สมองเสื่อม
ต๊บตี	/táb tí:ʔ/	ช่างดี
ตะมอย	/tàʔ mɔ:j/	ฝึเล็ก ๆ เป็นที่มือโดยเฉพาะ
ตั่งหม้อ	/tâŋ mɔ:ʔ/	หุงข้าว

9. /th/-/ท/-/ฑ/-/ท/-/ฒ/-/ถ/-/ฐ/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
เถื่อ	/thǎwʔ/	หิ้น
เถื่อ	/thè:ʔ/	อาการมองเหม่อ
ทุย	/thuj/	มะพร้าวห้าวที่มีกะลาเล็ก ๆ
ทงปลา	/thoŋ pla:ʔ/	ตกปลา

10. /n/-/น/-/ณ/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
นั๊ก	/nák/	มาก
นัว	/núaʔ/	นวด คลุกเคล้าให้เข้ากัน
น่องเพล	/nɔ:ŋ pe:n/	เวลาก่อนเพลเล็กน้อย
เนย	/nɔ:j/	นม

11. /b/-/บ/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	ศัพท์สัญลักษณ์	ความหมาย
บุ่ม	/bûm/	บวบ มีตำหนิบุ่มลงไป
แบ็ด	/bê:t/	และ และ
เบิก	/bè:k/	มาก
บีบ	/bì:p/	นวด

12. /p/-/ป/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	ศัพท์สัญลักษณ์	ความหมาย
ปิ่น	/pî:n/	ไม่คม ทื่อ
โป๊ะ	/pô:/	ว่ากล่าวตักเตือน
ประแจ	/prà? ce:~/	กุญแจ
ป้อแป้	/pô:~? pê:~/	อ่อนแอ สุขภาพไม่ดี

13. /ph/-/พ/-/ภ/-/ผ/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	ศัพท์สัญลักษณ์	ความหมาย
ผะ	/phà? wà~/	ตกลงแบ่งกันเรื่องผลิตผล
ผ่อง	/phò:ŋ/	แทนตัวเองทั้งหญิงทั้งชาย
พะยู	/phâ? ju~/	พายุ
พล้อก	/phlɔk /	เร็วๆ นี้

14. /f/-/ฟ/-/ฝ/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	ศัพท์สัญลักษณ์	ความหมาย
ฟากสับ	/fâ:k sàp/	ลำไม้ไผ่ทุบแตก
เฟ็ด	/fét/	เฉ ไม่ตรง
ฝนแล้ง	/fôn lé:ŋ/	ฝนหยุดตก
ฝอย	/fɔ:j/	คำอธิบายสรรพคุณ

15. /m/-/ม/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
มาบ	/mâ:p/	ที่ลุ่มต่ำ
เม้น	/mén/	ทำให้สั้น
มุน	/mun/	เต็ม พูน
ไม้ซี่	/má:y sí:ʔ/	ตอก

16. /y/-/ย/-/ญ/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
ยางหนืด	/ya:ŋ nẏ:t/	ยางรัด
ยี้เก้อ	/yí:ʔ kə:ʔ/	ของปลอม ไม่ดี
ยา	/ya:ʔ/	บุหรี
ยุบยับ	/yûp yâb/	มากมาย

17. /r/-/ร/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
รัด	/rát/	การงอกของต้นไม้ที่เริ่มแตก
ริก	/rík/	เสียงหัวเราะกระซิกกระซี้
ร้อยก้อนเข้ม	/ró:j kɔ:n khěm/	สนเข้ม

18. /l/-/ล/-/ฬ/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
ลาด	/lá:t/	เคยชิน
ลีนตา	/lw:n ta:ʔ/	ลืมนตา
ลูกซ้อ	/lú:k sw:ʔ/	ลูกน้ำ (ลูกขุง)
แล้ว	/lé:w/	เสร็จ

19. /w/-/ว/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
วัด	/wít/	ต่อ รุ่งขึ้นมา
ไว้	/waj/	ไว
เว้า	/wâw/	ว่าว

20. /ʔ/-/อ/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
ไอ้อุ่น	/ʔâj ʔún/	ไส้เดือน
ไอ้อึ้ง	/ʔâj ʔó:ŋ/	ไก่ตัวผู้
เอี้ยว	/ʔíaw/	ละลาย
แอบ	/ʔɛ:p/	ใกล้ ชิด ติด

21. /h/-/ห/ -/ฮ/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
หาย	/hǎ:j/	หมดไป สิ้นไป
โहन	/hò:n/	โยน
ห้วเทียน	/hǔa thian/	หลอดไฟฉาย
หลัว	/lǔa/	เงง

เสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวในภาษาถิ่นจันทบุรี 21 หน่วยเสียง แสดงคู่เทียบเสียง ซึ่งแสดงความแตกต่างกันที่หน่วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวในภาษาถิ่นจันทบุรี ได้ผลการศึกษาดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงคู่เทียบเสียงพยัญชนะต้นในภาษาไทยถิ่นจันทบุรี

หน่วยเสียงพยัญชนะต้น	คู่เทียบเสียง	
/p/ - /t/	แปด /bê:t/	ตัก /tók/
/t/ - /c/	ตัก /tók/	จิ่ง /cóng/
/c/ - /k/	จิ่ง /cóng/	กง /konɯ/
/k/ - /ʔ/	กง /konɯ/	อุ้น /ʔún/
/ʔ/ - /ph/	อุ้น /ʔún/	พะยุ /phâ? ju?/
/ph/ - /th/	พะยุ /phâ? ju?/	ทุย /thuj/
/th/ - /ch/	ทุย/thuj/	เฉด /chè:t/
/ch/ - /kh/	เฉด /chè:t/	ขนั๊ก /khâ? nàk/
/kh/ - /b/	ขนั๊ก /khâ? nàk/	บุ้ม /bûm/
/b/ - /d/	บุ้ม /bûm/	คุด /dùt/
/d/ - /m/	คุด /dùt/	เม้น /mén/
/m/ - /n/	เม้น /mén/	นั๊ก /nák/
/n/ - /ŋ/	นั๊ก /nák/	จีบ /ŋi:p/
/ŋ/ - /l/	จีบ /ŋi:p/	ลีนตา /lw?n ta:~/
/l/ - /r/	ลีนตา /lw:n ta:~/	รัด /rát/
/r/ - /f/	รัด /rát/	เฟ็ด /fét/
/f/ - /s/	เฟ็ด /fét/	สุย /sǔj/
/s/ - /h/	สุย /sǔj/	หาย /hǎ:j/
/h/ - /j/	หาย /hǎ:j/	ยี้เก้อ /yi:~ kǎ:~/

เมื่อเปรียบเทียบหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวภาษาไทยมาตรฐานกับภาษาถิ่นจันทบุรี
มีผลสรุป ดังนี้

1. /ph//ผ/ - /ph//พ/

เสียง ผ /ph/ ในภาษาไทยมาตรฐาน เป็นเสียง พ /ph/ ในภาษาถิ่นจันทบุรี

ตัวอย่างที่ 1

ภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	สัทสัญลักษณ์
ผู้ชาย	/phu:ʔ cha:y/	ผู้ชาย	/phu:ʔ cha:y/

ตัวอย่างที่ 2

ภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	สัทสัญลักษณ์
ผู้หญิง	/phu:ʔ yĩŋ /	ผู้หญิง	/phu:ʔ yĩŋ/

2. /kh//ข/ - /k//ก/

เสียง ข /kh/ ในภาษาไทยมาตรฐาน เป็นเสียง ก /k/ ในภาษาถิ่นจันทบุรี

ตัวอย่างที่ 1

ภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	สัทสัญลักษณ์
กะหมับ	/kâʔ mǎp/	ขมับ	/khàʔ mǎp/

ตัวอย่างที่ 2

ภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	สัทสัญลักษณ์
กะเหม่น	/kâʔ mèn/	เขมน	/khàʔ mèn/

ตัวอย่างที่ 3

ภาษาถิ่นจันทบุรี	ศัพท์สัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	ศัพท์สัญลักษณ์
กะหมวด	/kâ? muăd/	ขมวด	/khà? muăd/

3. /s//ส/ - /t//ต/

เสียง ส /s/ ในภาษาไทยมาตรฐาน เป็นเสียง ต /t/ ในภาษาถิ่นจันทบุรี

ตัวอย่างที่ 1

ภาษาถิ่นจันทบุรี	ศัพท์สัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	ศัพท์สัญลักษณ์
ตะโพก	/tà? phô:k/	สะโพก	/sà? phô:k/

ตัวอย่างที่ 2

ภาษาถิ่นจันทบุรี	ศัพท์สัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	ศัพท์สัญลักษณ์
ตะพาย	/tà? pha:y/	สะพาย	/sà? pha:y/

ตัวอย่างที่ 3

ภาษาถิ่นจันทบุรี	ศัพท์สัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	ศัพท์สัญลักษณ์
ตะพาน	/tà? pha:n/	สะพาน	/sà? pha:n/

เสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำในภาษาถิ่นจันทบุรี มีทั้งหมด 11 หน่วยเสียง ประกอบไปด้วย เสียง /pr/-/ปร/ /phr/-/พร/ /pl/-/ปล/ /phl/-/พล/ /tr/-/ตร/ /kr/-/กร/ /khr/-/ขร/ /kl/-/กล/ /khl/-/ขล/ /kw/-/กว/ /khw/-/ขว/ ดังมีรายละเอียด ผลการศึกษา ดังนี้

1. /pr/ – /ปร/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
ปรุง	/pruŋ/	ปรับแต่ง
ประแจ	/prà? cɛ:ʔ/	กุญแจ
โปรง	/pró:ŋ/	โถ่งอก สบายใจ

2. /phr/ – /พร/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
พรู้	/phrû?/	ดินเลนบริเวณป่าชายเลน

3. /tr/ – /ตร/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
ตรอย	/trɔ:y/	กร่อย
ตระแกวี่	/trà? kré:ʔ/	รักแระ

4. /kr/ – /กร/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
กรุ่ม	/krùm/	ทำไปเรื่อยๆ ติดต่อกันไป
กระทก	/krà? thók/	กระตุก

5. /khr/ – /คร/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
คราด	/khra:t/	พลาด เลื่อน ผิดไป
รถเครื่อง	/róth khrwāŋ/	รถมอเตอร์ไซค์

6. /pl/-/ปล/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
ทงปลา	/thoŋ pla:ʔ/	ตกปลา
ปลีก	/pli:k/	ย่อย

7. /phl/-/พล/-/ผล/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
พลัด	/phlát/	ตก
พลู่	/phûʔ/	ยุ่งสำหรับเก็บข้าวเปลือก
ผลอ	/phlɔʔ/	ร่วมในทางเอาเปรียบผู้อื่น

8. /kl/- /กล/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
เกลี้ยง	/kli:âŋ/	หมด
กล้วยต้มกะทิ	/kluâj tôm kà thé/	กล้วยบวขจี

9. /khl/- /คล/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
คลัก	/khlâk/	มาก
คลุม	/khlum/	บัง ครอบ สวม

10. /kw/- /กว/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
กวาด	/kwà:t/	กวาด
กว้าง	/kwâ:ŋ/	กวาด

11. /khw/- /คว/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	ศัพท์สัญลักษณ์	ความหมาย
ไคว	/khway/	ไฟ
เขวี่ง	/khwîaŋ/	ขว้าง ปา

เสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำในภาษาถิ่นจันทบุรี 11 หน่วยเสียง แสดงคู่เทียบเสียงซึ่งแสดงความแตกต่างกันที่หน่วยเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำในภาษาถิ่นจันทบุรี ได้ผลการศึกษาดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงคู่เทียบเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำในภาษาไทยถิ่นจันทบุรี

หน่วยเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำ	คู่เทียบเสียง
/p/ - /pr/	ปี่น/pw̃:n/ ปรุง/pruŋ/
/ph/ - /phr/	ฟุ่ก/phuk/ ฟรุ่/phrû?/
/p/ - /pl/	ปู้ย/púj/ ปลา/pla:~/
/ph/ - /phl/	ฟ้่า/phâ:~/ ฟลัด/phlát/
/t/ - /tr/	เต้/tě:~/ ตรอย/trɔ:y/
/k/ - /kr/	กอม/kɔ:m/ กรุ่ม/krùm/
/kh/ - /khr/	คราด/khrâ:t/ เคื่อง/khwan/
/k/ - /kl/	กี้ว/kìw/ เกลี่ยง/kli:âŋ/
/kh/ - /khl/	ข้าว/khâ:w/ คลัก/khlâk/
/k/ - /kw/	ก้อ/kw:~/ กวาด/kwa:t/
/kh/ - /khw/	ขี้น/khw̃n/ ไคว/khway/

เมื่อเปรียบเทียบหน่วยเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำภาษาไทยมาตรฐานกับภาษาถิ่นจันทบุรี
มีผลสรุป ดังนี้

1. /f//ฟ/ - /khw//คว/

เสียง ฟ /f/ ภาษาไทยมาตรฐานเป็นเสียง คว /khw/ ในภาษาถิ่นจันทบุรี

ตัวอย่างที่ 1

ภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	สัทสัญลักษณ์
ไคว	/khwaj/	ไฟ	/faj/

2. ตัวควบกล้ำ ร /-r/ ล /-l/ ในภาษาไทยมาตรฐานมักจะไม้ออกเสียง ร /-r/
ล /-l/ ในภาษาถิ่นจันทบุรี

ตัวอย่างที่ 1

ภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	สัทสัญลักษณ์
ปา	/pa:ʔ/	ปลา	/pla:ʔ/

ตัวอย่างที่ 2

ภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	สัทสัญลักษณ์
ปวก	/pu:k/	ปลวก	/plu:k/

ตัวอย่างที่ 3

ภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	สัทสัญลักษณ์
คก	/khók/	ครก	/khrók/

3. /ph//ผ/ - /ph//พ/

เสียง ตร /tr/ ในภาษาไทยมาตรฐานเป็นเสียง กร /kr/ ในภาษาถิ่นจันทบุรี

ตัวอย่างที่ 1

ภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	สัทสัญลักษณ์
กวด	/kuàd/	ตรวจ	/truàd/

ตัวอย่างที่ 2

ภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	สัทสัญลักษณ์
กรง	/kron/	ตรง	/tron/

ตัวอย่างที่ 3

ภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	สัทสัญลักษณ์
กรีกกรอง	/krùk kɾɔːŋ /	ตริกตรอง	/truìk trɔːŋ /

4. /ph//ผ/ - /ph//พ/

เสียง กว /kw/ ขว /khw/ คว /khw/ ในภาษาไทยมาตรฐานเป็นเสียง ฟ/f/
ฝ /f/ ในภาษาถิ่นจันทบุรี

ตัวอย่างที่ 1

ภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	สัทสัญลักษณ์
ฝาด	/fàd/	กวาด	/kwàd/

ตัวอย่างที่ 2

ภาษาถิ่นจันทบุรี	ศัพท์สัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	ศัพท์สัญลักษณ์
ไฟ	/fay/	ไกว	/kway/

ตัวอย่างที่ 3

ภาษาถิ่นจันทบุรี	ศัพท์สัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	ศัพท์สัญลักษณ์
ฝา	/fǎ:ʔ/	ขวา	/khwà:ʔ/

ตัวอย่างที่ 4

ภาษาถิ่นจันทบุรี	ศัพท์สัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	ศัพท์สัญลักษณ์
ฝืด	/fid/	ขวิด	/khwid/

ตัวอย่างที่ 5

ภาษาถิ่นจันทบุรี	ศัพท์สัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	ศัพท์สัญลักษณ์
ฟาม	/fa:m/	ความ	/khwa:m/

ตัวอย่างที่ 6

ภาษาถิ่นจันทบุรี	ศัพท์สัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	ศัพท์สัญลักษณ์
ฟัน	/fǎn/	ควัน	/khwan/

เสียงพยัญชนะตัวสะกดในภาษาถิ่นจันทบุรี มีทั้งหมด 9 หน่วยเสียง ประกอบไปด้วย
 /-k/-/ก/ /-n/-/น/ /-ŋ/-/ง/ /-m/-/ม/ /-j/-/ย/ /-w/-/ว/ /-t/-/ต/
 /-p/-/ป/ /-ʔ/-/ /-/ ดังมีรายละเอียดผลการศึกษาดังนี้

1. /-k/-/ก/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	ศัพท์สัญลักษณ์	ความหมาย
กะหลุก	/kà? lùk/	หลุมเล็กๆ
ข้าวเปียก	/khâ:w piak/	ข้าวต้ม
ตัก	/tók/	งูจงอาง สมอเงี้ยว
ปักกะตุ	/pák kà? tu?/	ประตู

2. /-t/-/ด/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	ศัพท์สัญลักษณ์	ความหมาย
กัต	/khát/	ทิ้ง
จิงหรีด	/caŋ rì:t/	จิงหรีด
ตอด	/tò:t/	แก้งแฮ่
พลัด	/phlát/	ตก

3. /-p/-/บ/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	ศัพท์สัญลักษณ์	ความหมาย
ชิบชี้	/chip chí:~/	มาก
มาบ	/mâ:p/	ที่ลุ่มต่ำไม่ถึงกับแฉะ
ยุบยับ	/yûp yâb/	มากมาย
แอบ	/?è:p/	โกสั๊ก

4. /-ŋ/-/ง/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	ศัพท์สัญลักษณ์	ความหมาย
กะตัง	/kà:~ taŋ/	สตาบัก
ชนาง	/chá? na:ŋ/	เครื่องมือช้อนกุ้งสานไม้ไผ่
กลางสาบ	/la:ŋ sà:p/	กลางสาบ
ฝนแล้ง	/fõnlé:ŋ/	ฝนหยุดตก

5. /-n/-/น/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	ศัพท์สัญลักษณ์	ความหมาย
กระบวน	/krà? buan/	โยเย จี้อ่อน
เนียน	/chwǎn/	ผ่านให้เป็นขึ้น
บาน	/ba:n/	มาก
โหน	/hò:n/	โยน

6. /-m/-/ม/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	ศัพท์สัญลักษณ์	ความหมาย
กรุ่ม	/krùm/	ทำไปเรื่อยๆ ติดต่อกันไป
ติ่ม	/tìm/	เพาะชำไว้
ส้มขาม	/sôm khǎ:m/	ส้มมะขาม, มะขาม
หอยรม	/hǒ:j rom/	หอยนางรม

7. /-j/-/ย/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	ศัพท์สัญลักษณ์	ความหมาย
เขี้ย	/sǎ:j/	การที่นักมวยชกสมยอมกัน
ทุย	/thuj/	มะพร้าวห้าวที่มีกะลาเล็กๆ
สุย	/sǔj/	เงินไป
หง้อย	/hǒ:j/	ซึมเศร้า ไม่ร่าเริงแจ่มใส

8. /-w/-/ว/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	ศัพท์สัญลักษณ์	ความหมาย
ข้าวเปียก	/khâ:w piak/	ข้าวต้ม
จ้าว	/cà:w/	จาวมะพร้าว
แล้ว	/lé:w/	เสร็จ
หิวน้ำ	/hǐw nám/	กระหายน้ำ

9. /-?/-/-/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัญลักษณ์	ความหมาย
โป๊ะ	/pô?/	คอยดูแล้วว่ากล่าวตักเตือน
ผะ	/phà wà?/	ตกลงแบ่งกันในเรื่องผลิตผล
ยา	/ya:~/	บุหรี
ไม้อู้	/má y sí:~/	ตอก

เสียงพยัญชนะตัวสะกดในภาษาถิ่นจันทบุรีมีทั้งหมด 9 หน่วยเสียง แสดงคู่เทียบเสียง ซึ่งแสดงความแตกต่างกันที่หน่วยเสียงพยัญชนะต้นเดียวในภาษาถิ่นจันทบุรี ได้ผลการศึกษาดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงคู่เทียบเสียงพยัญชนะตัวสะกดในภาษาไทยถิ่นจันทบุรี

หน่วยเสียงพยัญชนะตัวสะกด	คู่เทียบเสียง
/- p/ - /- t/	ตัก/sàp/ คัด/khát/
/- t/ - /- k/	เฟ็ด/fét/ นึก/nák/
/- k/ - /- ?/	ตัก/tók/ โป๊ะ/pô?/
/- ?/ - /- m/	เก๊ะ/ké/ กรุ้ม/krùm/
/- m/ - /- n/	กระบวน/krà? buan/ กอม/kɔ :m/
/- n/ - /- ŋ/	ตัม/tôm/ กะตั้ง/kà? taŋ/
/- ŋ/ - /- j/	เขวี้ยง/khwiang/ แซ่ย/sə:j/
/- j/ - /- w/	ทุย/thuj/ จ่าว/cà:w/

เสียงสระในภาษาถิ่นจันทบุรี

การศึกษาเสียงสระ ยึดแนวทางการศึกษาของ วิลค็อกซ์ กิ่งคำ (2549: 19) เสียงสระในภาษาถิ่นจันทบุรี มี 21 หน่วย โดยแบ่งได้ 2 ประเภท ดังนี้

1. สระแท้หรือสระเดี่ยว คือ เสียงที่เกิดจากลมที่ออกมาจากปอด โดยที่ทางเดินของลมไม่ถูกกีดขวางแต่อย่างใด เสียงสระสระเสียงเดี่ยวหรือสระแท้ในภาษาถิ่นจันทบุรี มี 18 เสียง

แบ่งเป็นหน่วยเสียงสระเสียงสั้น 9 หน่วยเสียง คือ /i/-/อิ/ /e/-/เอะ/ /ɛ/-/แอะ/ /w/-/อี/ /a/-/อะ/ /ə/-/เออะ/ /u/-/อุ/ /o/-/โอะ/ /ɔ/-/เออะ/ สระเสียงยาว 9 หน่วยเสียง คือ /i:/-/อี/ /e:/-/เอ/ /ɛ:/-/แเอ/ /w:/-/อีอ/ /a:/-/อา/ /ə:/-/เออ/ /u:/-/อุ/ /o:/-/โอ/ /ɔ:/-/ออ/

2. สระเสียงเลื่อนหรือสระประสมในภาษาถิ่นจันทบุรี มี 3 หน่วยเสียง /ia/-/เอีย/ /wa/-/เอือ/ /ua/-/อ้าว/

เสียงสระแท้หรือสระเดี่ยวในภาษาถิ่นจันทบุรี มีทั้งหมด 18 หน่วยเสียง แบ่งเป็นหน่วยเสียงสระเสียงสั้น 9 หน่วยเสียง คือ /i/-/อิ/ /e/-/เอะ/ /ɛ/-/แอะ/ /w/-/อี/ /a/-/อะ/ /ə/-/เออะ/ /u/-/อุ/ /o/-/โอะ/ /ɔ/-/เออะ/ สระเสียงยาว 9 หน่วยเสียง คือ /i:/-/อี/ /e:/-/เอ/ /ɛ:/-/แเอ/ /w:/-/อีอ/ /a:/-/อา/ /ə:/-/เออ/ /u:/-/อุ/ /o:/-/โอ/ /ɔ:/-/ออ/ ดังมีรายละเอียดผลการศึกษาดังนี้

1. /a/-/อะ/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
กระบักกระแป	/krà? bàk krà? bæ:ʔ/	ลักษณะของการมาแบบ ล้มลุกคลุกคลานไปทำอะไรมานั่นอยจนหอบแฮ่กๆ
กระแป้ง	/krà? pǎ:ŋ/	กระป๋องตักน้ำ
ตระแ้ว	/tāk? ré:ʔ/	รักแ้ว
หัวกะได	/hǔa kà? day/	บันได

2. /a:/-/อา/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
ข้าวแจ้ง	/khâ:w khǎ:ŋ/	ข้าวเจ้า
ลูกหญ้า	/lû:k yâ:ʔ/	หญ้าเจ้าชู้
กลางสาบ	/la:ŋ sà:p/	กลางสาด

3. /i/-/อิ/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
ชิ	/sǐ?/	พร้อมไป ขาดไป
ปิ่นโท	/pìn tho:~/	ปิ่นโต
มอบริม	/mɔ:p rim/	กุ่มริม

4. /i:/ -/อี/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
จีซ่า	/khi:~ sam/	ที่สกปรกน้ำขังและแฉะ
ปลีก	/pli:k/	ย่อย
ยี่เก้อ	/yî:~ kə:~/	ของปลอมไม่ดี

5. /w/-/อึ/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
ตึก	/twk/	หนา
รังผึ้ง	/raŋ phw̃ŋ/	รวงผึ้ง

6. /w:/ -/อื้อ/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
ปุ้น	/pŋ:n/	ไม่คม ทื่อ
ยางหนืด	/ya:ŋ nŋ:t/	ยางรัด
จีสื้อ	/khî:~ sw:~/	ตะกอละเอียดกินของคนอื่น

7. /u/-/อุ/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
บุ่ม	/bǔm/	บุม มีคำหานุ่มลงไป
พรู้	/phrû?/	ดินเลนบริเวณป่าชายเลน
สุย	/sǔj/	เข็น ดัน ผลัก

8. /u:/ -/อู/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
งุม	/ŋu:m/	โค้ง นูน
ผูก	/phùk/	มัด ถ้าม
ลูกซื่อ	/lû:k sw:?/	ลูกน้ำ (ลูกขุง)

9. /e/-/เอะ/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
กะละ	/kà? lé?/	งอบที่ชาวนาใช้
เก๊ะ	/ké?/	ลื่นซึก
พะสลาด	/phé:? sà? là:t/	ใบไม้ที่ไม่แก่ไม่อ่อนเกินไป

10. /e:/ -/เอ/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
เลน	/le:n/	ดินโคลนเหลวๆ
เต็ง	/te:ŋ/	ซัง
เฟ็ด	/fét/	เฉ ไม่ตรง

11. /ɛ/-/แอะ/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
กะแหละ	/kà? lɛ?/	ข้าแหละ
แตะ	/thɛ?/	แตะ
แมะ	/mɛ?/	แม่

12. /ɛ:/ -/แอ/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
แบ็ด	/bɛ:t/	แฉะ เฉะ
แหล่ง	/lɛ:ŋ/	หลัก
แล่ง	/lɛ:ŋ /	ทะนาน

13. /ə/-/เออะ/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
เจอะ	/jə?/	พบ เจอ
เพอะพะ	/phə? phá?/	เลอะเทอะ เปื้อนเปราะ

14. /ə:/ -/เออ/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
เค๋ย	/khə:j/	แทะ
เถ่อ	/thə:ʔ/	อาการมองเหม่อ
เนย	/nə:j/	นม

15. /o/-/โอะ/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
กง	/koŋ/	ลูกส้อม
จัน	/côn/	ยุ่ง ประดังกัน
ทงปลา	/thoŋ pla:ʔ/	ตกปลาน้ำจืดในหนองในบึง ในนาโดยเกี่ยวเหยื่อไว้ตอน ค่ำๆ และมาดูตอนเช้ามีด

16. /o:/ -/โอ/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
โปีะ	/pôʔ/	คอยดูแลว่ากล่าวตักเตือน
โฮ้ออิง	/ʔâj ʔó:ŋ/	ไต่ตัวผู้
ปิ่นโท	/pìn tho:ʔ/	ปิ่นโต

17. /ɔ/-/เอาะ/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
อ้อก้อ	/ʔɔk ʔɔ:ʔ/	ตุ๊กแก
เอาะ	/nɔʔ/	ใจ เห็นด้วยมัย
ปะเหลาะ	/pàʔ lɔʔ/	เอาอกเอาใจ

18. /ɔ:/ -/ออ/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
ร้อย	/rɔ:y/	สนเข็ม
หิวนอน	/hĩw nɔ:n/	ง่วงนอน
ป้อแป้	/pɔ:ʔ pɛ:ʔ/	อ่อนแอ สุขภาพไม่ดี

เสียงสระแท้หรือสระเดี่ยวในภาษาถิ่นจันทบุรีมีทั้งหมด 18 หน่วยเสียง แสดงคู่เทียบเสียง ซึ่งแสดงความแตกต่างกันที่หน่วยสระเดี่ยวเสียงสั้นในภาษาถิ่นจันทบุรี จำนวน 9 หน่วยเสียง ได้ผลการศึกษาดังนี้

ตารางที่ 4 แสดงคู่เทียบเสียงสระเสียงสั้นในภาษาไทยถิ่นจันทบุรี

หน่วยเสียงสระเดี่ยวเสียงสั้น	คู่เทียบเสียง	
/i/ - /e/	กะไค/kà? day/	เก๊ะ/ké/
/e/ - /ɛ/	กะละ/kà? lé?/	กะแต/kà:? te:?/
/ɛ/ - /w/	กะแหละ/kà? lè?/	ตีก/twk/
/w/ - /a/	จั้นเรือน/khŭn rwan/	จะยัก/khà jik/
/a/ - /ə/	ขนำ/khà? năm/	เจอะ/jə?/
/ə/ - /u/	เจอะ/jə?/	บุ้ม/bŭm/
/u/ - /o/	บุ้ม/bŭm/	โป๊ะ/pô?/
/o/ - /ɔ/	โป๊ะ/pô?/	อ้อก/?ɔk/
/ɔ/ - /i/	อ้อก/?ɔk/	ซี/sí/

เสียงสระแท้หรือสระเดี่ยวในภาษาถิ่นจันทบุรีมีทั้งหมด 18 หน่วยเสียง แสดงคู่เทียบเสียง ซึ่งแสดงความแตกต่างกันที่หน่วยสระเดี่ยวเสียงยาวในภาษาถิ่นจันทบุรี จำนวน 9 หน่วยเสียง ได้ผลการศึกษาดังนี้

ตารางที่ 5 แสดงคู่เทียบเสียงสระเสียงยาวในภาษาถิ่นจันทบุรี

หน่วยเสียงสระเดี่ยวเสียงสั้น	คู่เทียบเสียง	
/i:/ - /e:/	จีซ่า/khi:ʔ sam/	เลน/le:n/
/e:/ - /ɛ:/	เลน/le:n/	แบ็ด/be:t/
/ɛ:/ - /w:/	แบ็ด/be:t/	ปิ่น/pw̃:n/
/w:/ - /a:/	ปิ่น/pw̃:n/	ข้าว/khâ:w/
/a:/ - /ə:/	ข้าว/khâ:w/	ถ่อ/thə:/
/ə:/ - /u:/	ถ่อ/thə:/	งุม/ŋu:m/
/u:/ - /o:/	งุม/ŋu:m/	โป๊ะ/pôʔ/
/o:/ - /ɔ:/	โป๊ะ/pôʔ/	รอย/rɔ:j/
/ɔ:/ - /i:/	รอย/rɔ:j/	จีซ่า/khi:sam/

เสียงสระเลื่อนหรือสระประสมในภาษาถิ่นจันทบุรี มีทั้งหมด 3 หน่วยเสียงประกอบไปด้วย /ia/-/เอีย/ /wa/-/เอือ/ /ua/-/อัว/ ดังมีรายละเอียดผลการศึกษา ดังนี้

1. /ia/-/เอีย/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
เอียว	/ʔiaw/	ละลาย
เหี้ย	/hĩa/	พี

2. /wa/-/เอือ/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
ลูกเหยื่อ	/lũ:kywə/	ลูกน้ำ (ลูกขุง)
เคื่อง	/khwan/	โกธร

3. /ua/-/อัว/

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	ศัพท์สัญลักษณ์	ความหมาย
หลัว	/lǔa/	แข่ง
หั่วกะไค	/hǔa kà? day/	บันได

เสียงเสียงสระเลื่อนหรือสระประสมในภาษาถิ่นจันทบุรี มีทั้งหมด 3 หน่วยเสียงแสดงคู่เทียบเสียง ซึ่งแสดงความแตกต่างกันที่หน่วยเสียงสระเลื่อนหรือสระประสมในภาษาถิ่นจันทบุรี ได้ผลการศึกษาดังนี้

ตารางที่ 6 แสดงคู่เทียบเสียงสระประสมในภาษาถิ่นจันทบุรี

หน่วยเสียงสระประสม	คู่เทียบเสียง
/ia/ - /wa/	เอี้ยว/? íaw/ ลูกเหวี่ยง/lú:kywà/
/wa/ - /ua/	ลูกเหวี่ยง/lú:kywà/ หลัว/lǔa/
/ua/ - /ia/	หลัว/lǔa/ เหี้ย/hǐa/

เมื่อเปรียบเทียบหน่วยเสียงสระภาษาไทยมาตรฐานกับภาษาถิ่นจันทบุรี มีผลสรุป ดังนี้

1. สระเสียงยาวในภาษาไทยมาตรฐาน ออกเสียงเป็นสระเสียงสั้นในภาษาถิ่นจันทบุรี
เช่น

ตัวอย่างที่ 1

ภาษาถิ่นจันทบุรี	ศัพท์สัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	ศัพท์สัญลักษณ์
แคว	/khêw/	แก้ว	/kê:w/

ตัวอย่างที่ 2

ภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	สัทสัญลักษณ์
เว้า	/wâw/	ว่าว	/wa:w/

2. สระเสียงสั้นในภาษาไทยมาตรฐาน ออกเสียงเป็นสระเสียงยาวในภาษาถิ่นจันทบุรี
เช่น

ตัวอย่างที่ 1

ภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	สัทสัญลักษณ์
มุด	/mûd/	มุด	/múd/

ตัวอย่างที่ 2

ภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	สัทสัญลักษณ์
โรค	/ro:k/	รก	/rók/

ตัวอย่างที่ 3

ภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	สัทสัญลักษณ์
ถึง	/ri:ŋ/	ถึง	/riŋ/

เสียงวรรณยุกต์ในภาษาถิ่นจันทบุรี มีทั้งหมด 5 หน่วยเสียง แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มวรรณยุกต์ระดับ และกลุ่มวรรณยุกต์เปลี่ยนระดับ ดังมีรายละเอียดผลการศึกษาดังนี้

1. วรรณยุกต์ระดับ (Level tone)

1.1 วรรณยุกต์เอก (low tone) วรรณยุกต์ต่ำ - ตก

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
กะละ	/kà le/	งอบที่ชาวนาใช้
กิว	/kìw/	คอด
จ่อ	/cò:ʔ/	แมลงต่อย

1.2 วรรณยุกต์สามัญ (mid tone) วรรณยุกต์กลาง - ระดับ

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
เคื่อง	/khwaŋ/	โกธร
ชำ	/cham/	ที่ขึ้นและ
ทุย	/thuj/	มะพร้าวห้าวที่มีกะลาเล็กๆ ไม่สมบูรณ์

1.3 วรรณยุกต์ตรี (high tone) วรรณยุกต์ต่ำ - ขึ้น

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
คัต	/khát/	ทิ้ง
จิ่ง	/cónŋ/	เจอกันพอดีโดยกะทันหัน
ตัก	/tók/	งุนงง สมองเสื่อม

2. วรรณยุกต์เปลี่ยนระดับ (Contour tone)

2.1 วรรณยุกต์โท (falling tone) วรรณยุกต์เปลี่ยนตก

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
เขวี่ยง	/khwīaŋ/	ขว้าง ปา
เฟี้ยยง	/fiāŋ/	ขว้าง ปา
คลัก	/khlâk/	มาก

2.2 วรรณยุกต์จัตวา (rising tone) วรรณยุกต์เปลี่ยนขึ้น

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
เจียม	/khiām/	ประหยัด
ฉวย	/chūay/	หียบเร็ว
ซุมไฟ	/sūm faj/	สุ่มไฟ

เสียงวรรณยุกต์ในภาษาถิ่นจันทบุรี มีทั้งหมด 5 หน่วยเสียงแสดงคู่เทียบเสียง ซึ่งแสดงความแตกต่างกันที่หน่วยเสียงวรรณยุกต์ในภาษาถิ่นจันทบุรี ได้ผลการศึกษาดังนี้

	คู่เทียบเสียงชุดที่ 1	คู่เทียบเสียงชุดที่ 2
วรรณยุกต์สามัญ (mid tone)	เถอ /thə:ʔ/	งุม /ŋu:m/
วรรณยุกต์เอก (low tone)	กะได /kàʔ day/	โหน่น /hò:n/
วรรณยุกต์โท (falling tone)	ปิ่น /pw̃:n/	ข้าว /khâ:w/
วรรณยุกต์ตรี (high tone)	ซี /síʔ/	เก๊ะ /kéʔ/
วรรณยุกต์จัตวา (rising tone)	หลัว /lǔa/	เหี้ย /hǐa/

เมื่อเปรียบเทียบหน่วยเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยมาตรฐานกับภาษาถิ่นจันทบุรี มีผลสรุป
ดังนี้

1. เสียงสามัญในภาษาไทยมาตรฐาน จะออกเสียงเอกในภาษาถิ่นจันทบุรี

ตัว/tua/	ออกเสียง	ตัว/tuà/
ตา/ta:~/	ออกเสียง	ต่ำ/ta:~/
มา/ma:~/	ออกเสียง	หม่า/ma:~/
โรง/ron/	ออกเสียง	โหรง/ròn/
นอน/nw:n/	ออกเสียง	หน่อน/nw:n/

2. เสียงเอกในภาษาไทยมาตรฐาน จะออกเสียงโทหรือตรีในภาษาถิ่นจันทบุรี

กะปี่/ka:~ pí~/	ออกเสียง	กะปี่/kâ:~ pí~/
กะกะ/kè? kà~/	ออกเสียง	กะกะ/ké? ká~/
จิ/ci~/	ออกเสียง	จี้/cí~/
โปะ/pò~/	ออกเสียง	โป๊ะ/pó~/

3. เสียงเอกในภาษาไทยมาตรฐาน จะออกเสียงสามัญในภาษาถิ่นจันทบุรี

กบ/kòp/	ออกเสียง	กบ/kop/
กัก/kàk/	ออกเสียง	กัก/kak/
กั๊บ/kàp/	ออกเสียง	กั๊บ/kap/
ปิด/pìd/	ออกเสียง	ปิด/pid/
ตบ/tòp/	ออกเสียง	ตบ/top/
หมัด/màd/	ออกเสียง	หมัด/mad/
หนัก/nàk/	ออกเสียง	หนัก/nak/

4. เสียงโทในภาษาไทยมาตรฐาน จะออกเสียงกึ่งเสียงโทกึ่งเอกในภาษาถิ่นจันทบุรี

โงกเงก/ŋo:k ɲɛ:k/	ออกเสียงกึ่งเสียงโทกึ่งเอก	โงกเงก/ŋo:k ɲɛ:k/
ป่า/pâ:~/	ออกเสียงกึ่งเสียงโทกึ่งเอก	ป่า/pa:~/
ท่วม/thuâm/	ออกเสียงกึ่งเสียงโทกึ่งเอก	ท่วม/thuàm/
ลูก/lûk/	ออกเสียงกึ่งเสียงโทกึ่งเอก	ลูก/lùk/
วาด/wâ:d/	ออกเสียงกึ่งเสียงโทกึ่งเอก	วาด/wa:d/
ห้า/hâ:~/	ออกเสียงกึ่งเสียงโทกึ่งเอก	ห้า/ha:~/

5. เสียงตรีในภาษาไทยมาตรฐาน จะออกเสียงกึ่งโทกึ่งเอกในภาษาถิ่นจันทบุรี

ค้ำ/khá:~/	ออกเสียงเหมือน ค้ำ/kha:~/	ที่มีเสียงเอกปนอยู่ด้วย
ช่าง/cha:ŋ/	ออกเสียงเหมือน ช่าง/cha:ŋ/	ที่มีเสียงเอกปนอยู่ด้วย
ฟ้า/fá~/	ออกเสียงเหมือน ฟ้า/fà~/	ที่มีเสียงเอกปนอยู่ด้วย
น้ำ/ná:m/	ออกเสียงเหมือน น้ำ/na:m/	ที่มีเสียงเอกปนอยู่ด้วย
ไม้/máy/	ออกเสียงเหมือน ไม้/ma:y/	ที่มีเสียงเอกปนอยู่ด้วย
ม้า/ma:~/	ออกเสียงเหมือน ม้า/ma:~/	ที่มีเสียงเอกปนอยู่ด้วย

6. เสียงตรีคำตายที่ประสมกับสระเสียงสั้นในภาษาไทยมาตรฐาน จะออกเป็นเสียงโทในภาษาถิ่นจันทบุรี

โตะ/tó~/	ออกเสียง	โตะ/tô~/
มด/mód/	ออกเสียง	มด/môd/
พับ/páp/	ออกเสียง	พับ/pâp/
พระ/prá~/	ออกเสียง	พระ/prâ~/
ฟัก/fák/	ออกเสียง	ฟัก/fâk/
วัด/wád/	ออกเสียง	วัด/wâd/

เปรียบเทียบคำภาษาถิ่นจันทบุรีกับภาษาไทยมาตรฐาน

จากการศึกษาพบว่า ภาษาไทยถิ่นจันทบุรีมีหน่วยคำไม่แตกต่างจากภาษาไทยมาตรฐาน ซึ่งจำแนกออกเป็นรูปแบบต่างๆ ได้ดังนี้

1. หน่วยคำที่ประกอบด้วยหน่วยเสียงพยัญชนะต้น + หน่วยเสียงสระเสียงยาว + หน่วยเสียงวรรณยุกต์ CVVT

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
เต้	/tɛːʔ/	พ่อ
เต๋	/tɛːʔ/	พ่อ
ยา	/yaːʔ/	หรี
แล	/lɛːʔ/	คู
แล้	/lɛːʔ/	อ้าว

2. หน่วยคำที่ประกอบด้วยหน่วยเสียงพยัญชนะต้น + หน่วยเสียงสระเสียงยาว + หน่วยเสียงพยัญชนะท้าย + หน่วยเสียงหน่วยเสียงวรรณยุกต์ CVVST

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
ก๋อง	/kɔːŋ/	เกาะหลัง
ร็อง	/chɔːŋ/	ชง
งีบ	/ŋiːp/	หนีบ
หง๋อย	/ŋɔːj/	ซิมเสร์
โหน	/hɔːn/	โยน

3. หน่วยคำที่ประกอบด้วยหน่วยเสียงพยัญชนะต้น + หน่วยเสียงสระเสียงยาว + หน่วยเสียงพยัญชนะท้ายซึ่งเป็นพยัญชนะนาสิก + หน่วยเสียงวรรณยุกต์ CVVNT

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	ศัพท์สัญลักษณ์	ความหมาย
เลน	/le:n/	ดินโคลนเหลวๆ
นาง	/na:ŋ/	เครื่องมือช้อนกุ้งसानไม้ไผ่
สิง	/li:ŋ/	ลิง
แล่ง	/lɛ:ŋ /	ทะนาน
ส้อม	/sɔ̃:m/	เหล็กแหลมไว้แทงปลา

4. หน่วยคำที่ประกอบด้วยหน่วยเสียงพยัญชนะต้น + หน่วยเสียงสระเสียงสั้น + หน่วยเสียงวรรณยุกต์ CVT

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	ศัพท์สัญลักษณ์	ความหมาย
จ๊ะ	/cá?/	ตรงกัน เจอกัน
ซึ	/sí?/	พร้อมไป ขาดไป
เนาะ	/nɔ̃?/	ใช่
ผาะ	/phà? wà?/	ตกลงแบ่งกัน
พะยู	/phá? ju?/	พายุ

5. หน่วยคำที่ประกอบด้วยหน่วยเสียงพยัญชนะต้น + หน่วยเสียงสระเสียงสั้น + หน่วยเสียงพยัญชนะท้าย + หน่วยเสียงวรรณยุกต์ CVST

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	ศัพท์สัญลักษณ์	ความหมาย
ฟุก	/phûk/	ฟุ้งนี้
เฟ็ด	/fét/	เฉ ไม่ตรง
ริก	/rík/	เสียงหัวเราะกระซิกกระซี้
วิด	/wít/	แต่อร์ั้งขึ้นมา
สบ	/sòp/	เหมาะพอดี ถูกใจ

6. หน่วยคำที่ประกอบด้วยหน่วยเสียงพยัญชนะต้น + หน่วยเสียงสระเสียงสั้น + หน่วยเสียงพยัญชนะท้ายซึ่งเป็นพยัญชนะนาสิก + หน่วยเสียงวรรณยุกต์ CVNT

คำภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
กุ่ม	/kùm/	ทำไปเรื่อยๆ ติดต่อกันไป
กระแป๋ง	/krà pǎŋ/	กระป๋องตักน้ำ
จิ่ง	/còŋ/	เจอกันพอดีโดยกะทันหัน
เต็ง	/téŋ/	ซึ้ง
เม้น	/mén/	ทำให้สั้น

คำศัพท์ในภาษาถิ่นจันทบุรีเปรียบเทียบกับเสียงกับภาษาไทยมาตรฐาน มีผลการศึกษาดังนี้

1. ลักษณะคำที่แตกต่างกันทุกประการ (DIFFERENT FORMS)

เมื่อเปรียบเทียบคำในภาษาถิ่นจันทบุรีกับภาษาไทยมาตรฐานพบลักษณะของคำศัพท์ที่มีหน่วยเสียงแตกต่างกันที่หน่วยเสียงพยัญชนะ หน่วยเสียงสระ และหน่วยเสียงวรรณยุกต์

ตัวอย่างที่ 1

ภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
เต้	/tè:ʔ/	พ่อ	/pho:ʔ/	พ่อ

ตัวอย่างที่ 2

ภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
เซ็ด	/chêt/	หมด	/mōd/	หมด

ตัวอย่างที่ 3

ภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
สุข	/sǔj/	เงิน	/khe:n/	ผลัก ดันให้ เคลื่อนที่ไป ข้างหน้า

ตัวอย่างที่ 4

ภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
ไอ้อุ่น	/ʔâj ʔún/	ใส่เดือน	/sâj dwan/	ใส่เดือน

ตัวอย่างที่ 5

ภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
อ็อกอ้อ	/ʔók ʔõ:ʔ/	ตุ๊กแก	/túk kɛ:ʔ/	ตุ๊กแก

ตัวอย่างที่ 6

ภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
หลัว	/lũa/	แข่ง	/khe:ŋ/	แข่ง ภาชนะ ใส่ของสาน ด้วยไม้ไผ่

2. ลักษณะคำที่คล้ายกันบางประการ (SIMILAR FORMS)

เมื่อเปรียบเทียบคำในภาษาถิ่นจันทบุรีกับภาษาไทยมาตรฐานพบลักษณะของคำศัพท์ที่มีหน่วยเสียงคล้ายกันบางประการ ซึ่งพบลักษณะคล้ายกันที่หน่วยเสียงพยัญชนะ หน่วยเสียงสระ และหน่วยเสียงวรรณยุกต์

ตัวอย่างที่ 1 ลักษณะคำที่คล้ายกันที่หน่วยเสียงพยัญชนะ

ภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
น้ำม	/na:m/	น้ำ	/na:m/	น้ำ

ตัวอย่างที่ 2 ลักษณะคำที่คล้ายกันที่หน่วยเสียงพยัญชนะ

ภาษาถิ่นจันทบุรี	ศัพท์สัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	ศัพท์สัญลักษณ์	ความหมาย
จิ่งหรีด	/caŋ rì:t/	จิ่งหรีด	/cĩŋ rì:t/	จิ่งหรีด

ตัวอย่างที่ 3 ลักษณะคำที่คล้ายกันที่หน่วยเสียงสระ

ภาษาถิ่นจันทบุรี	ศัพท์สัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	ศัพท์สัญลักษณ์	ความหมาย
พับ	/pâp/	พับ	/páp/	พับ

ตัวอย่างที่ 4 ลักษณะคำที่คล้ายกันที่หน่วยเสียงสระ

ภาษาถิ่นจันทบุรี	ศัพท์สัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	ศัพท์สัญลักษณ์	ความหมาย
พระ	/prâ?/	พระ	/prá?/	พระ

ตัวอย่างที่ 5 ลักษณะคำที่คล้ายกันที่หน่วยเสียงวรรณยุกต์

ภาษาถิ่นจันทบุรี	ศัพท์สัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	ศัพท์สัญลักษณ์	ความหมาย
ม่า	/ma:/	ม่า	/ma:/	ม่า

ตัวอย่างที่ 6 ลักษณะคำที่คล้ายกันที่หน่วยเสียงวรรณยุกต์

ภาษาถิ่นจันทบุรี	ศัพท์สัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	ศัพท์สัญลักษณ์	ความหมาย
ฟ้า	/fà?/	ฟ้า	/fá?/	ฟ้า

3. ลักษณะคำที่คล้ายทุกประการ (IDENTICAL FORMS)

เมื่อเปรียบเทียบคำในภาษาถิ่นจันทบุรีกับภาษาไทยมาตรฐานพบลักษณะของคำศัพท์ที่มีหน่วยเสียงคล้ายกันทุกประการ ซึ่งพบลักษณะคล้ายกันที่หน่วยเสียงพยัญชนะ หน่วยเสียงสระ และหน่วยเสียงวรรณยุกต์ และเป็นลักษณะที่พบมากที่สุด

ตัวอย่างที่ 1

ภาษาถิ่นจันทบุรี	ศัพท์สัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	ศัพท์สัญลักษณ์	ความหมาย
พื	/phî:ʔ/	พื	/phî:ʔ/	พื

ตัวอย่างที่ 2

ภาษาถิ่นจันทบุรี	ศัพท์สัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	ศัพท์สัญลักษณ์	ความหมาย
น้อง	/nɔ̃:ŋ /	น้อง	/nɔ̃:ŋ /	น้อง

ตัวอย่างที่ 3

ภาษาถิ่นจันทบุรี	ศัพท์สัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	ศัพท์สัญลักษณ์	ความหมาย
ลุง	/luŋ /	ลุง	/luŋ /	ลุง

ตัวอย่างที่ 4

ภาษาถิ่นจันทบุรี	ศัพท์สัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	ศัพท์สัญลักษณ์	ความหมาย
ป้า	/pâ:ʔ/	ป้า	/pâ:ʔ/	ป้า

ตัวอย่างที่ 5

ภาษาถิ่นจันทบุรี	ศัพท์สัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	ศัพท์สัญลักษณ์	ความหมาย
น้ำ	/ná:ʔ/	น้ำ	/ná:ʔ/	น้ำ

ตัวอย่างที่ 6

ภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ภาษาไทยมาตรฐาน	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
อา	/ʔa:ʔ/	อา	/ʔa:ʔ/	อา

จากการเปรียบเทียบลักษณะคำภาษาถิ่นจันทบุรีกับภาษาไทยมาตรฐาน สรุปได้ว่ามีลักษณะของคำศัพท์เมื่อเปรียบเทียบแล้วดังนี้

1. ลักษณะคำที่แตกต่างกันทุกประการ (DIFFERENT FORMS) เป็นลักษณะที่ต่างกับคำภาษาไทยมาตรฐานในทุกหน่วยเสียง ทั้งหน่วยเสียงพยัญชนะ หน่วยเสียงสระ และหน่วยเสียงวรรณยุกต์
2. ลักษณะคำที่คล้ายกันบางประการ (SIMILAR FORMS) เป็นลักษณะที่คล้ายกันในบางหน่วยเสียงเมื่อเปรียบเทียบกับภาษาไทยมาตรฐาน เช่น คล้ายกันที่หน่วยเสียงพยัญชนะ คล้ายกันที่หน่วยเสียงสระ คล้ายกันที่หน่วยเสียงวรรณยุกต์
3. ลักษณะคำที่คล้ายทุกประการ (IDENTICAL FORMS) เป็นลักษณะที่คล้ายกันทุกหน่วยเสียงเมื่อเปรียบเทียบกับภาษาไทยมาตรฐาน เช่น หน่วยเสียงพยัญชนะ หน่วยเสียงสระ หน่วยเสียงวรรณยุกต์ และเป็นลักษณะที่พบบ่อยที่สุด

คำศัพท์และสำนวนที่สะท้อนความสัมพันธ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นจันทบุรี

ภาษาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดวัฒนธรรม เมื่อศึกษาภาษาไม่ว่าจะเรื่องใดจะพบว่า มีสิ่งที่สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งในแต่ละพื้นที่จะมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันออกไป เพราะสภาพวิถีชีวิต ชุมชน สังคม แตกต่างกัน โดยมีภาษาเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอด และภาษาในท้องถิ่นเองก็เป็นวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นด้วย

คำศัพท์และสำนวนในภาษาถิ่นของจังหวัดจันทบุรี สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของจังหวัดจันทบุรีในด้านต่างๆ และเพื่อให้การศึกษาภาษาถิ่นของจังหวัดจันทบุรี มีความเข้าใจภาษาถิ่นอย่างลึกซึ้ง จึงต้องศึกษาประเพณีวัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้นๆ ควบคู่กัน

การศึกษาคำศัพท์และสำนวนที่สะท้อนความสัมพันธ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น จันทบุรี ยึดตามแนวทางของพระยาอนุมานราชชน (2515:41-53) ซึ่งได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรม ตามเนื้อหาไว้มี 5 หมวด มีรายละเอียดการศึกษาดังนี้

1. วัฒนธรรมทางวัตถุธรรม คือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อความจำเป็นและความต้องการ ของร่างกายหรือชีวิต เป็นเรื่องเกี่ยวกับความเป็นอยู่ ความสะดวกสบาย ได้แก่ อาหารเครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ถนนหนทาง ยานพาหนะ คำศัพท์และสำนวนภาษาถิ่นจันทบุรีที่สะท้อนให้เห็น วัฒนธรรมทางวัตถุได้แก่

ตัวอย่างที่ 1

เกียะ /kíá?/

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 148) เกียะ น. เกือกไม้แบบจีน (จ.)

เกียะ /kíá?/ แสดงให้เห็นวัฒนธรรมทางวัตถุด้านการแต่งกาย คำว่า “เกียะ” เป็น คำศัพท์ภาษาจีน หมายถึง ร่องเท้าไม้ แสดงให้เห็นว่าจังหวัดจันทบุรีเป็นจังหวัดที่มีประชากรหลาย เชื้อชาติ เช่น จีน ไทย ญวน ลาว เขมร และชอง อรวรรณ ไจกล้ำ (2548: 353) กล่าวถึงชนชาติจีน ในจังหวัดจันทบุรี ไว้ว่า

...คนจีนได้เข้ามาอยู่ในจังหวัดจันทบุรีตั้งแต่สมัยอยุธยา ช่วงพุทธศตวรรษที่ 19-20 โดยเข้ามาทางบางปลาสร้อย จังหวัดชลบุรี แล้วมาขึ้นบกที่อำเภวจันทบุรี ในระยะแรก เข้าตั้งชุมชนบริเวณตำบลบางกะจะ ต่อมาขยายไปอยู่ตามลุ่มแม่น้ำจันทบุรี ชาวจีน ที่เข้ามาตั้งหลักแหล่งในจังหวัดจันทบุรี ส่วนใหญ่เป็นจีนแต้จิ๋ว กับฮกเกี้ยน ปัจจุบัน คนจีนแต่งงานกับคนไทย ทำให้เกิดการผสมผสานทางด้านเชื้อชาติและวัฒนธรรม การที่คนจีนกระจัดกระจายทั่วไปในจังหวัดจันทบุรี ประกอบกับเป็นกลุ่มคนที่มี บทบาททางเศรษฐกิจ จึงทำให้ประเพณีของคนจีน เช่น กินเจ การทิ้งกระจาด กลายเป็น ประเพณีท้องถิ่นของจังหวัดจันทบุรี...

ตัวอย่างที่ 2

ขน้า /khà? nǎm/

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 162) ขน้า น.กระท่อมชั่วคราวในทุ่งนา (ถิ่น-ปักชำได้)

ขน้า /khà? nǎm/ แสดงให้เห็นวัฒนธรรมทางวัตถุด้านที่อยู่อาศัย คำว่า “ขน้า” สะท้อนให้เห็นการสร้างที่พักอาศัย จังหวัดจันทบุรีมีชนพื้นเมืองดั้งเดิม คือ ชอง ซึ่งมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ประกอบอาชีพหาของป่า ล่าสัตว์ ที่อยู่อาศัยจึงปลูกสร้างโดยใช้วัสดุธรรมชาติ เช่น ไม้ไผ่ ใบจาก ตีนกก ฟาง เป็นต้น นำมาสร้างเป็นที่อยู่อาศัยกันแดด กันฝน และหลบนอน สภาพที่อยู่จึงเป็นกระท่อมไม้หลังเล็กๆ ปัจจุบันถึงแม้จะไม่ค่อยพบกระท่อม ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยแล้ว กระท่อมไม้เหล่านี้จะปลูกสร้างขึ้นตามนาทุ่ง ไร่ สวน สำหรับใช้พักและนอนเฝ้า ผลผลิตทางการเกษตรของชาวจังหวัดจันทบุรี และยังคงเรียกว่า ขน้า

ตัวอย่างที่ 3

ต้มหมูหอม /tom muː? hɔːŋ /

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 1,278) หอง น. ชื่อแกงอย่างจีนชนิดหนึ่ง ใช้เนื้อหมูเป็นต้น ต้มกับดอกไม้อินหรือหน่อไม้แห้ง และถั่วลิสง

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 1,278) หอง ก.ส่งให้สูงขึ้น แต่งให้สูงขึ้น

ต้มหมูหอม /tom muː? hɔːŋ / แสดงให้เห็นวัฒนธรรมทางวัตถุด้านอาหาร คำว่า “ต้มหมูหอม” เป็นชื่ออาหารพื้นบ้านของจังหวัดจันทบุรี วิธีการปรุงนำหมูสามชั้นเคี้ยวไฟกลางๆ จนเนื้อหมูสุก ใส่น้ำตาลและเกลือหรือน้ำปลาปรุงให้มีรสหวานและรสเค็มยิ่งเกี่ยวนานรสชาติยิ่งเข้มข้น เป็นอาหารที่ใช้ในงานบุญหรืองานศพ

ตัวอย่างที่ 4

หน่อไม้ต้มเกลือ /nò? ma:j tòm kə:ʔ/

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 145) เกื่อ ว. แสดงสีหน้าเจื่อนเพราะรู้สึกผิดคาดหรือทำอะไรผิดไป เช่น ทำหน้าเกื่อ รู้สึกผิดคาดผิดหวัง เช่น ไปเกื่อ คอยเกื่อ ผิดแพกไปจากผู้อื่นเขาหรือแต่งตัวรอจะไปงานแล้วไม่ได้ไป เช่น แต่งตัวเกื่อ : กระดาก อาย เช่น ทำแก้มเกื่อ ขัดเขินหรือกระด้างอยู่เพราะไม่เข้ากัน ไม่รับกัน เช่น รำเกื่อ เรือนหลังนี้ทำไม่ได้ส่วนดูเกื่อ ข้อความที่เขียนไว้เกื่อไม่รับกัน

หน่อไม้ต้มเกลือ /nò? ma:j tòm kə:ʔ/ แสดงให้เห็นวัฒนธรรมทางวัตถุดิบอาหาร คำว่า “หน่อไม้ต้มเกลือ” เป็นชื่ออาหารพื้นบ้านของจังหวัดจันทบุรี วิธีการปรุงนำหน่อไม้สดต้มกับกะทิใส่เนื้อหมูสามชั้นหรือกึ่งแม่ น้ำมีมันกึ่ง บางพื้นที่ใส่เครื่องแกงเผ็ดลงไปด้วย

ตัวอย่างที่ 5

รางกระบกนัท /ra:ŋ kra:ʔ bòk na:d/

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 948) ราง ก. คั่วข้าวเม่าให้กรอบ เรียกข้าวเม่าที่เอามาคั่วให้กรอบว่า ข้าวเม่าราง

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 948) กระบก น. ชื่อต้นไม้ขนาดใหญ่ชนิด *Irvingia malayana* Oliv. ex A. Benn. ในวงศ์ *Irvingiaceae* ใบรูปไข่ ผลทำมะกอกหรือมะพร้าวขนาดเขื่อง เมล็ดแข็ง เนื้อในขาว มีรสมัน กินได้ ตรีบก มะมัน หรือ มะลิ้น ก็เรียก

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 571) นัท น. ไม้้อ

รางกระบกนัท /ra:ŋ kra:ʔ bòk na:d/ แสดงให้เห็นวัฒนธรรมทางวัตถุดิบอาหาร คำว่า “รางกระบกนัท” เป็นชื่ออาหารพื้นบ้านของจังหวัดจันทบุรี วิธีการปรุงนำผลกระบกคั่วแล้วตำใส่เกลือทำเป็นแผ่นสามารถเก็บไว้ได้นาน เวลารับประทานก็นำไปอุ่น หรือนำไปใส่ในหม้อข้าว เนื้อกระบกจะนุ่มและเป็นมัน รับประทานกับข้าวสวย มีรสเค็ม รสมัน และมีกลิ่นหอม

ตัวอย่างที่ 6

ชารส /cha:ʔ rɔt/

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 356 - 357) ชา ชื่อไม้ต้นขนาดเล็กชนิด *Camellia sinensis* (L.) Kuntze ในวงศ์ Theaceae ขึ้นตามหุบเขาในเขตร้อน ใบใช้ชงเป็นเครื่องดื่ม พายัพเรียกเมี่ยง

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 927) รส น. สิ่งที่อยู่ได้ด้วยกลิ่น เช่น เปรี๊ยะ หวาน เค็ม ผาด โดยปริยายหมายถึง ความไพเราะ เช่น กลอนนี้ไม่รส

ชารส /cha:ʔ rɔt/ แสดงให้เห็นวัฒนธรรมทางวัตถุด้านอาหาร คำว่า “ชารส” เป็นชื่ออาหารพื้นบ้านของจังหวัดจันทบุรี วิธีการปรุงนํ้าตาลผสมกับกะทิใส่ทัพพีกลม ตั้งไฟเคี่ยวจนนํ้าตาลจับทัพพีเป็นรูปตามทัพพี บางพื้นที่ใส่นํ้าตาลปีบเพื่อให้มีรสหอมหวาน

จากการศึกษาคำศัพท์ภาษาถิ่นจันทบุรีที่สะท้อนวัฒนธรรมทางวัฒนธรรม พบคำศัพท์ที่สะท้อนให้เห็นวิถีการใช้ชีวิตในเรื่องต่างๆ ทั้งเครื่องแต่งกาย อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องมือเครื่องใช้ ซึ่งล้วนแสดงให้เห็นการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ และยังสะท้อนความหลากหลายของคำศัพท์ซึ่งมาจากต่างเชื้อชาติอีกด้วย

2. วัฒนธรรมทางสหธรรม คือ วัฒนธรรมทางสังคม เมื่อนุญย์มีวัฒนธรรมทางวัตถุอันจำเป็นแก่ชีวิตและร่างกาย ก็นับว่ามีความสุขกายตามควรแก่อัตภาพ แต่เมื่อนุญย์เป็นสัตว์สังคม ต้องการสวัสดิภาพทางสังคม จึงต้องสร้างวัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นสถาบันสังคมขึ้นสถาบันสังคมได้แก่ การจัดระเบียบครอบครัว การศึกษา และการทำมาหากิน คำศัพท์และสำนวนภาษาถิ่นจันทบุรีที่สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมทางสหธรรมได้แก่

ตัวอย่างที่ 1

ไต้กั้น /dây kan/

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 419) ไต้กั้น ก. ไต้เป็นฝั้วเมียกั้น ภาษาล้านอีสาน

ไต้กั้น /dây kan/ แสดงให้เห็นวัฒนธรรมทางสภธรรมด้านจาริตประเพณี หมายความว่า การอยู่ร่วมกันโดยผ่านประเพณีการแต่งงานที่ถูกต้อง ประเพณีการแต่งงานของจังหวัดจันทบุรี มีลักษณะและลำดับขั้นตอนเหมือนกับภาคกลางโดยทั่วไป มีการปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมของแต่ละท้องที่ จังหวัดจันทบุรีเป็นจังหวัดที่มีผู้คนอาศัยอยู่หลายเชื้อชาติ ดังนั้น ประเพณีการแต่งงานจึงมีความหลากหลายตามท้องที่ต่างๆ อรรถรรณ ใจกล้า (2548: 344) กล่าวถึงประเพณีการแต่งงานของ ชอง ในจังหวัดจันทบุรี ไว้ว่า

...ประเพณีการแต่งงาน เมื่อสู่ขอเป็นที่ตกลงกันแล้ว จะมีการถามว่าจะแต่งงานแบบอบาสาคติ หรืออบาสาล้อย การแต่งงานของชาวชองแบบอบาสาคติ คือ ฝ่ายชายจะต้องมากินอยู่ หลับนอน ทำการงานรับใช้พ่อแม่ในอนาคตที่บ้านฝ่ายหญิงมีกำหนดไม่เกิน 3 ปี ถ้าหญิงชาย คู่ นั้นมีรสนิมม นิสัยใจคอถูกกันเป็นที่พึงพอใจของพ่อแม่ฝ่ายหญิง ก็ตกลงให้แต่งงานกัน บางคู่อยู่ด้วยกันจนมีลูก 2-3 คน แล้วจึงแต่งงานก็มี แต่ถ้าหญิงชายคู่ นั้นรู้สึกมีนิสัยใจคอ รสนิมมเข้ากันไม่ได้ เกรงว่าชีวิตคู่ในอนาคตจะไม่ราบรื่นหรือถ้าพ่อแม่ฝ่ายหญิงเห็นว่า ฝ่ายชายเป็นคนไม่ดี ก็เลิกร้างกันได้แม้จะมีลูกด้วยกันก็ตาม ถือว่าฝ่ายหญิงไม่เสียหาย แต่อย่างไร

ส่วนการแต่งงานแบบอบาสาล้อย คือ เมื่อสู่ขอเป็นที่ตกลงกันแล้ว ฝ่ายชายยังอยู่บ้านของ ตัวไปจนกว่าจะถึงกำหนดวันแต่งงานจึงจะไปอยู่บ้านฝ่ายหญิง

เครื่องขันหมากที่ใช้ในการแต่งงานประกอบด้วย กล้วย 2 ถาด อ้อยตัดเป็นท่อนๆ 2 ถาด มะพร้าวอ่อน 4 ผล ขนมใส่ถาดเป็นคู่ หมากพลู 1 พาน เงินค่าผี 6 บาท กระจุกเหล็กใช้ฝัก ภาดปากและมีหลอดดูด ขาหมู 1 ขา เนื้อหมู 1 ชิ้น ไก่ใส่เซงเลง 1 ตัว ข้าเปลือก 1 กระบุง กำไล แหวน ลูกปัด ใส่ในกระบุงข้าวเปลือก เคียว 1 อัน ข้าวสาร 1 ชาม ชัน 4 ใบ ใส่ใบเงิน ใบทอง ถั่ว งา แล้วห่อด้วยผ้าขาว 2 ใบ ผ้าแดง 2 ใบ...

ตัวอย่างที่ 2

ทอหูก/thɔː? hú:k/

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 508) ทอหูก ก. ทอผ้าด้วยหูก

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 1299) หูก น. เครื่องทอผ้าแบบพื้นเมือง

แสดงให้เห็นวัฒนธรรมทางสหกรรมด้านการประกอบอาชีพ คำว่า “ทอหูก” หมายถึง การทอเสื่อ จังหวัดจันทบุรี มีชื่อเสียงในเรื่องของการผลิตเสื่อจากต้นกกที่เรียกว่า “เสื่อจันทบูร” จากคำขวัญประจำจังหวัดที่ว่า “น้ำตกสี่เลื่อง เมืองผลไม้ พริกไทยพันธุ์ดี อัญมณีมากเหลือ เสื่อจันทบูร สมบูรณ์ธรรมชาติ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช รวมญาติกู้ชาติที่จันทบุรี” จะเห็นได้ว่าเสื่อเป็นสินค้าขึ้นชื่อของจังหวัดจึงนำมาเรียบเรียงไว้ในคำขวัญ อรรถรรณ ไชกุล (2548: 371) กล่าวถึงการทอเสื่อหรือทอหูกของจังหวัดจันทบุรี ไว้ว่า

...การทอเสื่อจันทบูร อุปกรณ์และวัสดุที่ใช้ในการทอเสื่อจันทบูร คือ ต้นกก กกที่นำมาใช้ ในการทอเสื่อเป็นกกชนิดกลม จะต้องเป็นกกที่มีอายุ 4-5 เดือน จึงจะนำมาใช้ได้ จากนั้น จะนำกกมาเลือกตามความสั้นยาวโดยนิยมวัดเป็นคืบ คือ 3 คืบ จนกระทั่งถึง 12-13 คืบ จากนั้นนำมาผ่าเป็นซีกเล็กๆ ประมาณชิ้นละ 1 กระเบียดนี้ ชาวบ้านเรียกว่า การจักกก แล้วจึงนำมามัดเป็นกำ ผึงลมให้แห้งสนิท ในการทอเสื่อจันทบูรจะใช้คนสองคน คนหนึ่ง เป็นคนพุ่งกกเข้าไปในระหว่างฟันกับเอ็น อีกคนจะเป็นคนกระทบเส้นกกให้ชิดกัน พร้อมทั้งพับปลายกกกันลู่ ลวดลายของเสื่อนั้นคนพุ่งกกจะเป็นคนคิด แต่ที่นิยมจะเป็น ลายสลักสีกันและเสื่อสีพื้นทั้งผืน เมื่อทอได้ยาวตามที่ต้องการแล้วก็ตัดออกมาตีริมเสื่อ กันลู่...

ตัวอย่างที่ 3

โคลนพลอย /klo:n phlu:j/

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 156) โคลน ก. เกลาไว้ ทำเป็นรูปเลาๆ ไว้ เช่น โคลนไม้ โคลนเรือ เรียกเรือที่ทำจากขุงเพียงเปิดปีกเจียนหัวเจียนท้ายเป็นเลาๆ พอให้มีลักษณะคล้ายเรือ แต่ยังไม่ได้ขุดว่า เรือ โคลน

แสดงให้เห็นวัฒนธรรมทางสหธรรมด้านการประกอบอาชีพ คำว่า “โคลนพลอย” เป็นคำศัพท์ในการประกอบอาชีพเจียรไนพลอย การโคลนพลอยคือการนำพลอยที่ยังไม่ได้รูปร่างมาโคลนให้ได้รูปร่างตามที่ต้องการ พลอยที่มีรอยแตกร้าวจะต้องโคลนทิ้ง ถ้าพลอยมีขนาดใหญ่เกินความต้องการก็ต้องตัดออกให้ได้รูปร่างแล้วจึงนำไปโคลนต่อ เมื่อได้รูปร่างที่ต้องการแล้วก็นำไปเผา นำพลอยมาติดแพลนแล้วจึงนำมาแต่งตามรูปร่างที่ต้องการ เสร็จแล้วจึงนำมาไปเจียรไนให้เกิดเหลี่ยมตามต้องการ

ตัวอย่างที่ 4

กั๊ด/khát/

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 419) กั๊ด ก. เลือก แยกสิ่งที่รวมกันอยู่ เช่น กั๊ดออก กั๊ดเอาไว้ งดให้เหยื่อหรือเคลื่อนที่ เช่น กั๊ดไม้ซุง ใช้พายหรือแจวจันน้ำออกจากตัว ตรงข้ามกับवादเรือ

แสดงให้เห็นวัฒนธรรมทางสหธรรมด้านการประกอบอาชีพ คำว่า “กั๊ด” ในภาษาถิ่นจันทบุรี หมายถึง ทิ้ง ด้อยคุณภาพ ชาวจังหวัดจันทบุรีส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอาชีพทำไร่ ทำสวน เมื่อมีผลผลิตออกมาชาวไร่ ชาวสวนติดต่อกับพ่อค้ามารับซื้อ หรือที่เรียกว่า ลั้ง ในภาษาถิ่นจันทบุรี โดยพ่อค้าแบ่งแยกผลผลิตตามคุณภาพ ส่วนที่ด้อยคุณภาพก็จะกั๊ดทิ้ง จึงเกิดคำว่า เาะกั๊ด มั่งคุดกั๊ด หมายถึง เาะที่คุณภาพด้อย มั่งคุดที่ด้อยคุณภาพ มีตำหนิ ชาวสวนก็จะนำมาเร่ขายในราคาถูกลงไป

ตัวอย่างที่ 5

ลิ่ง /lɔːŋ/

แสดงให้เห็นวัฒนธรรมทางสหธรรมด้านการประกอบอาชีพ คำว่า “ลิ่ง” ในภาษาถิ่นจันทบุรี หมายถึง พ่อค้าคนกลาง พ่อค้าที่รับซื้อผลไม้โดยตรงจากชาวสวน โดยพ่อค้าจะเหมาซื้อผลไม้ทั้งสวน การรับซื้อผลไม้ของพ่อค้ามี 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่ 1 รับซื้อโดยการคัดเลือกตามระดับคุณภาพของผลผลิตแล้วตีราคา ลักษณะที่ 2 รับซื้อทั้งหมดโดยกะปริมาณจากจำนวนต้นไม้แบ่งระดับคุณภาพของสินค้า ชาวสวนผลไม้ เรียกว่า เหมามี

ตัวอย่างที่ 6

ชัก /cháak/ ชัก /châk/

ราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 353) ชัก ก. ดึงสายเชือกเป็นต้นที่ผูกอยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อให้สิ่งนั้นเคลื่อนไหวไปตามต้องการ เช่น ชักว้าว ชักรอก ดึง ดึงออกมา ดึงขึ้น

แสดงให้เห็นวัฒนธรรมทางสหธรรมด้านการประกอบอาชีพ คำว่า “ชัก” ในภาษาถิ่นจันทบุรี หมายถึง ถอน สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของผู้คนในจังหวัดจันทบุรีที่ต้องพึ่งพิงธรรมชาติ ประกอบอาชีพ ชาวสวน ชาวไร่

จากการศึกษาคำศัพท์ภาษาถิ่นจันทบุรีที่สะท้อนวัฒนธรรมทางสหธรรม พบคำศัพท์ที่สะท้อนให้เห็นวิถีการใช้ชีวิต ด้านการประกอบอาชีพที่มีความเกี่ยวข้องกับอาชีพเกษตรกรรม การไร่ การทำสวน ซึ่งถือเป็นอาชีพที่พบมากที่สุดในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

3. วัฒนธรรมทางจิตใจ คือ วัฒนธรรมทางศาสนา เป็นความต้องการ และความจำเป็นทางจิตใจของมนุษย์ต้องมีศาสนาเป็นวัฒนธรรมความเชื่อ เพื่อบำรุงใจเมื่อได้รับความทุกข์เดือดร้อน หวั่นวิตกต่อภัยอันตราย นอกจากนั้นศาสนายังเป็นเครื่องบังคับใจไม่ให้ประพฤดิชั่ว คำศัพท์และสำนวนภาษาถิ่นจันทบุรีที่สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมทางจิตใจได้แก่

ตัวอย่างที่ 1

รำสวด /ram suät/

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 955) รำ ก. แสดงท่าทางเคลื่อนไหวโดยมีลีลาและแบบท่าเข้ากับจังหวะเพลงร้องหรือเพลงดนตรี เช่น รำอุยฉายพราหมณ์ รำกฤดาภินิหาร รำสีนวล ถ้าถืออาวุธประกอบก็เรียกตามอาวุธที่ถือ เช่น รำดาบ รำทวน

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 1140) สวด ก. ว่าเป็นทำนองอย่างพระสวดมนต์ เช่น สวดสังคหะ สวดพระอภิธรรม (ปาก) นินทาว่าร้าย คู่คำ ว่ากล่าว เช่น ลูกแม่สวด

แสดงให้เห็นวัฒนธรรมทางจิตใจด้านความเชื่อ พิธีกรรม คำว่า “รำสวด” เป็นการแสดงพื้นบ้านของท้องถิ่นจังหวัดจันทบุรี รำสวดจะแสดงในงานอวมงคล ในพิธีศพ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมวิทยาลัยรำไพพรรณี (2530: 352) กล่าวถึงการละเล่นรำสวดไว้ว่า

...การเล่นรำสวด เป็นการละเล่นพื้นบ้านอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการสวดหน้าศพของคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย โดยสมัยก่อนชาวบ้านนิยมตั้งศพบำเพ็ญกุศลกันหลายๆ วัน หลังจากการสวดพระอภิธรรมจบแล้ว พระจะสวดบทพระมาลัยต่อ เสมือนการอยู่เป็นเพื่อนศพ ซึ่งคนก็นิยมฟังกันมาก เนื่องจากท่วงทำนอง ลีลา และจังหวะของการสวดจะเป็นแบบละคร ที่มุ่งสื่ออารมณ์แก่ผู้ฟังด้วยลีลานั้น้ำเสียงที่ฟังสนุก แต่มีเนื้อหาเน้นการสอนเรื่องบาปบุญคุณโทษ ครั้นต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงการสวดพระมาลัยจากพระมาเป็นฆราวาสเป็นผู้สวดแทน และเรียกว่า “สวดคฤหัสถ์” ซึ่งบางแห่งก็มีการปรับใหม่ และเรียกว่า “การเล่นรำสวด” แทน ใช้เล่นในงานศพหลังจากพระสวดอภิธรรม เพื่อจะอยู่เป็นเพื่อนเจ้าภาพให้คลายความ โศกเศร้า

วิธีการแสดงรำสวด ใช้ผู้แสดงประมาณ 4-6 คน นักแสดงฝ่ายชายจะเน้นการใส่สีดำ ชาวเป็นหลัก ส่วนนักแสดงหญิงจะเน้นสีดำทั้งเสื้อและผ้าถุง จะไม่ใส่กางเกง มีผ้าคล้องคอ (สีอะไรก็ได้) บางแห่งก็จะใช้ผูกเอาแทนคล้องคอ เครื่องดนตรีจะประกอบด้วยกรับ ฉิ่ง และตะโพน

ขั้นตอนการเล่นรำสวด หลังพระสวดพระอภิธรรมจบแล้ว ทางผู้แสดงจะมีการเตรียมเครื่อง เคารพครูได้แก่ ดอกไม้ 3 สี เงิน 12 บาท เทียน 1 เล่ม รูป 3 ดอก เหล้า 1 ขวด หมาก 3 คำ เมื่อไหว้ครูเสร็จ ก็จะเริ่มบทไหว้ครู สวดพระมาลัย และเล่นรำสวด หรือในอีกกรณี คือ สวดพระมาลัยให้ต่อก่อนสว่าง หรือก่อนการแสดงจะจบลง เมื่อเริ่มแสดงจะเป็น การเกริ่นนำ ด้วยการร้องรำบอกว่าวันนี้จะเล่นเรื่องอะไร คล้ายกับการแจ้งกำหนดการแสดง จากนั้นก็จะเป็นการเล่นรำสวด เรื่องที่นิยมแสดงเรื่อง คือ พระอภัยมณี ขุนช้างขุนแผน ลักษณะวงศ์ ไกรทอง สังข์ทอง ฯลฯ โดยปกติถ้าเป็นเรื่องยาวจะแสดงไม่เกินคืนละ 2 เรื่อง และระหว่างเรื่อง ยังอาจมีการค้นจังหวะด้วยการเล่นลำแตง หรือร้องเพลงลูกทุ่งสลับบ้าง ยกเว้น และสุดท้ายจะเป็นบทส่งลา ก่อนสว่าง มักจะเป็นการนำบทมาจากวรรณคดี ที่มี ความหมายคล้ายๆ กับการรำลาซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะศพส่งลาญาติพี่น้อง ญาติสังขาสพ และ ผู้แสดงรำสวดลาเจ้าภาพ เพราะการรำสวดจะทำในคืนสุดท้ายก่อนเผา...

ตัวอย่างที่ 2

จุดท่อง /chùt thǎw:/

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 317) จุด น. รอย หรือแฉิมที่ลักษณะกลมๆ ปรากฏที่ผิพื้นซิด ระดับ ขึ้น เช่น จุดเคือด จุดเยือกแข็ง

แสดงให้เห็นวัฒนธรรมทางจิตใจด้านความเชื่อ พิธีกรรม คำว่า “จุดท่อง” สะท้อนให้เห็น ความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ โดยมีอิทธิพลความเชื่อมาจากเขมร โดยเชื่อกันว่าเด็กที่เกิดมาได้อายุ ประมาณ 6 เดือน จะต้องให้หมอมที่มีเวทมนต์คาถา มาทำพิธีจุดท่อง อรพรรณ ใจกล้า (2548: 352-353) กล่าวถึงวิธีการจุดท่องไว้ว่า

...พิธีจุดท่อง ใช้เส้นใยของต้นเตารั้งหรือดอกฝ้ายมาเสก และปั้นให้เป็นก้อนกลมโตกลม ขนาดปลายนิ้วก้อย เอาไปวางบนท้องของเด็กเป็นรูปครึ่งวงกลมเหนือสะดือเด็กเล็กน้อย อาจจะใช้ 3 ก้อน หรือ 5 ก้อนก็ได้ และใช้ไฟจู่ที่ใยให้ลุก ไฟจะไหม้บริเวณหน้าท้องเด็ก ขณะที่ไฟใกล้จะดับหมอมจะใช้มือกดให้ไฟดับขี้เถ้าจะติดอยู่ที่แผล แผลจะพองเมื่อแผลหาย จะเป็นรอยแผลเป็นติดอยู่ที่ท้อง เป็นเสร็จพิธีการจุดท่อง...

จากการศึกษาคำศัพท์ภาษาถิ่นจันทบุรีที่สะท้อนวัฒนธรรมทางจิตใจ พบคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของชาวจังหวัดจันทบุรี ซึ่งโดยมากเกี่ยวข้องกับพิธีกรรม ความเชื่อเรื่องโชคลาง โดยจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมของเขมร เนื่องจากชนพื้นเมืองสืบเชื้อสายมาจากชาวเขมร

4. วัฒนธรรมทางสุนทรียภาพ คือ วัฒนธรรมทางศิลปะ มนุษย์เมื่อว่างจากการงานมีความต้องการทางสุนทรียภาพ เพื่อบำรุงจิตใจให้ร่าเริงสดชื่น จึงได้สร้างสิ่งที่มีความงาม ความไพเราะขึ้นเรียกว่า ศิลปะซึ่งแบ่งออกเป็น ศิลปะบริสุทธิ์ ศิลปะประยุกต์ และศิลปะตกแต่ง คำศัพท์และสำนวนภาษาถิ่นจันทบุรีที่สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมทางสุนทรียภาพได้แก่

ตัวอย่างที่ 1

ซัดสะบ้า /chat sa? ba:~/

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 378) ซัด ก. สาดโดยแรง เช่น ซัดทราย ซัดปูน เหวี่ยงไปโดยแรง เช่น ซัดหอก

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 419) สะบ้า น. ชื่อการละเล่นชนิดหนึ่ง ใช้ลูกสะบ้าหรือของกลมๆ อย่างบับน้ำอ้อยล้อหรือทอยเป็นคัน

แสดงให้เห็นวัฒนธรรมทางสุนทรียภาพด้านการละเล่น คำว่า “ซัดสะบ้า” เป็นการละเล่นพื้นบ้านของไทย มักเล่นในเทศกาลสำคัญ เช่น ปีใหม่ สงกรานต์ ลูกสะบ้าทำจากไม้เนื้อแข็งกลึงให้เป็นลูกกลมๆ มีลวดลายด้านหนึ่ง เรียกว่า ด้านหน้า และมีแก่นสะบ้านี้เป็นพันธุ์ไม้ชนิดหนึ่งมีฝักแต่รับประทานไม่ได้ เมล็ดข้างในแข็งมาก จะนำแก่นสะบ้านี้มาประกอบการเล่นด้วย การละเล่นสะบ้าเป็นที่นิยมเล่นกันมากในจังหวัดจันทบุรี

ตัวอย่างที่ 2

เท่งตุ๊ก /thèŋ túk/ เท่งกรู้ก /thèŋ krúk/

แสดงให้เห็นวัฒนธรรมทางสุนทรียภาพด้านการละเล่น คำว่า “เท่งตุ๊ก หรือเท่งกรู้ก” เป็นการแสดงพื้นบ้านของจันทบุรี คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ (2542: 56) กล่าวถึงการแสดงเท่งตุ๊กไว้ว่า “ชื่อของการแสดงน่าจะมาจากเสียงกลองเท่งตุ๊ก เวลาที่ใช้ประกอบการแสดง เครื่องดนตรีที่ใช้ คือ กลองเท่งตุ๊ก โทน ฉิ่ง ฉาบเล็ก กรับ ปัจจุบันมีการนำระนาดมาร่วมบรรเลงด้วย ละครเท่งตุ๊กใช้แสดงได้ทุกโอกาสนิยมแสดงเพื่อแก้บนหรืองานบุญ”

ตัวอย่างที่ 3

อาไย/อาัย /?a:ʔ yaj/

แสดงให้เห็นวัฒนธรรมทางสุนทรียภาพด้านการละเล่น คำว่า “อาไย” เป็นการละเล่นพื้นบ้านของชาวไทยเชื้อสายเขมร คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ (2544: 113) กล่าวถึงการแสดงอาไยไว้ว่า

...การเล่นอาไยมีสำเนียงและเนื้อร้องเป็นภาษาเขมร เดิมมีการละเล่นอยู่ในประเทศกัมพูชา ต่อมาติดสัมพันธ์กับทิดขุนได้ไปศึกษาวิชาการละเล่นที่ประเทศกัมพูชา แล้วนำมาเผยแพร่ที่จังหวัดจันทบุรี จนปัจจุบันนี้กลายเป็นการละเล่นพื้นบ้านของชาวบ้าน ใช้เล่นในพิธีต่างๆ เพื่อความสนุกสนานหรือเล่นตามที่เจ้าภาพว่าจ้าง ก่อนจะมีการเล่นอาไยจะต้องมีการไหว้ครู เมื่อไหว้ครูเสร็จจะมีการเล่นละครซึ่งคล้ายละครนอกของไทย เรื่องที่แสดงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับจักรๆ วงศ์ๆ เช่น พระทิววงศ์ ลักษณวงศ์ สุวรรณหงส์ เครื่องดนตรีที่ใช้ในการเล่นอาไย ประกอบด้วยซอฮู้ ซอด้วง กลอง ฉิ่ง ขิม โมงเซ ผู้เล่นอาไยประกอบด้วยผู้ร้อง (เป็นชาย 1 คน และหญิง 1 คนเป็นอย่างน้อย) และผู้เล่นเครื่องดนตรีซึ่งจะนั่งล้อมกลอง ผู้ร้องจะร้องโต้ตอบหรือเกี่ยวพาราสีโต้ตอบกันกัน คล้ายการเล่นลำตัดของไทยภาคกลาง โดยร้องสด เป็นภาษาเขมร ใช้วิธีด้นเพลงเอาไม่มีตำรา ทำนองที่ใช้ในการร้องมีทำนอง “พิสมัย” “สัควา” และ “อาไย” ขณะร้องจะต้องรำประกอบด้วย...

จากการศึกษาคำศัพท์ภาษาถิ่นจันทบุรีที่สะท้อนวัฒนธรรมทางสุนทรียภาพ พบคำศัพท์ที่แสดงถึงคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงท้องถิ่น ศิลปะ ดนตรี กีฬา ของชาวจังหวัดจันทบุรี โดยมากจะเป็นพิธีกรรมที่กระทำในงานพิธีต่างๆ ทั้งงานมงคลและอวมงคล

5. วัฒนธรรมทางภาษา คือ วัฒนธรรมทางการใช้ถ้อยคำมนุษย์มีความต้องการและความจำเป็นทางภาษา วัฒนธรรมจะยั่งยืนงและมีมีความเจริญงอกงามต้องอาศัยภาษาเป็นเครื่องถ่ายทอดความรู้และความรู้สึกให้แก่คนในสังคม ภาษาจึงมีความสำคัญที่สุด ถ้าขาดภาษาเสียอย่างเดียว วัฒนธรรมก็จะหมดสภาพความเจริญก้าวหน้า จังหวัดจันทบุรีมีความหลากหลายด้านภาษา เนื่องจากมีประชากรในหลายเชื้อชาติ คำศัพท์ และสำนวนภาษาถิ่นจันทบุรีที่สะท้อนให้เห็น วัฒนธรรมทางภาษาได้แก่

ตัวอย่างที่ 1

สุย/súj/

แสดงให้เห็นวัฒนธรรมทางภาษา คำว่า “สุย” สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมทางด้านภาษาในเรื่องการยืมภาษา เนื่องจากจังหวัดจันทบุรีมีชนชาติหลายเชื้อชาติ เพราะฉะนั้นการใช้ภาษาจึงมีความหลากหลาย และคนในท้องถิ่นก็มีการติดต่อสื่อสารกันทำให้เกิดการถ่ายทอดภาษา คำว่า สุย หมายถึง เขิน มาจากมาจากภาษาเขมร ด้วยจังหวัดจันทบุรีมีพรมแดนติดต่อกับประเทศกัมพูชา จึงรับวัฒนธรรมของประเทศกัมพูชาเข้ามาพร้อมกับชนพื้นเมืองดั้งเดิมของจังหวัดจันทบุรีก็มีเชื้อสายเขมร คือ กลุ่มชนชาวชอง ดังนั้น จะเห็นได้ว่าภาษาถิ่นของจังหวัดจันทบุรีหลายคำมีอิทธิพลของภาษาเขมรเข้ามาปะปน

ตัวอย่างที่ 2

ปู้ตเต้/pút te:~/ ปู้ตโต้/pút tô:~/

แสดงให้เห็นวัฒนธรรมทางภาษา คำว่า “ปู้ตเต้ หรือปู้ตโต้” สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมทางด้านภาษาในเรื่องการยืมภาษา เนื่องจากจังหวัดจันทบุรีมีชนชาติหลายเชื้อชาติ เพราะฉะนั้นการใช้ภาษาจึงมีความหลากหลาย และคนในท้องถิ่นก็มีการติดต่อสื่อสารกันทำให้เกิดการถ่ายทอดภาษา คำว่าปู้ตเต้ หรือปู้ตโต้ หมายถึง กระสอบใส่ข้าวสาร ซึ่งเพี้ยนมาจากมาจากภาษาจีนว่า ปู้ถ่

หมายถึง กระสอบ ชาชาติจีนเป็นชนชาติหนึ่งที่เข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดจันทบุรี ตั้งแต่สมัยอยุธยา เพราะฉะนั้นประเพณี ภาษา จึงเข้ามามีอิทธิพลต่อจังหวัดจันทบุรี

ตัวอย่างที่ 3

โกตัก/ko:ʔ tak/

แสดงให้เห็นวัฒนธรรมทางภาษา คำว่า “โกตัก” สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมทางด้านภาษาในเรื่องการยืมภาษา เนื่องจากจังหวัดจันทบุรีมีชนชาติหลายเชื้อชาติ เพราะฉะนั้นการใช้ภาษาจึงมีความหลากหลาย และคนในท้องถิ่นก็มีการติดต่อสื่อสารกันทำให้เกิดการถ่ายทอดภาษา คำว่าโกตัก หมายถึง หวงของ กอบโกย ขี้เหนียว สันนิษฐานว่าเพี้ยนมาจากมาจากภาษาจีน ด้วยชาตินี้จีนเป็นชนชาติหนึ่งที่เข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดจันทบุรี ตั้งแต่สมัยอยุธยา เพราะฉะนั้นประเพณีภาษาจึงเข้ามามีอิทธิพลต่อจังหวัดจันทบุรี

จากการศึกษาคำศัพท์ภาษาถิ่นจันทบุรีที่สะท้อนวัฒนธรรมทางภาษา พบว่าคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาของชาวจันทบุรี ซึ่งมีความหลากหลายเพราะในจังหวัดจันทบุรีมีชนชาติหลายเชื้อชาติ ทั้งญวน ซอง ลาว เขมร ดังนั้น รูปแบบภาษาท้องถิ่นของจังหวัดจันทบุรีในแต่ละพื้นที่จึงมีสำเนียงแตกต่างกันไป

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาลักษณะภาษาถิ่นจันทบุรี: กรณีศึกษาตำบลท่าช้าง ตำบลแสง อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี” ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 3 ข้อ ดังนี้

1. ศึกษาระบบเสียงในภาษาถิ่นจันทบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบคำภาษาถิ่นจันทบุรีกับภาษามาตรฐาน
3. เพื่อศึกษาคำศัพท์และสำนวนที่สะท้อนความสัมพันธ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นจันทบุรี

ขอสรุปดังรายละเอียดดังนี้

1. ศึกษาระบบเสียงในภาษาถิ่นจันทบุรี

จากการศึกษาระบบเสียงในภาษาถิ่นจังหวัดจันทบุรีพบมีระบบเสียงประกอบด้วย เสียงพยัญชนะ (Consonant) เสียงสระ (Vowel) เสียงวรรณยุกต์ (Tone Mark)

1.1 เสียงพยัญชนะ (Consonant) ในภาษาถิ่นของจังหวัดจันทบุรี แบ่งเป็นพยัญชนะ
ต้น 21 หน่วยเสียง /k/-/ก/ /kh/-/ข/ /ŋ/-/ง/ /c/-/จ/ /ch/-/ช/ /s/-/ซ/
/d/-/ด/ /t/-/ต/ /th/-/ท/ /n/-/น/ /b/-/บ/ /p/-/ป/ /ph/-/พ/ /f/-
/ฟ/ /m/-/ม/ /y/-/ย/ /r/-/ร/ /l/-/ล/ /w/-/ว/ /ʔ/-/อ/ /h/-/ฮ/
พยัญชนะควบกล้ำ 11 หน่วยเสียง /pr/-/ปร/ /phr/-/พร/ /pl/-/ปล/ /phl/-/
พล/ /tr/-/ตร/ /kr/-/กร/ /khr/-/ขร/ /kl/-/กล/ /khl/-/ขล/ /kw/-/กว/
/khw/-/ขว/ พยัญชนะท้ายพยางค์ 9 หน่วยเสียง /-k/-/ก/ /-n/-/น/ /-ŋ/-/ง/ /-
m/-/ม/ /-j/-/ย/ /-w/-/ว/ /-t/-/ต/ /-p/-/บ/ /-ʔ/-/อ/

1.2 เสียงสระ (Vowel) ในภาษาถิ่นของจังหวัดจันทบุรี มี 21 หน่วยเสียง แบ่งเป็น หน่วยเสียงสระเสียงสั้น 9 หน่วยเสียง คือ /i/-/อิ/ /e/-/เอะ/ /ɛ/-/แอะ/ /w/-/อี/ /a/-/อะ/ /ə/-/เออะ/ /u/-/อุ/ /o/-/โอะ/ /ɔ/-/เออะ/ สระเสียงยาว 9 หน่วยเสียง คือ /i:/ -/อี/ /e:/ -/เอ/ /ɛ:/ -/แอ/ /w:/ -/อีอ/ /a:/ -/อา/ /ə:/ -/เออ/ /u:/ -/อุ/ /o:/ -/โอ/ /ɔ:/ -/ออ/ สระประสม 3 หน่วยเสียง /ia/-/เอีย/ /wa/-/เอื่อ/ /ua/-/อัว/

1.3 เสียงวรรณยุกต์ (Tone Mark) ในภาษาถิ่นของจังหวัดจันทบุรี มี 5 หน่วยเสียง คือ วรรณยุกต์สามัญ (mid tone) / / วรรณยุกต์เอก (low tone) /ˊ/ วรรณยุกต์โท (falling tone) /ˋ/ วรรณยุกต์ตรี (high tone) /ˊˊ/ วรรณยุกต์จัตวา (rising tone) /ˊˊˊ/

2. เพื่อเปรียบเทียบคำภาษาถิ่นจันทบุรีกับภาษามาตรฐาน

คำศัพท์ในภาษาถิ่นของจังหวัดจันทบุรี เมื่อเปรียบเทียบกับเสียงกับภาษาไทยมาตรฐาน มีผลการศึกษาดังนี้

2.1 ลักษณะคำที่แตกต่างกันทุกประการ (DIFFERENT FORMS) เนื่องด้วยจังหวัดจันทบุรีมีความหลากหลายทางชนชาติ ทั้งลาว ญวน เขมร และชนพื้นเมืองดั้งเดิมสืบเชื้อสายมาจากชาวเขมร (ของ) ดังนั้น การถ่ายทอดภาษาจึงปรากฏให้เห็นว่ามีความแตกต่างจากภาษามาตรฐาน

2.2 ลักษณะคำที่คล้ายกันบางประการ (SIMILAR FORMS) จากการศึกษาพบว่า เป็นลักษณะคำที่ปรากฏว่ามีลักษณะคล้ายกัน เนื่องจากมีสำเนียงเสียงที่ต่างจากภาษามาตรฐาน เพราะชนพื้นเมืองดั้งเดิมเป็นชาวเขมรจึงมีฐานเสียงของเขมร กล่าวคือ ไม่มีเสียงวรรณยุกต์

2.3 ลักษณะคำที่คล้ายทุกประการ (IDENTICAL FORMS) เป็นลักษณะที่พบมากที่สุด เพราะในปัจจุบันมีการใช้ภาษาถิ่นน้อยลง

3. เพื่อศึกษาคำศัพท์และสำนวนที่สะท้อนความสัมพันธ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นจันทบุรี

ภาษาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดวัฒนธรรม เมื่อศึกษาภาษาไม่ว่าจะเรื่องใดจะพบว่า มีสิ่งที่สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งในแต่ละพื้นที่จะมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันออกไป เพราะสภาพวิถีชีวิต ชุมชน สังคมแตกต่างกัน โดยมีภาษาเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอด และภาษาในท้องถิ่นเองก็เป็นวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นด้วย

คำศัพท์และสำนวนในภาษาถิ่นของจังหวัดจันทบุรี สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของจังหวัดจันทบุรีในด้านต่างๆ และเพื่อให้อาจารย์ศึกษาภาษาถิ่นของจังหวัดจันทบุรี มีความเข้าใจภาษาถิ่นอย่างลึกซึ้ง จึงต้องศึกษาประเพณีวัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้นๆ ควบคู่กัน

การศึกษาคำศัพท์และสำนวนที่สะท้อนความสัมพันธ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นจันทบุรี ยึดตามแนวทางของ พระยาอนุมานราชชนน (2515:41-53) ซึ่งได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมตามเนื้อหา ไว้ มี 5 หมวด มีรายละเอียดการศึกษาดังนี้

1) วัฒนธรรมทางวัตถุธรรม คือ สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น เพื่อความจำเป็นและความต้องการของร่างกายหรือชีวิต เป็นเรื่องเกี่ยวกับความเป็นอยู่ ความสะดวกสบาย ได้แก่ อาหารเครื่องนุ่งห่มที่อยู่อาศัย ถนนหนทาง ยานพาหนะ คำศัพท์และสำนวนภาษาถิ่นจันทบุรีที่สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมทางวัตถุ ตัวอย่างเช่น เกี้ยะ /kíá?/ ขน้า /khà? nǎm/ ต้มหมูหอม /tom mu:ʔ hɔ̃:ŋ / หม้อไม้ต้มแก้อ /nò ma:j tòm kə:ʔ/ รวงกระบกนัท /ra:ŋ kra:ʔ bòk ná:d/ ชารส /cha:ʔ rót/ เป็นต้น

2) วัฒนธรรมทางสัทธรรม คือ วัฒนธรรมทางสังคม เมื่อมนุษย์มีวัฒนธรรมทางวัตถุอันจำเป็นแก่ชีวิตและร่างกาย ก็นับว่ามีความสุขกายตามควรแก่อัตภาพ แต่มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ต้องการสวัสดิภาพทางสังคม จึงต้องสร้างวัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นสถาบันสังคมขึ้นสถาบันสังคม ได้แก่ การจัดระเบียบครอบครัว การศึกษา และการทำมาหากิน คำศัพท์และสำนวนภาษาถิ่นจันทบุรีที่สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมทางสัทธรรม ตัวอย่างเช่น ได้กั้น /dây kan/ ทอหูก /thɔ:ʔ hú:k/ โกลนพลอย /klo:n phlu:j/ คัด /khát/ ชัก /chák/ ชัก /châk/ เป็นต้น

3) วัฒนธรรมทางจิตใจ คือวัฒนธรรมทางศาสนา เป็นความต้องการ และความจำเป็นทางจิตใจของมนุษย์ต้องมีศาสนาเป็นวัฒนธรรมความเชื่อ เพื่อบำรุงใจเมื่อได้รับความทุกข์เดือดร้อน หวั่นวิตกต่อภัยอันตราย นอกจากนั้นศาสนายังเป็นเครื่องบังคับใจไม่ให้ประพฤติชั่ว คำศัพท์และสำนวนภาษาถิ่นจันทบุรีที่สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมทางจิตใจ ตัวอย่างเช่น รำสาวด/ram suät/ จุดห้อง /chùt thō:ŋ/ เป็นต้น

4) วัฒนธรรมทางสุนทรียภาพ คือ วัฒนธรรมทางศิลปะ มนุษย์เมื่อว่างจากการงาน มีความต้องการทางสุนทรียภาพเพื่อบำรุงจิตใจให้ร่าเริงสดชื่น จึงได้สร้างสิ่งที่มีความงาม ความไพเราะ ขึ้นเรียกว่า ศิลปะซึ่งแบ่งออกเป็น ศิลปะบริสุทธิ์ ศิลปะประยุกต์และ ศิลปะตกแต่ง คำศัพท์และสำนวนภาษาถิ่นจันทบุรีที่สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมทางสุนทรียภาพ ตัวอย่างเช่น ชัดสะบ้า /chat sa? ba:ʔ/ เท่งตุ๊ก /thèŋ túk/ เท่งกรู้ก /thèŋ krúk/ อาไย/อาัย /?a:ʔ yaj/ เป็นต้น

5) วัฒนธรรมทางภาษา คือ วัฒนธรรมทางการใช้ถ้อยคำมนุษย์มีความต้องการและความจำเป็นทางภาษา วัฒนธรรมจะขึ้นขงและมีความเจริญองกงมต้องอาศัยภาษาเป็นเครื่องถ่ายทอดความรู้และความรู้สึกลงให้แก่คนในสังคม ภาษาจึงมีความสำคัญที่สุด ถ้าขาดภาษาเสียอย่างเดียว วัฒนธรรมก็จะหมดสภาพความเจริญก้าวหน้า จังหวัดจันทบุรีมีความหลากหลายด้านภาษา เนื่องจากมีประชากรในหลายเชื้อชาติ คำศัพท์และสำนวนภาษาถิ่นจันทบุรีที่สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมทางภาษา ตัวอย่างเช่น โกตัก /ko:ʔ tak/ ปู้ตเต้ /pút te:ʔ/ ปู้ตโต้/pút tō:ʔ/ สูย/súj/เข็นไป อาไย/อาัย /?a:ʔ yaj/ เป็นต้น

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาลักษณะภาษาถิ่นจันทบุรี: กรณีศึกษาดำบลท่าช้าง และตำบลแสงอำเภอมือเมือง จังหวัดจันทบุรี” พบลักษณะของภาษาถิ่นจันทบุรีตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาระบบเสียงในภาษาถิ่นจันทบุรี

ระบบเสียงในภาษาถิ่นจังหวัดจันทบุรีมีระบบเสียงเช่นเดียวกับระบบเสียงในภาษาไทยมาตรฐาน คือประกอบด้วย เสียงพยัญชนะ (Consonant) ในภาษาถิ่นของจังหวัดจันทบุรี แบ่งเป็นพยัญชนะต้น 21 หน่วยเสียง /k/ /kh/ /ŋ/ /c/ /ch/ /s/ /d/ /t/ /th/ /n/ /b/ /p/

/ph/ /f/ /m/ /y/ /r/ /l/ /w/ /ʔ/ /h/ พยัญชนะท้ายพยางค์ 9 หน่วยเสียง /-k/ /-n/ /-ŋ/ /-m/ /-j/ /-w/ /-t/ /-p/ /-ʔ/ พยัญชนะควบกล้ำ 11 หน่วยเสียง /pr/ /phr/ /pl/ /phl/ /tr/ /kr/ /khr/ /kl/ /khl/ /kw/ /khw/ เสียงสระ (Vowel) ในภาษาถิ่นของจังหวัดจันทบุรี มี 21 หน่วยเสียง แบ่งเป็นหน่วยเสียงสระเสียงสั้น 9 หน่วยเสียง คือ /i/ /e/ /ɛ/ /w/ /a/ /ə/ /u/ /o/ /ɔ/ สระเสียงยาว 9 หน่วยเสียง /i:/ /e:/ /ɛ:/ /w:/ /a:/ /ə:/ /u:/ /o:/ /ɔ:/ สระประสม 3 หน่วยเสียง /ia/ /wa/ /ua/ เสียงวรรณยุกต์ (Tone Mark) ในภาษาถิ่นของจังหวัดจันทบุรี มี 5 หน่วยเสียง คือ วรรณยุกต์สามัญ (mid tone) / / วรรณยุกต์เอก (low tone) /` / วรรณยุกต์โท (falling tone) /^ / วรรณยุกต์ตรี (high tone) /' / วรรณยุกต์จัตวา (rising tone) /~ / ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ กาญจนา นาคสกุล (2541: 31-85) และของ วิไลศักดิ์ กิ่งคำ (2547: 5-7)

2. เพื่อเปรียบเทียบคำภาษาถิ่นจันทบุรีกับภาษามาตรฐาน

คำศัพท์ในภาษาถิ่นของจังหวัดจันทบุรีเมื่อเปรียบเทียบกับภาษาไทยมาตรฐาน แสดงให้เห็นลักษณะ 3 ประการ ดังนี้

2.1 ลักษณะคำที่แตกต่างกันทุกประการ (DIFFERENT FORMS) เนื่องด้วยจังหวัดจันทบุรีมีความหลากหลายทางชนชาติ ทั้งลาว เขมร และชนพื้นเมืองดั้งเดิมสืบเชื้อสายมาจากชาวเขมร (ของ) ดังนั้น การถ่ายทอดภาษาจึงปรากฏให้เห็นว่ามีความแตกต่างจากภาษามาตรฐาน โดยแตกต่างกันทั้งเสียงพยัญชนะ เสียงสระ และเสียงวรรณยุกต์

2.2 ลักษณะคำที่คล้ายกันบางประการ (SIMILAR FORMS) เป็นลักษณะคำที่มีความคล้ายกันในเรื่องเสียงพยัญชนะ เสียงสระ และพบว่าโดยมากจะมีเสียงวรรณยุกต์แตกต่าง หรือเพี้ยน อาจเนื่องมาจากมีสำเนียงเสียงที่ต่างจากภาษามาตรฐาน เพราะชนพื้นเมืองดั้งเดิมเป็นชาวเขมรจึงมีฐานเสียงของเขมร กล่าวคือ ไม่มีเสียงวรรณยุกต์

2.3 ลักษณะคำที่คล้ายทุกประการ (IDENTICAL FORMS) เป็นลักษณะคำที่พบมากที่สุด เพราะในปัจจุบันมีการใช้ภาษาถิ่นน้อยลง และสื่อสารกันด้วยภาษาไทยมาตรฐาน ทำให้ลักษณะถ้อยคำภาษาเป็นลักษณะเดียวกับภาษาไทยมาตรฐานทุกอย่าง ทั้งเสียงพยัญชนะ เสียงสระ และเสียงวรรณยุกต์

ลักษณะการเปรียบเทียบภาษาถิ่นจันทบุรีกับภาษาไทยมาตรฐานแสดงผลออกมาใน 3 ลักษณะข้างต้น ซึ่งผลสอดคล้องกับทฤษฎีของ วิลเลียมส์ กิงคัม (2547: 67)

3. เพื่อศึกษาคำศัพท์และสำนวนที่สะท้อนความสัมพันธ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นจันทบุรี

การศึกษาคำศัพท์และสำนวนที่สะท้อนความสัมพันธ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นจันทบุรี พบว่า คำศัพท์และสำนวนที่สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นมี 5 ลักษณะ ดังนี้

3.1 วัฒนธรรมทางวัตถุธรรม แสดงถึงคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับวัตถุต่างๆ ที่ประกอบการใช้ชีวิตประจำวันของชาวจันทบุรี สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมในเรื่องของการแต่งกาย เครื่องมือ เครื่องใช้ ซึ่งโดยมากเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ

3.2 วัฒนธรรมทางสัทธรรม แสดงคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของชาวจังหวัดจันทบุรีสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมในเรื่องของการประกอบอาชีพ ซึ่งโดยมากเกี่ยวข้องกับการเกษตร เนื่องด้วยจังหวัดจันทบุรีมีการทำสวน ทำไร่ เป็นอาชีพหลัก คำศัพท์ที่พบจึงสะท้อนลักษณะอาชีพเกษตรกร และการทำพลอย

3.3 วัฒนธรรมทางจิตใจ แสดงถึงคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของชาวจังหวัดจันทบุรี ซึ่งโดยมากเกี่ยวข้องกับพิธีกรรม ความเชื่อเรื่องโชคลาง โดยจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมของเขมร เนื่องจากชนพื้นเมืองสืบเชื้อสายมาจากชาวเขมร

3.4 วัฒนธรรมทางสุนทรียภาพ แสดงถึงคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงท้องถิ่น ศิลปะดนตรี กีฬา ของชาวจังหวัดจันทบุรี

3.5 วัฒนธรรมทางภาษา แสดงถึงคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาของชาวจันทบุรี ซึ่งมีความหลากหลาย เพราะในจังหวัดจันทบุรีมีชนชาติหลายเชื้อชาติ ทั้งญวน ของ ลาว เขมร ดังนั้น รูปแบบภาษาท้องถิ่นของจังหวัดจันทบุรีในแต่ละพื้นที่จึงมีสำเนียงแตกต่างกันไป

ถ้อยคำสำนวนภาษาจันทบุรีที่สะท้อนวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของจังหวัดจันทบุรี 5 ลักษณะนั้น ก็แสดงให้เห็นสอดคล้องกับทฤษฎีของ พระยาอนุมาราชธน (2515: 41-53)

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาภาษาถิ่นจังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยพบว่า มีประเด็นที่น่าสนใจอีก คือ

1. ควรศึกษาอิทธิพลภาษาต่างประเทศที่มีในภาษาท้องถิ่นจันทบุรี เนื่องจากมีจังหวัดจันทบุรีมีความหลากหลายด้านเชื้อชาติจึงมีการใช้ภาษาที่หลากหลาย
2. ควรศึกษาเกี่ยวกับความเป็นมาของคำและสำนวนในท้องถิ่นจังหวัดจันทบุรี เพื่อทราบประวัติความเป็นมาและเพื่อเป็นข้อมูลในการศึกษาประวัติของท้องถิ่นต่อไป
3. ควรศึกษาเกี่ยวกับภาษาชอง ซึ่งเป็นภาษาในท้องถิ่นจังหวัดจันทบุรีในด้านคำศัพท์และสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมของจังหวัดจันทบุรี

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

- กนกพร เจริญวัลย์. 2534. การศึกษาการกระจายคำศัพท์ในจังหวัดเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์
อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กรมศิลปากร. 2507. ประชุมพงศาวดาร เล่มที่ 16 (ภาคที่ 27). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
คุรุสภา.
- กฤษกร วงศ์กรวุฒิ. 2544. รอบรู้่นักเดินทาง: ภาคตะวันออก. กรุงเทพมหานคร.
- กาญจนา กุวิฒนะศิริ. 2528. ภาษาไทยถิ่น. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา กรมศาสนา.
- กาญจนา นาคสกุล. 2520. ระบบเสียงในภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.
- กำชัย ทองหล่อ. 2515. หลักภาษาไทย. พระนคร: รวมสาส์น.
- เกษมณี เทพวัลย์. 2526. แนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้โดยใช้วรรณยุกต์
เป็นเกณฑ์. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จรูญ แจ่มเจริญ. 2514. อะไรบางอย่างที่เมืองจันทบุรีแปลกกว่าที่อื่น. จันทบุรี.
- จ้านงศ์ ทองประเสริฐ. 2539. พัฒนาการทางวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร:
จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- โชติ ผ่องผุด. 2533. ประวัติเมืองจันทบุรี. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พรินติ้งกรุ๊ป.
- นววรรณ พันธุมธธา. 2527. ไวยากรณ์ไทย. กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.

- บรรจบ พันธุมธา. 2521. **ลักษณะภาษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ประภาพรณ เสนีตันติกุล. 2527. **การศึกษาเรื่องศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้จังหวัดสุราษฎร์ธานี**.
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประภาศรี สีหอำไพ และคณะ. 2539. **ภาษาไทย 4**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประยูทธ กุยสาคร. 2547. **ภาษาไทยเชิงภาษาศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- ประสิทธิ์ กาพย์กลอน. 2516. **การศึกษาภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร:
ไทยวัฒนาพานิช.
- ปราณี กุลละวณิชย์. 2539. “การเปลี่ยนแปลงของภาษา”. ใน **เอกสารประกอบการสอนชุดวิชา
ภาษาไทย 3 เล่ม 2 (หน่วยที่ 7-15), 374-379**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- พนิดา เย็นสมุทร. 2524. **คำและความหมายในภาษาลาวโง้งที่พูดในตำบลสองห้อง อำเภอ
บ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร**. วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2485. กรุงเทพมหานคร: แหล่งคำรากกฎหมาย.
- พระยาอนุমানราชชน. 2515. **วัฒนธรรมเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร: ไทยมิตรการพิมพ์.
- พระยาอุปทิศศิลปสาร. 2539. **หลักภาษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- พิณทิพย์ พฤทธิพงษ์ และคณะ. 2547. **ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาถิ่นจันทบุรี**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทบุรี.

- ไพฑูรย์ สีนลรัตน์ และคณะ. 2538. ภาษาไทย 1. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ระวีวรรณ อินทร์เทียม. 2543. ภาษาถิ่น. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราราชภัฏเฉลิมพระเกียรติเนื่องในวโรกาสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมพรรษา 6 รอบ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2546. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: นามมีบุคส์พับลิเคชั่น.
- เรืองเดช ปันเขื่อนขันธ์. 2525. ภาษาถิ่นตระกูลไทย. กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้วการพิมพ์.
- _____. 2532. แบบทดสอบระบบเสียงวรรณยุกต์ภาษาถิ่น. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ลัดดาวัลย์ ชัยสกุลสุรินทร์. 2538. ภูมิศาสตร์ภาษาจังหวัดลพบุรี: การศึกษาคำศัพท์และเสียงปฏิภาคชุด ช-จ-ช. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรรณพร ทองมาก. 2526. แนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้โดยใช้ศัพท์เป็นเกณฑ์. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วันทนีย์ พันธชาติ. 2526. ภาษาถิ่นย่อยของคำเมือง: การศึกษาศัพท์. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วารี วิสกุล. 2526. ภูมิศาสตร์ภาษาจังหวัดสุโขทัย: การศึกษาโดยใช้ศัพท์. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิจินต์ ภาณุพงศ์. 2529. ภูมิศาสตร์คำศัพท์ในจังหวัดนครราชสีมา. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาภาษาศาสตร์, คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิจิตร ภาณุพงศ์. 2538. โครงสร้างของภาษาไทย: ระบบไวยากรณ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์. 2526. ภาษาศาสตร์เชิงประวัติ: วรรณกรรมภาษาไทยและภาษาอังกฤษ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิไลศักดิ์ กิ่งคำ. 2547. ภาษาไทยถิ่น. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

_____. 2549. ไตพำเก้-ภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ศิวกันท์ ปทุมสูติ. 2550. วาทกรรม. สุพรรณบุรี: ห้างหุ้นส่วนจำกัด นวสาส์นการพิมพ์.

สมบัติ ศิริจันดา. 2549. ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารธุรกิจ 1. สุพรรณบุรี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุพรรณบุรี วิทยาเขตสุพรรณบุรี.

สลัป เปี่ยมเพิ่มพูน. 2529. ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. 2540. วัฒนธรรมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: มหามงกุฎราช.

สุวัฒนา เอี่ยมประวัติ และ กันทิมา วัฒนะประเสริฐ. 2536. วิเคราะห์การใช้คำและการแปรของภาษาของคนสามระดับอายุในชุมชนภาษาลาวลุ่มน้ำท่าจีน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อรวรรณ ใจกล้า. 2540. ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองจันทบุรี. จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

อัญชลี ผาสุกนิรันต์. 2542. สัทศาสตร์ทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: รามคำแหง.

อำนาจ เฟ่งจิตต์. 2518. พุดจาประสาคนจันทร์. จันทบุรี.

อุดม วโรตม์สิกขดิตถ์. 2542. ไวยากรณ์ไทยในภาษาศาสตร์ LI 332 (s). พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
ศัพท์สัญลักษณ์

สัทสัญลักษณ์

การแสดงสัทสัญลักษณ์ ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การแสดงสัทสัญลักษณ์ เพื่อแสดงรูปแบบเสียงของคำภาษาถิ่นจันทบุรี โดยอาศัยแนวทาง ประยูตธ กุยสาคร (2547: 50-53) และ อัญชลี ผาสุกนรินทร์ (2542: 64) รูปแบบของสัทสัญลักษณ์ที่ใช้ในงานวิจัยมีดังนี้

ตารางผนวกที่ 1 สัทสัญลักษณ์แทนหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวทั้งหมด 21 หน่วยเสียง

รูปอักษร	สัทสัญลักษณ์ที่ใช้กับอักษรไทย	สัทสัญลักษณ์สากล
ก	/ก/	/k/
ข ฃ ค ฅ ฆ	/ค/	/kh/
ง	/ง/	/ŋ/
จ	/จ/	/c/
ฉ ฌ ฎ	/ช/	/ch/
ซ ณ ด	/ซ/	/s/
ด ฎ	/ด/	/d/
ต ฏ	/ต/	/t/
ฐ ฑ ฒ ถ ฑ	/ท/	/th/
น ฌ	/น/	/n/
บ	/บ/	/b/
ป	/ป/	/p/
ผ พ ภ	/พ/	/ph/
ฝ ฟ	/ฟ/	/f/
ม	/ม/	/m/
ย ฃ	/ย/	/y/
ร	/ร/	/r/
ล ฬ	/ล/	/l/
ว	/ว/	/w/
อ	/อ/	/ʔ/
ฮ ฮ	/ฮ/	/h/

ตารางผนวกที่ 2 สัทสัญลักษณ์แทนหน่วยเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำทั้งหมด 11 หน่วยเสียง

รูปอักษร	สัทสัญลักษณ์ที่ใช้กับอักษรไทย	สัทสัญลักษณ์สากล
กร	/กร/	/kr/
กล	/กล/	/kl/
กว	/กว/	/kw/
ขร คร	/ขร/	/khr/
ขล คล	/ขล/	/khl/
ขว คว	/ขว/	/khw/
ตร	/ตร/	/tr/
ปร	/ปร/	/pr/
ปล	/ปล/	/pl/
พร	/พร/	/phr/
พล ผล	/พล/	/phl/

ตารางผนวกที่ 3 สัทสัญลักษณ์แทนหน่วยเสียงพยัญชนะตัวสะกดมีทั้งหมด 9 หน่วยเสียง

รูปอักษร	สัทสัญลักษณ์ที่ใช้กับอักษรไทย	สัทสัญลักษณ์สากล
ก ข ค ฌ	/-ก/	/-k/
น ฉ ญ ร ล พ	/-น/	/-n/
ง	/-ง/	/-ŋ/
ม	/-ม/	/-m/
ย	/-ย/	/-j/
ว	/-ว/	/-w/
จ ด ต ถ ท ฐ ฎ ฏ ฑ ฒ ช ฌ		
ศ ส ษ	/-ต/	/-t/
บ ป พ ภ ฟ	/-บ/	/-p/
คำที่ไม่มีตัวสะกด	/-/	/-?/

ตารางผนวกที่ 4 สัทสัญลักษณ์แทนหน่วยเสียงสระเสียงสั้น 9 หน่วยเสียง

รูปอักษร	สัทสัญลักษณ์ที่ใช้กับอักษรไทย	สัทสัญลักษณ์สากล
อิ	/อิ/	/i/
เอะ	/เอะ/	/e/
แอะ	/แอะ/	/ɛ/
อี	/อี/	/w/
อะ	/อะ/	/a/
เออะ	/เออะ/	/ə/
อุ	/อุ/	/u/
โอะ	/โอะ/	/o/
เอะ	/เอะ/	/ɔ/

ตารางผนวกที่ 5 สัทสัญลักษณ์แทนหน่วยเสียงสระเสียงยาว 9 หน่วยเสียง

รูปอักษร	สัทสัญลักษณ์ที่ใช้กับอักษรไทย	สัทสัญลักษณ์สากล
อี	/อี/	/i:/
เอ	/เอ/	/e:/
แเอ	/แเอ/	/ɛ:/
อีอ	/อีอ/	/w:/
อา	/อา/	/a:/
เออ	/เออ/	/ə:/
อุ	/อุ/	/u:/
โอ	/โอ/	/o:/
ออ	/ออ/	/ɔ:/

ตารางผนวกที่ 6 สัทสัญลักษณ์แทนหน่วยเสียงสระเสียงสั้นหรือสระประสมในภาษาดั้นจันบุรี
มี 3 หน่วยเสียง

รูปอักษร	สัทสัญลักษณ์ที่ใช้กับอักษรไทย	สัทสัญลักษณ์สากล
เอีย	/เอีย/	/ia/
เอือ	/เอือ/	/wa/
อ้าว	/อ้าว/	/ua/

ตารางผนวกที่ 7 สัทสัญลักษณ์แทนหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 5 หน่วยเสียง

รูปอักษร	สัทสัญลักษณ์ที่ใช้กับอักษรไทย	สัทสัญลักษณ์สากล
วรรณยุกต์สามัญ	/-/	/-/
วรรณยุกต์เอก	/ˊ/	/ˊ/
วรรณยุกต์โท	/ˋ/	/ˋ/
วรรณยุกต์ตรี	/ˊˊ/	/ˊˊ/
วรรณยุกต์จัตวา	/ˋˋ/	/ˋˋ/

ภาคผนวก ข
คำศัพท์ภาษาถิ่นจันทบุรี

คำศัพท์ภาษาถิ่นจันทบุรี

คำศัพท์ภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
กง	/koŋ/	ลูกล่อ เช่น รถเข็นคันนี้ยังทำงานไม่เสร็จ
กมหนอง	/kom nɔ̃ːŋ/	กัลดหนอง
กรง	/kroŋ/	ตรง เช่น นั่งกรงๆ ยืนกรงๆ
กระทอก	/krà thɔ̃ːk/	กระทุ้ง เช่น กระทอกไม้ไผ่ลำนี้ ดูว่ามีอะไรอยู่ข้างใน
กระบวน	/krà buan/	โยเย ซื่ออ่อน เช่น ลูกคนนี้กระบวนจริง
กระบังกระเบ	/kràʔ bàk kràʔ bèːʔ/	ลักษณะของการเมาแบบลุ่มลุกคลุกคลาน ไปทำอะไรมาเหนื่อยจนหอบแฮ่กๆ
กระเป๋	/krà pěŋ/	กระป๋องคักน้ำ
กระสือ	/kraʔ swːʔ/	ตะกละอยากกินของคนอื่น มักเป็นคำว่า เต็กๆ
กรีกกรอง	/krɔ̃k kɔ̃ːŋ/	ตริกตรอง
กรุ่ม	/krùm/	ทำไปเรื่อยๆ ติดต่อกันไป เช่น เขานั่ง ทำงานกรุ่ม
กลิ้งโคโล	/kliŋ khôːʔ lôːʔ/	กลิ้งอย่างไม่เป็นท่า
ก่อง	/kɔ̃ŋ/	เกาะหลัง
กอม	/kɔ̃ːm/	ไม่ตรง โค้งเขากัน เช่น นางงามคนนี้ จากอมหมาลอคได้
กะดักกะโด	/kàʔ dok kàʔ doːʔ/	กระดกกระโด เช่น อย่าไปเหยียบไม้ กระดานแผ่นนั้นเดี๋ยวมันกะดักกะโด
กะได	/kàʔ day/	บันได
กะตัง	/kàʔ taŋ/	สตางค์
กะแต	/kàʔ tɛːʔ/	จริตที่ไม่งามของผู้หญิง เช่น ผู้หญิงคนนี้ และกะแตจริง
กะทก	/kàʔ thók/	กระตุก เช่น กะทกเข้า เดี่ยวเชือกก็จะ หลุดเอง

คำศัพท์ภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
กะทอก	/kà? thɔ̃:k/	กระทู้ เช่น กระทอกไม้ไผ่ลำนี้ ดูว่ามีอะไรอยู่ข้างใน
กะท่อมกะแท้ม	/kà? thɔ̃:m kà? thé:m/	พอกล้อมแก้ม มีบ้าง เช่น ปีนีเงาะติดกะท่อมกะแท้ม (ปีนีเงาะติดลูกบ้าง ประปราย, ไม่มากนัก)
กะปุก	/kà? puk /	เป็นพวงๆ เช่น ลางสาต 1 กะปุก = ลางสาต 1 พวง ระกำ 1 กะปุก = ระกำ 1 พวง
กะโป้เหล่	/kâ? pɔ̃:ʔ lè:ʔ/	กาบหมาก ทำคล้ายกระทง ใช้เป็นภาชนะสำหรับวิดน้ำออกจากเรือเมื่อเรือรั่ว
กะเละ	/kà? lêʔ/	งอบที่ชาวนาใช้
กะหลัก	/kà? làk/	หยุต
กะหลุก	/kà? lùk/	หลุมเล็กๆ (โคราชว่ากะหลุก) เช่น จี้จกรยานไปตกกะหลุก
กะหลุก	/kà? lùk/	หลุมบ่อ (เล็กๆ) ตามถนนหนทาง
กะแหละ	/kà? lè:ʔ/	ชำแหละ เช่น กะแหละกล้วยออกมาเป็นหวี (จากเครือกล้วย)
กะปโป้	/káp pɔ̃:ʔ/	คางคก
กะปปี	/káp pī:ʔ/	ท้อพี
กะปป้อ	/káp pɔ̃:ʔ/	ตัวคางคก
กิโล	/ki? lo:ʔ/	กันซัง เช่น ขอยืมกิโลมาซังเงาะหน่อย
กิว	/kiw/	คอด เช่น แหม่เอวกิวดี = แหม่เอวคอดดี
กือ , เคี้ย , เชี้ย	/kw:ʔ/ /khiá?/ /siá?/	หมายถึง หรือ เหรอ ใช้ต่อท้ายประโยค เช่น อ้าว! เป็นอย่างติดอกกือ ส่วนเคี้ย, เชี้ย มักใช้แทนคำว่านะ หรือ ซิ เช่นเอามาคืนให้แล้วหรอกเคี้ย
กึ่งหลวง	/kũŋ luǎŋ/	กึ่งกำมGRAM

คำศัพท์ภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
กุ้น	/kún/	สั้น เช่น ใส่เสื้อแขนกุ้น ซึ่งหมายถึงเสื้อไม่มีแขน คือ ปลายแขนเลยไหล่มานิดเดียว
กุ่ม	/kùm/	ทำไปเรื่อยๆ ติดต่อกันไป เช่น เขานั่งทำงานกุ่ม
เกลี้ยง	/kliâng/	หมด เช่น อย่ากินเกลี้ยงนะ เหลือไว้บ้าง สะอาด เช่น ชักเกลี้ยงๆ = ชักให้สะอาด
เก๊ะ	/ké?/	ลื่นชัก
เก๊าอี	/kâw?í: /	เก๊าอี
เกี่ยะ	/kía?/	รองเท้าไม้
แกรี่	/kré:~/	รักแร้
โกตัก	/ko:~ ták/	ดู เอาเรื่อง ไม่ยอมคน เช่น เด็กคนนี้โกตักจัง
ขั่นก	/khâ? nàk /	ตะกร้าสานด้วยหวายหรือไม้ไผ่
ขน้ำ	/khà? nǎm/	กระต๊อบ กระต้อมเล็กๆ
ขมวน , ขะหมวน	/khà? muǎn/	แมลงที่มักพบในปลาอย่างที่ทิ้งไว้
ขยัก	/khà? yàk/	กันไว้ส่วนหนึ่ง เช่น อย่ากินหมด ขยักไว้ให้น้องบ้าง
ขยำ	/khà? yǎm/	คลุกเคล้า เช่น กินข้าวขยำกับปลา คือแกะเนื้อปลามาคลุกข้าว
ขะยัก ,	/khà? yík/	ทำให้เร็ว เช่น ขะยักๆ เข้าจะได้เสร็จเสียที
ขะเย่า	/khà? yaw/	เขย่า
ข้าวแข็ง	/khâ:w khǎŋ/	ข้าวเจ้า เช่น นานี้จะลงข้าวแข็งหรือข้าวเหนียว = จะปลูกข้าวเจ้า หรือข้าวเหนียว
ข้าวต้ม	/khâ:w tôm/	ข้าวต้มที่ห่อเป็นมัดๆ ด้วยใบกะพ้อหรือใบตอง

คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
ข้าวเปียก	/khâ:w piak/	ข้าวต้ม เช่น วันนี้ท้องเดินต้องกินข้าวเปียกแทนข้าวสวย
จี่น้อ	/khî:ʔ chɔ:ʔ/	จี่โกง
จี่ซำ	/khî:ʔ sam/	ที่สกปรกน้ำขังเฉอะแฉะ เช่น ใต้ถุนครัวดินใต้ถุนจะเฉอะแฉะ
จี่สี่	/khî:ʔ sǎ:ʔ/	ตะกอละเอียดกินของคนอื่น มักเป็นคำว่าเต็กลงๆ
จิ้นเรือน	/khwîn rwan/	จิ้นบ้าน
เหม็ง	/khàʔ meŋ/	ตีเกลียวให้ตึง เช่น ฟันเชือกให้เหม็ง = ตีเกลียวควั่นให้ตึง
เขวียง	/khwîaŋ/	ขว้าง ปา เช่น อย่ามาเขวียงมะม่วงฉัน
เขี่ยนหมาก	/khián ma:k/	เขี่ยนหมาก
เขียม	/khiǎm/	ประหยัด เช่น ใช้เงินเขียมๆ หน่อย
เขื่อง	/khwàŋ/	ใหญ่โต เช่น อย่ามาทำเขื่องที่นี่
คลัก	/khlâk/	มาก เช่น ลูกคลักๆ อย่างนี้จนตาย หรือไปจับปลาตกคลักมาทำเหยื่อตกปู (ปลาตกคลัก หมายถึง ปลาที่มารวมกันอยู่ในแอ่งน้ำเล็กๆ เมื่อถึงต้นฤดูหนาว)
คลุม	/khlum/	บัง ครอบ สวม เช่น คลุมร่มเถอะร้อนนั้ก = กางร่มเถอะร้อนนั้ก คลุมหมวก = สวมหมวก
คะนั้ก	/khâʔ nâk/	ตะกร้าสานด้วยหวายหรือไม้ไผ่
คั้ด	/khát/	ทิ้ง เช่น เเงะคั้ด = เเงะที่ผลไม่สวย ทำให้ขายไม่ได้ราคา
คาหรำ	/kha:ʔ rà:ʔ/	นั่งหรือยืนเกะกะ กิดขวาง เช่น ยืนค่าหรำอยู่ที่ประตู หมายถึง ขวางทาง
เค้ย	/khê:j/	แทะ

คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
เคื่อง	/khwanj/	โกจร เช่น อย่าไปว่าเขาเดียวเขา จะเคื่องเอา
งัก	/ŋôk/	งุนงง สมองเลื่อม เช่น ตั้งแต่ป่วยมา คูตักงักเหลือเกิน = คุงุนงงเหลือเกิน
งอก	/ŋw:k/	ยื่นออกมา เช่น เด็กคนนี้น้ำงอก = เด็ก คนนี้น้ำผากโหนกออกมามาก (ไม่สวย)
งีบ	/ŋi:p/	หนีบ เช่น ระวังนาเคียวปูมันจะงีบเอา
ง๋องงน	/ŋô:n ŋên/	ง๋องงน โอนเอน เช่น เสาวโทรทัศน์นี้ คูง๋องงนน้ำกลั้วลั้ว
จิ่ง	/côŋj/	เจอกันพอดีโดยกะทันหัน เช่น รีบอาบน้ำเสียเดียวไปจิ่งกับคนอื่น จะต้องคอยนาน (คอยเข้าห้องน้ำ)
จั้น	/côn/	ยุ่ง ประดังกัน เช่น หมู่นี้งานจั้นมาก = งานประดังมากหรือรีบไปอาบน้ำเสีย เถอะ เดียวจะจั้นกัน คือ จะประดังกัน
จ้วง	/cûanŋ/	ตัก เช่น ไปจ้วงน้ำสัก 1 กระป๋อง
จ๋อ	/cw: ?/	แมลงค้อย เช่น ฟิ้งจ๋อ = ฟิ้งค้อย
จ๊ะ	/cá?/	ตรงกัน เจอกัน เช่น เดินไปเดินมาก็มา จ๊ะกันอีก
จ๊กกะเดียม	/cák kà? diam/	จี้จ๊กกะจี้ บ้าจี้
จ๊กกะแร่	/cák kà? ré:/	รักแร่
จั้งหรีด	/caŋ rì:t/	จั้งหรีด
จัน	/can/	ประดัง
จ่าว	/cà:w/	จาวมะพร้าว
จื่อ	/cw: ?/	แกงจืดต่างๆ เช่น แกงจื่อหมูกับผัก (พูดใน-อ.ท่าใหม่)
เจ็	/cé: ?/	ใช้เรียกผู้หญิงที่อาวุโสกว่า

คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
เจ็บ	/cè:p/	ปวด เช่น เจ็บท้อง = ปวดท้อง เจ็บหัว = ปวดหัว
เจ้าหนุ่ม	/câw nùm/	เจ้าบ่าว
ฉลาด	/chà? nàt/	มากเหลือเกิน เช่น นักข่าวหนุ่มคนนี้ หล่อฉลาด
ฉวย	/chǔay/	หยิบเร็วๆ
ฉ็อง	/chǎŋ/	ขง เช่น ฉ็องนมให้ฉ็อง = ขงนมให้ฉ็อง
ฉิ่ง	/chěŋ/	ล้าง ชำระ
เฉด	/chè:t/	เป็นคำไต่หมา ทำนองเดียวกับชัว ชัวะ ชัวะ ใช้ไล่ไก่ไม่ให้เข้าบ้าน
เฉาะ	/chò?/	การทำให้แยกเป็นชิ้นๆ เช่น เฉาะฝรั่ง
เฉือน	/chwǎn/	ฝานให้เป็นชิ้นๆ เช่น เฉือนมะม่วงให้ สักชิ้นห่อะ
ชนาง	/chá? na:n/	เครื่องมือช้อนกุ้งสานด้วยไม้ไผ่
ชั๊ก	/chák/	ถอน เช่น ชั๊กหญ้า = ถอนหญ้า
ชั๊ก	/châk/	ถอน เช่น ชั๊กหญ้า = ถอนหญ้า
ชำ	/cham/	เป็นที่ชื้นแฉะ ลักษณะเป็นป่าพรุเหมือน ทางใต้
ชิบชี้	/chip chî: ? /	มาก เช่น ชี้เกียจชิบชี้ = ชี้เกียจมาก
เซ่ด	/chét/	เซ่ด (ออกเสียงโท)-หมด เช่น แหมกิน เซ่ดเลย = แหมกินหมดเลยแต่อีก ความหมายหนึ่งใช้เป็นคำตรงข้าม เช่น บ้านเซ่ดหมายถึงไม่มีหมด, เยอะ
เซ่ด	/chêt/	หมด ชนิดที่ว่า หมดเกลี้ยงเลย จะใช้ ต่อท้ายคำว่าหมดเป็นหมดเซ่ด
ชัน	/són/	ทะลัก ถลน เช่น ชีรถลันเลยมือชัน
ชนไฟ	/son faj/	เอาฝุ่นไปในใส่ในเตาไม่ให้ขึ้นออกมา นอกเตา

คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
ซ้อง	/sɔːŋ/	หมายถึงเด็กๆ ที่ชอบเข้ามานั่งกระแจะเวลาที่ผู้ใหญ่กำลังคุยกัน
ซ็อนกั้ง	/sɔːn kũŋ/	ซ็อนกั้ง (ด้วยขนาง)
ซาวข้าว	/sa:w khâ:w/	ล้างข้าวสารก่อนหุง
ซาวหม้อ	/sa:w mɔːʔ/	ล้างข้าวสารก่อนหุง
ซิ	/síʔ/	พร่องไป ขาดไป
ซุมไฟ	/sum faj/	สุ่มไฟ
เซ็ง	/səːŋ/	จืดชืด เสื่อมรส ใช้แก้อาหาร เช่น ยำเนื้อไว้แล้วกินเถอะเดี๋ยวจะเซ็ง
เซี้ย	/sə:y/	การที่นักมวยชกสมยอมกันที่เรียกกันว่าล้มมวย
ดักโค	/dók dòːʔ/	กระดกกระโด เช่น อย่าไปเหยียบไม้กระดานแผ่นนั้นเดี๋ยวมันจะดักกะโค
ดักโค	/dók dòːʔ/	กระดก เช่น อย่าเหยียบไม้แผ่นนี้ละมันดักโค
ดงหม้อ	/doŋ mɔːʔ/	เอาหม้อข้าวอ่างไฟหลังจากรินน้ำข้าวที่เดือดออกแล้ว
คว่น	/dũan/	รีบ เช่น เรื่องนี้คว่นทำหน่อยนะ = ทำไปรีบไปนัก
ดอ	/dɔːʔ/	นำไปทางที่ไม่ดี เช่น เดี่ยวโดนดึนะชอบนอนอยู่เรื่อย = ชอบพาน้องทำไม่ดี เช่น เล่นของเสียหาย ฯลฯ
ดอ	/dɔːk/	หรรอก เช่น ไม่ไปดอ = ไม่ไปหรรอก
ดอด	/dɔːt/	แอบ เช่น ดอดดู = แอบดู ดอดกิน = แอบกิน
ดาด	/dà:t/	โดน เช่น เตาไร้ดาด = โดนเตาไร้
ดินหุน	/din hũn/	ปลวก เช่น เสาบ้านนี้ดินหุนขึ้นอีกแล้ว
ดีดักคะเดียม	/diːʔ dak dáʔ diam/	จี้จี้กะจี้ บ่าจี้

คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
ดูด	/dùt/	เอาจุกขุนดินดันไปข้างหน้ามักใช้แก้มูดังอาการที่หมูทำ เช่น หมูชอบดูดจนเล้า ฟังหมด = หมูชอบดูดดินริมๆ เล้าทำให้ไม้ที่กั้นเป็นเล้าล้มพังหมด
ได้กัน	/dâj kan/	อยู่กิน แต่งงานกัน เช่น เจ้จ่าปีเขาได้กับไครนะ = เจ้จ่าปีเขาแต่งงานกับไครนะ
ตัก	/tók/	งุนงง สมองเลื่อม เช่น ตักแต่ป่วยมาคูตักง้อเหลือเกิน = คูงุนงงเหลือเกิน
ต้มแก้อ	/tôm kê:ʔ/	ชื่ออาหารพื้นเมืองชนิดหนึ่ง ใช้หน่อไม้ต้มกับกะทิ
ต้มโหล	/tôm lô:ʔ/	ชื่ออาหารจำพวกบวชชี เช่น กล้วยต้มโหล คือ กล้วยบวชชี บางตำบลเรียกกล้วยต้มกะทิ ใช้เป็นอาหารคาวไม่ใช่ของหวาน
ตระไกร	/tràʔ kraj/	กรรไกร
ตลิ่ง	/tà lìŋ/	เนินดินซึ่งลาดเทลงมาสูงชัน เช่น จักรยานลงตลิ่งต้องมีห้ามล้อดีๆ
ตอด	/tò:t/	ใช้กับคนที่ชอบแกล้งเหยยให้เกิดความรำคาญ ก็คงคล้ายๆ กับปลาตอดเบ็ด
ตะกาด	/tàʔ kà:t/	ลานดินกว้าง น้ำทะเลหรือน้ำเค็มท่วมถึงเมื่อน้ำทะเลขึ้นมักจะเป็นดินทรายนี้มๆ ละเอียด
ตะแกร	/tàʔ kré:ʔ/	รักแร้
ตะไก	/tàʔ kaj/	กรรไกร
ตะปู	/ tàʔ pu:ʔ/	เต้าปูน
ตะปูน	/tàʔ pu:n/	เต้าปูน
ตะไกร	/tàʔ pháj/	สะไกร
ตะม่อ	/tâʔ mɔ:ʔ/	ตะม่อ

คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
ตะมอย	/tà? mɔ:j/	ฝีเล็กๆ เป็นที่มือโดยเฉพาะ
ตะแเร้	/tà? ré:/	รักแเร้
ตะวัน	/tà? wan/	ดวงอาทิตย์
ตะหัง	/tà? ŋĩ:~/	เพื่อนรักเพื่อนตาย
ตะหลุก	/tà? lùk/	หลุมบ่อ (เล็กๆ) ตามถนนหนทาง
ตะหวัค	/tà? wàk/	จวกตักหม้อ
ตะเหงิด	/tà? ŋv̄:t /	เห็นคนอื่นทำอะไรแล้วอยากทำบ้าง เช่น เห็นเพื่อนมีเมียบ่อย ก็พลอยตะเหงิดไป กับเขาด้วย
ตั้งหนี	/tâŋ nĩ:~/	หญิงที่เป็นเพื่อนกัน โดยการแนะนำของ ผู้ใหญ่ให้รู้จักกัน เช่น เขาเป็นตั้งหนีกับ ฉัน
ตั้งหม้อ	/tâŋ mɔ:~/	หุงข้าว เช่น เย็นแล้วตั้งหม้อเถอะ = เย็น แล้วหุงข้าวเถอะ
ต๊ับตี	/táb tí:~/	ช่างติ น้องสาวฉันเป็นคนต๊ับตี = เป็นคน ชอบติไม่ค่อยถูกใจอะไรง่ายๆ
ตัวฝั่ง	/tua fàŋ/	ตัวแมงกว้าง
ตัวโหนด	/tua nò:t/	ตัวแมงกว้าง
ตาลล่ม	/ta:ʔ thà? lòm/	คนตาลีโหลโดยกำเนิด เช่น คนโบราณ ว่าคนตาลล่มคบไม่ได้
ตาเหมด	/ta:ʔ mǎ:t/	ตาไม่ดีไม่มีแวว เช่น แหม่ตาเหมดจึง อย่างนั้นแล้วยังมองไม่ออกอีก
ตำ	/tàm/	เตี้ย เช่น เขาตำกว่าฉัน 10 ซม. หรือ ตัวตำไปเลยเล่นบาสเกตบอลไม่ได้
ตำตี	/tâm tí:~/	ช่างติ น้องสาวฉันเป็นคนตำตี = เป็นคนชอบติไม่ค่อยถูกใจอะไรง่ายๆ

คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
ติดชำระ่วย	/tìt cham rûaj/	ติดเงินคนอื่น โดยเป็นเงินชนิดที่จัดงาน ขึ้นและคนอื่นมาช่วยงานตน เช่น งาน บวช ไอ้ถึกคงต้องไปเพราะติดชำระ่วย เขาไว้
ติ่ม	/tìm/	เพาะชำไว้ เช่น กิ่งทุเรียนที่ตัดมานั้น เอามาติ่มไว้ก่อนค่อยปลูก
ตีตัว	/ti:ʔ tuǎ/	ซื้อตัว
เตี	/tè:ʔ/	พ่อ
เต้	/tě:ʔ/	พ่อ
เต็ง	/téŋ/	ชั่ง เช่น ไปเต็งดูชวากี้กิโล, ไม่เต็มเต็ง = ไม่เต็มบาท หรือ ไม่เต็มตาชั่ง = บ้าๆ บอๆ
เต้าปูน	/tâw pu:n/	เต้าปูน
เต้าม่อ	/tâw mɔ:ʔ/	ตะม่อ
เตียบ	/tiap/	ถาด เช่น ไปยืมเตียบที่วัดสัก 10 ลูก = ไปยืมถาดที่วัดสัก 10 ใบ
ถ้ำ	/thâm/	ภาชนะ누ผ่านวามสำหรับใส่กาน้ำให้ร้อน อยู่ได้นานๆ
ถ่อ	/thè:ʔ/	อาการมองเหม่อ เช่น ทำเร็วๆ เข้าอย่ามัว แต่ถ่ออยู่ หรืออาการของวัวควาย ที่เหมงมองก็เรียนกว่าถ่อได้
ถื่อ	/thǎwʔ/	หั่น เช่น ถื่อเนื้อไม่เข้า = หั่นเนื้อไม่เข้า
ทงปลา	/thoŋ pla:ʔ/	ตกปลาน้ำจืดในหนองในบึง ในนา โดย เกี่ยวเหยื่อไว้ตอนค่ำๆ และมาดูตอน เช้ามีด
ทอดมัน	/thɔ:d man/	ปลาเห็ด
ทอหูก	/thɔ:ʔ hùk/	ทอผ้า (เดิมมีการทอผ้าในจันทบุรี ส่วนใหญ่เป็นผ้าฝ้าย)

คำศัพท์ภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
ทิม	/thîm/	ตำ เช่น เดินตีๆ เดี่ยวหนามทิม ระวังมีด จะทิมกัน
ทีท้าว	/thi:ʔ huai:ʔ/	ทีแรก ตอนแรก หรือครั้งแรก
ทุย	/thuj/	มะพร้าวห้าวที่มีกะลาเล็กๆ ไม่สมบูรณ์ เรียกว่า มะพร้าวทุย
เทียบ	/thíap/	เรียง คงเพี้ยนมาจากคำว่า เทียบ เป็น ลักษณะของการนำทุเรียนขึ้นเรียงบนรถ พนมมือไหว้
นมมือ	/nom mw:ʔ/	เวลาก่อนเพลเล็กน้อย ประมาณ 10.30 น. มาก (คงมาจากหนัก) เช่น อย่าให้มันหนัก นะเดี๋ยวจะ โคนตี = อย่าชนหนัก อย่าเกร หนักนะ ฯลฯ
น่องเพล	/nɔːŋ pe:n/	
นัก	/nák/	มากขึ้นๆ มักใช้ประกอบส่วนหน้า ประโยค เช่น นักเข้าๆ เขาคงทนอยู่ ด้วยไม่ได้
นักเข้า	/nák khâw/	
นิ้ว	/núaʔ/	นิ้ว หรือคลูกเกล้าให้เข้ากัน
นิ้วเนีย	/núa níay/	หมายถึงเด็กๆ ที่ชอบเข้ามานั่งกระแจะ เวลาที่ผู้ใหญ่กำลังคุยกัน
นาง	/na:ŋ/	เครื่องมือช้อนกุ้งสานด้วยไม้ไผ่
น้ำคัน	/nám khan/	น้ำสกปรกเมื่อเข้าไปมาง่ามทำเป็น แผลเปื่อย
น้ำที	/nám thîʔ/	น้ำกะทิ
น้ำเน็ต	/nám nét/	น้ำอัดลมเลมอนเนด
น้ำมะเน็ต	/nám máʔ nét/	น้ำอัดลมเลมอนเนด
น้ำมันแก้ป	/nám man káp/	น้ำมันก๊าด
น้ำอ้อย	/nám ʔɔːj/	น้ำตาลอ้อย
เนย	/nə:j/	นม เช่น เด็กคนนี้ยังไม่อดเนย = ยังไม่อดนม

คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
เนาะ	/nɔʔ/	ใช่, เห็นด้วยมั๊ย = ผู้ชายคนนี้หล่อเนาะ
บอบ	/bɔːp/	เหนื่อย เช่น ถีบอบก็หยุดพักก่อนก็ได้
บาน	/ba:n/	มาก เช่น บานเซ็ด, บานเกลี้ยง ที่บ้านมี จอบเบิกจะมายืมไปใช้ก็ได้ (ยืม = ยืม) มดเข้ากับข้างเบิกบานหมด = มดเข้ากับ ข้าวมากมาย <u>ถ้าม</u> มีดินสอที่แ่ง <u>ตอบ</u> โอ๊ยเบิกบานไป
บิบ	/bi:p/	นวด เช่น ช่วยบิบขาที่เอะเมื่อย เหลือเกิน, เดี่ยวจะไปหาหมดบิบเสีย หน่อย
บุ้ม	/bûm/	บวบ มีคำหนิบุ้มลงไป เช่น อย่าทำขันเงิน ตกเดี๋ยวบุ้มหมด
เบิก	/bè:k/	มาก เช่น บานเซ็ด, บานเกลี้ยง ที่บ้านมี จอบเบิกจะมายืมไปใช้ก็ได้ (ยืม = ยืม) มดเข้ากับข้างเบิกบานหมด = มดเข้า กับข้าวมากมาย <u>ถ้าม</u> มีดินสอที่แ่ง <u>ตอบ</u> โอ๊ยเบิกบานไป
เบิกบาน	/bè:k ba:n/	มาก เช่น บานเซ็ด, บานเกลี้ยง ที่บ้านมี จอบเบิกจะมายืมไปใช้ก็ได้ (ยืม = ยืม) มดเข้ากับข้างเบิกบานหมด = มดเข้า กับข้าวมากมาย <u>ถ้าม</u> มีดินสอที่แ่ง <u>ตอบ</u> โอ๊ยเบิกบานไป
แบ็ด	/bê:t/	และ ละ เช่น หุงข้าวไม่เป็นเลยข้าวแบ็ด ไม่น่ากิน
ประแจ	/pràʔ cɛːʔ/	กัญแจ
ปลีก	/pli:k/	ย่อย เช่น ขอแลกเบงค์ปลีกหน่อยนะ = ขอแลกธนบัตรย่อยหน่อย

คำศัพท์ภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
ป่วย	/pùaj/	ไม่สบายไม่ว่าจะมีอาการเล็กน้อยหรือมาก ก็ใช้คำว่าป่วยเช่น วันนี้ฉันป่วยมีอาการไข้เล็กน้อย
ป้อแป้	/pɔː? pɛː?/	อ่อนแอ สุขภาพไม่ดี เช่น ขึ้นทำงานยกของหนักๆ อย่างนี้ไม่ช้าก็ป้อแป้หมด (พูดกันใน อ.ท่าใหม่)
ปะเหลาะ	/pà? lɔː?/	เอาอกเอาใจ เช่น ไปปะเหลาะเสียหน่อยแม่ก็จะหายโกรธ
ปักกะตุ	/pák kà? tu?/	ประตุ
ปากเป้า	/pà:k pɔw/	ปากค่อมฟันไม่มีค
ปิ่นโท	/pìn thoː?/	ปิ่นโต
ปิ่น	/pɔwːn/	ไม่คม ทื่อ เช่น มีดปิ่นเหลือเกิน หั่นอะไรไม่เข้าเลย
ปู่เต้	/pút tɛː?/	กระสอบใส่ข้าวสาร คงมาจากภาษาจีนว่า ปู่เต้ แปลว่า กระสอบ ภาษาถิ่นนครศรีธรรมราชเรียกกระสอบว่าสอบปู่เต้
ปู่โต	/pút tôː?/	กระสอบใส่ข้าวสาร คงมาจากภาษาจีนว่า ปู่โต แปลว่า กระสอบ ภาษาถิ่นนครศรีธรรมราชเรียกกระสอบว่าสอบปู่โต
ปู้ย	/púj/	ปู้ยใส่พีชต้นไม้ต่างๆ
โป่งเป๊าะ	/pôːŋ pɛː?/	เล่นซ่อนหา
โปรง โลงอก สบายใจ	/pròŋ/	โล่งอก โล่งใจ สบายใจ
โป้เหล่	/pɔː? lèː?/	กานหมาก ทำคล้ายกระทง ใช้เป็นภาชนะสำหรับวิดน้ำออกจากเรือเมื่อเรือรั่ว

คำศัพท์ภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
โป๊ะ	/pôʔ/	(นาม) หมายถึง หัวคันนาใหญ่ (กริยา) คอยดูแลว่ากล่าวตักเตือน เช่น จันโป๊ะกับเด็กพวกนี้ไม่ไหว
ไปไม่รอด	/pay mâj rɔ̃t/	ไปไม่ได้ เช่น “จันไปคนเดียวไม่รอด เธอต้องไปเป็นเพื่อนด้วย” = จันไปคนเดียวไม่ได้ (ไม่กล้าไป) เธอต้องไปเป็นเพื่อนด้วย ไปรอดไหม = ไปได้ไหม อยู่คนเดียวไม่รอด = อยู่คนเดียวไม่ได้ (ต้องมีเพื่อนอยู่)
ผลอ	/phlɔ̃:ʔ/	พลอยร่วมในทางเอาเปรียบผู้อื่น เช่น ตาคำไม่ค่อยทำงานคอยดักผลอ เขากิน = ตาคำไม่ค่อยทำงานและพลอยกินไปกับเขา
ผวะ	/phàʔ wàʔ/	ตกลงแบ่งกันในเรื่องผลิตผล เช่น เจ้าของนาตกเป็นผู้ปลูกก เมื่อโตได้ที่แล้วให้คนอื่นมาผวะ คือ ให้มาตัดมาทำจนเสร็จแล้วแบ่งกกันคนละครึ่ง
ผ่อง	/phɔ̃:ŋ/	ใช้แทนตัวเองใช้ได้ทั้งหญิงทั้งชาย
ผ่างเกง	/phâ:ʔ ka:ŋ ke:ŋ/	กางเกง นิยมมีคำว่าผ่างเกงหน้าเสมอ พูดสั้นๆ ก็ตัดเหลือเพียง “ผ่างเกง”
ผ่าง	/phâ:ʔ thŋŋ/	ผ้านุ่งของผู้หญิง
ผ่างวย	/phâ:ʔ phŋaj/	ผ้าห่มนอน
ผูก	/phùk/	มัด ล่าม เช่น เย็นแล้วไล่ควายมาผูกเถาะ
ผนแล้ง	/fɔ̃n lɛ:ŋ/	ผนหยุดตก เช่น ออกไปกันได้แล้ว ผนแล้งแล้ว
ผอย	/fɔ̃:j/	พุดไม้ คำอธิบายสรรพคุณ โดยเฉพาะสรรพคุณยา
ผ็ียง	/fiâŋ/	ขว้าง ปา เช่น อ๋ยามาผ็ียงมะม่วงจัน

คำศัพท์ภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
พรุ้	/phrû?/	(ออกเสียง โท) ดินเลนบริเวณป่าชายเลน
พล็อก	/phlɔk /	เร็วๆ นี้ เช่น กินไปพล็อกๆ บ่นหัวอีกแล้ว
พลัด	/phlát/	ตก (ตรงกับภาษาถิ่นใต้) เช่น อย่างขึ้นไป สูงนั้จะพลัดลงมา
ปลู่	/phlû?/	ยั้งสำหรับเก็บข้าวเปลือก
พวน	/phuan/	เชือกขนาดใหญ่มักหมายถึงเชือกที่ผูก คอควายไว้กับหลัก
พหัด	/phá hát/	วันพหัดสบดี
พ่อแก่	/ph?ɔ̃? kɛ̀?/	ตา หรือ ปู่
พะยุ	/phâ? jú?/	พายุ
พุกนี้	/phûk ni:~/	พรุ้งนี้
พุน	/phun/	เต็ม เช่น ตักข้าวมาพุนจาน = ตักข้าว มาเต็มจาน
เพอะพะ	/phə? phá?/	เลอะเทอะ เปื้อนเปโระ เช่น ระวังปาก หน้อยนะอย่าพูดเพอะพะไป
เพะสลาด	/phé? sà? là:t/	ไบไม้ที่ไม่แก่และไม่อ่อนเกินไป
เพาะ	/phɔ̃?/	พ่อ
เพาะแก่	/phɔ̃? kɛ̀?/	ตา หรือ ปู่
โพงน้ำ	/pho:ŋ nám/	ตักน้ำจากบ่อไม่ว่าจะมีคันโพงหรือใช้ เชือกผูกกับทุกระบ้องก็ใช้ “โพง” เหมือนกัน
ฟ่อน	/fɔ̃:n/	รวงข้าวซึ่งเกี่ยวแล้วมัดเป็นมัดๆ ไว้
ฟากลับ	/fâ:k sàp/	ฟาก ถ้าไม้ไผ่ทาบให้แตกใช้ทำพื้นบ้าน
ฟ้าลั่น	/fá: ? lân/	ฟ้าร้อง
ฟัด	/phít/	เตอรั้งขึ้นมา เช่น กางมุ้งไม่ตีมุ้งฟัดยุง เข้าได้ คือ การกางมุ้งด้านใดด้านหนึ่ง ตั้งเกินไปชายมุ้งลอยขึ้นมา

คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
เฟ็ด	/fét/	(ออกเสียง โท) เจ ไม่ตรง เช่น ยกหัวคัน นาให้คืออย่าให้เฟ็ด = ทำหัวคันนาให้ตรง
มดละเอียด	/mód là? ?iat/	ชื่อมดชนิดหนึ่งตัวเล็กมาก
มวนท้อง	/muan thw:ŋ/	อาการคลื่นเหียนในท้อง มักจะปวดเมื่อ รู้สึกหิวข้าว เช่น หิวจนมวนท้องแล้ว
มอบริม	/mɔ:p rim/	กุ้นริม เอาผ้ามากุ้นที่ริมเสื้อทั้ง 4 ด้าน เรียกมอบริมเสื้อ
มาบ	/mâ:p/	ที่ลุ่มต่ำ ไม่ถึงกับแฉะเหมือนที่ชำ ชื่อ ตำบลและหมู่บ้านหลายแห่งมีคำสองคำ นี้นำหน้า เช่น ชำโสม ชำคือ (ช่อ)
มุน	/mun/	เต็ม พูน เช่น ตักข้าวมามุนจาน = ตัก ข้าวมาเต็มจาน
เม้น	/mén/	ทำให้สั้น เช่น ชายกระโปรงยาวไป เม้นขึ้นอีกหน่อยก็ดี
เมื่อนี้	/mwa nî:ʔ/	เร็วๆ นี้ เช่น เขาเพิ่งแต่งงานไปเมื่อนี้ๆ (เมื่อนี้เมื่อนี้)
แม่แก่	/mɛ:ʔ kɛ:ʔ/	ยาย หรือ ย่า
แม่รัก	/mɛ:ʔ rák/	เพื่อนหญิงที่รู้จักกันโดยผู้ใหญ่แนะนำ มักจำเป็นคนต่างถิ่น คนละ หมู่บ้าน หรือตำบล เช่น ฉันมีแม่รักอยู่ที่ แหลมสิงห์ 1 คน
แมะ	/mɛ:ʔ/	แม่
แมะแก่	/mɛ:ʔ kɛ:ʔ/	ยาย ย่า
ไม้ซี่	/máj sí:ʔ/	ไม้ไผ่ปล้องยาวๆ นิยมนำมาจักเป็นดอก
ยกบ้าน	/yók bâ:n/	ปลูกบ้าน เช่น ฉันจะยกบ้านปีหน้า หรือ ตาค้ายกห้องแถวให้คนเช่า = ตาค้าปลูก ห้องแถวให้คนเช่า

คำศัพท์ภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
ยัก	/yák/	กินไว้ส่วนหนึ่ง เช่น อย่ากินหมด ขยักไว้ให้น้องบ้าง
ยา	/ya:ʔ/	บุหรี เช่น ขอยาสักมวนเถอะ หรือ อย่า ลืมนื้อยามาให้ด้วย
ยางหนืด	/ya:ŋ nə:t/	ยางรัด
ยิก	/yík/	ทำให้เร็ว เช่น เร่งยิกๆ เข้าจะได้เสร็จ เสียที
ยี่เกื้อ	/yí:ʔ kâ:ʔ/	ของปลอม, ไม่ดี เช่น สร้อยยี่เกื้อ หมายถึง สร้อยทำด้วยโลหะอื่นๆ ไม่ใช่ทองคำแท้
ยุบยับ	/yûp yâp/	มากมาย เช่น ชมพู่ลูกนั้นหนอนยุบยับ
เย่า	/yaw/	เขย่า
รถเครื่อง	/rót khrwâŋ/	รถจักรยานยนต์
รถโล่ม	/rôt lôm/	รถคว่ำ (อุบัติเหตุ)
ร้อยก่อนเข็ม	/ró:j kwân khêm/	สนเข็ม
รังผึ้ง	/raŋ phwîŋ/	รวงผึ้ง
รัด	/rát/	การงอกของต้นไม้ที่เริ่มแตกหน่อและ แตกราก
ราก	/râ:k/	อาเจียน เช่น กินเหล้ามากจนรากแตก รากแตน
รำรี้รำไร	/râm rí:ʔ râm raj/	อ้อยอิ่ง เช่น รีบทำเข้าเถอะอย่ามัวรำรี้ รำไร
รำสวด	/ra:m suàt/	การแสดงพื้นบ้านของจังหวัดจันทบุรี เป็นการแสดงในงานอวมงคล
ริก	/rík/	เสียงหัวเราะกระซิกกระซี้ แสดงความ ขี้ขลาด
เรือจม	/rwa com/	เรือล่ม
เรือน	/rwan/	บ้าน

คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
โรค	/rô:k/	รก เช่น รกที่อยู่รอบตัวทารกในครรภ์ มารดา
ลงแขก	/loŋ khè:k/	ช่วยกันทำงานแบบเอาแรงกันไว้ และ ไปใช้แรงเมื่อบ้านอื่นมีงาน เช่น ลงแขก ค่านา เกี่ยวข้าว
ลอม	/lɔ:m/	ฟอนข้าวซึ่งวางเรียงไว้สูงๆ เพื่อ เตรียมการนวด
กลางสาบ	/la:ŋ sà:p/	กลางสาด
ลาด	/lâ:t/	เคยชิน เช่น กินยามากๆ แล้วจะลาดไป หมดแล้ว = กินยามากจนชินทำให้คือยา หรือโดนจนลาดไปหมดแล้ว = ถูกค จนเคยชินเสียแล้ว
ล่ำมะลัก	/lâm má? lák/	ไม่ค่อยเต็มบาท ไม่ค่อยปรกติในด้าน จิตใจ เช่น อย่าไปพูดเล่นกับเขาจะ นายคนนี้น่ะล่ำมะลัก
ลิง	/li:ŋ/	ลิง
ลิ่มตา	/lw:n ta:?/	ลิ่มตา
ลูกกะไก่	/lûk ka? pháj/	ลูกสะไภ้
ลูกชื้อ	/lû:k sw:?/	ลูกน้ำ (ลูกยุง)
ลูกตั้งค์	/lû:k taŋ/	เหรียญ 1 บาท, 5 บาท เช่น แม่ขอลูก ตั้งค์หน่อย = แม่ขอเศษเหรียญหน่อย
ลูกมะหาด	/lûk má? hăt/	พืชชนิดหนึ่ง
ลูกไม้	/lû:k máj/	ผลไม้ เช่น เอาไว้หน้าลูกไม้มาเที่ยวจันท์ นะ = เอาไว้ถึงฤดูผลไม้มาเที่ยวจันท์นะ
ลูกหญ้า	/lû:k yâ:?/	หญ้าเจ้าชู้
ลูกเหยื่อ	/lû:k ywa/	ลูกน้ำ (ลูกยุง)
ลูกเหรียญ	/lû:k riăy/	เหรียญ 1 บาท, 5 บาท เช่น แม่ขอลูกตั้งค์ หน่อย = แม่ขอเศษเหรียญหน่อย

คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
ลูกอม	/lu:k ?om/	ทอฟฟี่
เลน	/le:n/	ดินโคลนเหลวๆ
เลือดน้ำดาว	/lʷat nám da:w/	เลือดกำเดา
แล	/lɛ:ʔ/	ดู เช่น ป่วยไข้ไม่มาแลบ้างเลย หรือ ผ่าตัดตาแล้วแลเห็นดีหรือยัง
แล้	/lɛ:ʔ/	อ้าว เช่น แล้มาเจอกันที่นี้ได้ไงเนี่ย
แล้ง	/lɛ:ŋ /	ทะนาน เช่น วันนี้หิวต้องหุงข้าวสัก 3 แล้ง
แล้ว	/lɛ:wʔ/	เสร็จ เช่น แล้วนาหรือยัง = ทำนาเสร็จ หรือยัง แล้วข้าวหรือยัง = จัดการเก็บ เกี่ยวและนวดข้าวแล้วหรือยัง แล้วแล้ว = เสร็จแล้ว
แลเห็น	/lɛ:ʔ hěn/	ดู เช่น ป่วยไข้ไม่มาแลบ้างเลย หรือ ผ่าตัดตาแล้วแลเห็นดีหรือยัง
ว่าเหมือนว่า	/wâ:ʔ mwǎn wâ:ʔ/	คำตอบรับ หมายถึง ใช่แล้ว เช่น นั่นซิว่า เหมือนว่า หมายถึง นั่นซิอย่างที่คุณว่า นั่นใช่แล้ว
วัด	/wít/	เต๋อรั้งขึ้นมา เช่น กางมุ้งไม่ตีมุ้งวัดยุงเข้า ได้ คือ การกางมุ้งด้านใดด้านหนึ่ง ติงเกินไปชายมุ้งลอยขึ้นมา
ว่า	/wâw/	ว่าว
ไวๆ	/waj/	ไวๆ เช่น ใครเดินออกไปเห็นหลังไวๆ = ใครเดินออกไปเห็นหลังไวๆ
สงาด	/sàʔ ŋâ:t/	มากเหลือเกิน เช่น นักร้องคนนี้หล่อสงาด
สบ	/sòp/	เหมาะสมพอดี ถูกใจ เช่น เสื้อตัวนี้สบดี ใส่สบดีจริงๆ
ส้มกำ	/sôm kam/	ส้มระกำ, ระกำ
ส้มขาม	/sôm khă:m/	ส้มมะขาม, มะขาม

คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
สลัก	/sà? làk/	หยุด, เบรก
สื่อนกึ่ง	/sɔ̃:n kûŋ/	ซื่อนกึ่งด้วยเครื่องมือที่เรียกว่าชนาง
ส้อม	/sɔ̃:m/	เครื่องมือที่มีเหล็กแหลมไว้สำหรับ แทงปลาไหลตามรู
สะเหจิด	/sà? ɲɔ̃:t/	เห็นคนอื่นทำอะไรแล้วอยากทำบ้าง เช่น เห็นเพื่อนมีเมียหน่อย ก็พลอย สะเหจิดไปกับเขาด้วย
สากพุก	/sà:k phúk/	สากตะลุมพุก
สำเพ็ง	/sǎm phen/	หญิงคนชั่ว โสเภณี
สำมะรด	/sǎm má? rót/	สับปะรด
สำหระ	/sǎm rè:~/	โลละทิ้ง
สุข	/sǔj/	เงินไป เช่น พวกเราช่วยกันสุจรดหน่อย = พวกเราช่วยกันเงินรดหน่อยดันไป
หงอย	/ɲɔ̃:j/	เพี้ยนมาจาก หงอย ใช้กับเด็กบางคนที่มี อาการเซื่องช้า ซึมเศร้าเหงาหงอย ไม่ร่าเริงแจ่มใส
หงาด	/ɲà:t/	มากเหลือเกิน เช่น นักร้องคนนี้หล่อหงาด
หัง	/ɲi:~/	เพื่อนรักเพื่อนตาย
หน้าหัก	/ná:~ hək/	ลักษณะใบหน้าที่ไม่สวย ส่วนดั้งจมูก และตาลึกลงไปมาก
หนี	/ni:~/	เพื่อนรักเพื่อนตาย
หมอบีบ	/mɔ̃:~ bi:p/	หมอนวด (แผนโบราณ) เช่น เมื่อยตัวหา หมอบีบมาบีบก็หาย
หลัว	/lǔa/	แข่ง
หว่า	/wǎm/	เจียง ที่ถูกใช้งานจนหน้าเจียงเป็นแอ่ง แบบก้นกะทะ ใช้หันอะไรก็ไม่สะควก
หอยรม	/hɔ̃:j rom/	หอยนางรม

คำศัพท์ภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
หัน	/hǎn/	กลับ เช่น ทางนี้ตันต้องไปหันรถก่อน นั่น = ทางนี้ตัน ไปไม่ได้ต้องไปกลับ รถก่อน
หั่วกะไค	/hǔa? kà? daj/	บันได
หั่วชะเนียง	/hǔa? chá? nian/	ลูกเนียง (อย่างเดียวกับทางปักษ์ใต้)
หั่วเทียน	/hǔa? thian/	หลอดไฟฉาย
หั่วปี	/hǔa? pi:~/	แรกเริ่ม เช่น ลูกคนหั่วปี = ลูกคนแรก
หาย	/hǎ:j/	คำลงท้ายประโยค หมายถึง หหมดไป สิ้นไป เช่น ขึ้นรถซ้ำที่ก็กินหายหรืออก, เปลอเดียวเดียวหายไปหายแล้ว
หิวซาน	/hǐw sa:n/	หิวมาก หิวชมซานมา
หิวโซ	/hǐw so?/	หิวมาก หิวชมซานมา
หิวนอน	/hǐw nɔ:n/	ง่วงนอน
หิวน้ำ	/hǐw nám/	กระหายน้ำ
หุงข้าว	/hǔŋ khâ:w/	หุงข้าวรวมถึงการทำกับข้าว
เหมือด	/mʷat/	กับข้าวที่เป็นเนื้อสัตว์ใช้ในการต้มยำ ทำแกงต่างๆ เช่น แกงส้มวันนี้ใส่เหมือด อะไร หมายถึงใส่เนื้อสัตว์ชนิดใดนั่นเอง
เหลาะ	/lɔ?/	เอาอกเอาใจ เช่น ไปเหลาะเสียหน่อย แม่ก็จะหายโกรธ
เหี้ย	/hǐa?/	พี่ มาจากคำว่า เหี้ย
แหล่ง	/lɛ:ŋ/	หลัก เช่น ไล่ควายมาแหล่ง = ไล่ควาย มาที่หลัก
โหน	/hò:n/	โยน เช่น อย่าโหนมานะเดี๋ยวรับไม่ได้ จะเสียของ
อับไอ้	/ʔóp ʔǎ:~/	คางคก
อ็อกอ้อ	/ʔók ʔw̃:~/	ตุ๊กแก
อื้อ	/ʔi:~/	แก้อื้อ

คำศัพท์ภาษาถิ่นจันทบุรี	สัทสัญลักษณ์	ความหมาย
อ ^๑	/ʔí:ʔ/	แก้อ ^๑
อ ^๒ เต้า	/ʔí:ʔ táw/	แก้อ ^๑
อ ^๓ เต้า	/ʔí:ʔ táw/	แก้อ ^๑
อ ^๔ หรั่งแข่งขั่ง	/ʔi:ʔ rəŋ khəŋ khàŋ/	ลักษณะของการมาแบบลุ่มลูกคลุกคลาน แต่ถ้าไปทำอะไรมาเหนื่อยจนหอบ แฮ่กๆ
อุย	/ʔuj/	คำอุทานเมื่อตกใจ และเจ็บปวด
เอาได้	/ʔaw dâj/	ใช้ได้ดีทีเดียว หรือสวยใช้ได้
เอียน	/ʔian/	ไม่สด ใช้อับอาหารจำพวกปลา เช่น ปลาเอียนเสียแล้ว หมายถึง ดายมานาน แล้ว ไม่สด
เอียน	/ʔian/	ไม่สด ใช้อับอาหารจำพวกปลา เช่น ปลาเอียนเสียแล้ว หมายถึง ดายมานาน แล้ว ไม่สด
เอี้ยว	/ʔiaw/	ละลาย เช่น ปิดฝาน้ำตาลให้ดีเดียว จะเอี้ยวหมด
เอื่อม	/ʔwam/	เบื่อ เช่น กินข้าวเหนียวทุกวันไม่เอื่อม หรือไง นั่นเอื่อมกับข้าวร้านนี้เต็มที
แอบ	/ʔɛ:p/	ใกล้ชิด เช่น เดี่ยวเรานั่งแอบกันนะ จะได้ปรึกษากันได้ถนัด = เดี่ยวเรานั่ง ติดกันนะจะได้ปรึกษากันได้
ไอ้อุ้น	/ʔâj ʔún/	ไอ้เดือน
ไอ้อ๊อ้ง	/ʔâj ʔó:ŋ/	ไอ้ตัวผู้
เอี้ยว	/hiaw/	เป็นคำค่าของผู้หญิง (ออกเสียงสั้น เหมือนเสียงเอียะ)

ภาคผนวก ค
ประวัติผู้บอกภาษาถิ่นจันทบุรี

ประวัติผู้บอกภาษาถิ่นจันทบุรี

ข้อมูลผู้บอกภาษาตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี จำนวน 10 คน

แหล่งที่มาของข้อมูล

รายงานผลการปฏิบัติงาน ประจำเดือนธันวาคม พุทธศักราช 2550 เทศบาลตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

1. ชื่อ-นามสกุล นายสวัสดิ์ บุญมาก
เกิดวันที่ เดือน พ.ศ. 2474
อายุ 76 ปี
อาชีพ ทำสวนผลไม้
ที่อยู่ บ้านเลขที่ 25/8 หมู่ 3 ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี
2. ชื่อ-นามสกุล นางกรั่ม บุญบา
เกิดวันที่ เดือน พ.ศ. 2488
อายุ 62 ปี
อาชีพ ทำสวนผลไม้
ที่อยู่ บ้านเลขที่ 24/8 หมู่ 3 ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี
3. ชื่อ-นามสกุล นายถาวร วรศิลป์
เกิดวันที่ 5 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2480
อายุ 70 ปี
อาชีพ ทำสวนผลไม้
ที่อยู่ บ้านเลขที่ 3/119 หมู่ 9 ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี
4. ชื่อ-นามสกุล นางกระแสด เจริญลาภ
เกิดวันที่ 17 เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2484
อายุ 66 ปี
อาชีพ ทำสวนผลไม้
ที่อยู่ บ้านเลขที่ 1/328 หมู่ 9 ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

5. ชื่อ-นามสกุล ...นางพัฒนา พูลสวัสดิ์...
 เกิดวันที่ ... 25 ... เดือน ... กุมภาพันธ์ ... พ.ศ. ... 2484...
 อายุ ... 66 ... ปี
 อาชีพ ...ทำสวนผลไม้...
 ที่อยู่ ...บ้านเลขที่ 79/52 หมู่ 8 ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี...
6. ชื่อ-นามสกุล ...นางชม้อย คำฉัตร...
 เกิดวันที่ ... 16 ... เดือน ... กันยายน ... พ.ศ. ... 2480...
 อายุ ... 70 ... ปี
 อาชีพ ...ทำสวนผลไม้...
 ที่อยู่ ...บ้านเลขที่ 31/15 หมู่ 5 ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี...
7. ชื่อ-นามสกุล ...นางนงลักษณ์ น้ำไพฑูรย์...
 เกิดวันที่ ... 1 ... เดือน ... พฤษภาคม ... พ.ศ. ... 2480...
 อายุ ... 70 ... ปี
 อาชีพ ...ทำสวนผลไม้...
 ที่อยู่ ...บ้านเลขที่ 26/37 หมู่ 5 ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี...
8. ชื่อ-นามสกุล ...นายพีระ องค์กริณ...
 เกิดวันที่ ... 15 ... เดือน ... มกราคม ... พ.ศ. ... 2482...
 อายุ ... 68 ... ปี
 อาชีพ ...ทำสวนผลไม้...
 ที่อยู่ ...บ้านเลขที่ 22/26 หมู่ 5 ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี...
9. ชื่อ-นามสกุล ...นางกิ่งแก้ว ปรงเจริญ...
 เกิดวันที่ ... - ... เดือน ... - ... พ.ศ. ... 2468...
 อายุ ... 82 ... ปี
 อาชีพ ...ทำสวนผลไม้...
 ที่อยู่ ...บ้านเลขที่ 22/1 หมู่ 5 ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี...

10. ชื่อ-นามสกุล นายสมบุญ ไชยยะ
 เกิดวันที่ เดือน พ.ศ. 2478
 อายุ 72 ปี
 อาชีพ ทำสวนผลไม้
 ที่อยู่ บ้านเลขที่ 1 หมู่ 5 ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

ข้อมูลผู้บอกภาษาดำบลแสดง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี จำนวน 10 คน

แหล่งที่มาของข้อมูล แผนพัฒนาสามปี ประจำปี 2551-2553 องค์การบริหารส่วนตำบล
 แสดง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

1. ชื่อ-นามสกุล นายเม่า ผลสุข
 เกิดวันที่ 10 เดือน เมษายน พ.ศ. 2476
 อายุ 74 ปี
 อาชีพ ทำสวนผลไม้
 ที่อยู่ บ้านเลขที่ 2/126 หมู่ 7 ตำบลแสดง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี
2. ชื่อ-นามสกุล นายหน้า นาคเจริญ
 เกิดวันที่ 21 เดือน กันยายน พ.ศ. 2489
 อายุ 61 ปี
 อาชีพ ทำสวนผลไม้
 ที่อยู่ บ้านเลขที่ 4/332 หมู่ 7 ตำบลแสดง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี
3. ชื่อ-นามสกุล นายวินัย ศรีทองคำ
 เกิดวันที่ 19 เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2490
 อายุ 60 ปี
 อาชีพ ทำสวนผลไม้
 ที่อยู่ บ้านเลขที่ 24/43 หมู่ 7 ตำบลแสดง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

4. ชื่อ-นามสกุล ...นางชุบ วิเสโส...
 เกิดวันที่ ... 1 ... เดือน ...เมษายน ... พ.ศ. 2473...
 อายุ ... 77 ... ปี
 อาชีพ ...ทำสวนผลไม้...
 ที่อยู่ ...บ้านเลขที่ 89/38 หมู่ 7 ตำบลแสง อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี...
5. ชื่อ-นามสกุล ...นางบุญส่ง แสงพ่อง...
 เกิดวันที่ ... 9 ... เดือน ...มีนาคม ... พ.ศ. 2482...
 อายุ ... 68 ... ปี
 อาชีพ ...ทำสวนผลไม้...
 ที่อยู่ ...บ้านเลขที่ 20/3 หมู่ 7 ตำบลแสง อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี...
6. ชื่อ-นามสกุล ...นางพวงสุข เคหะเจริญ...
 เกิดวันที่ ... 18 ... เดือน ...สิงหาคม ... พ.ศ. 2489...
 อายุ ... 61 ... ปี
 อาชีพ ...ค้าขาย...
 ที่อยู่ ...บ้านเลขที่ 3/195 หมู่ 7 ตำบลแสง อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี...
7. ชื่อ-นามสกุล ...นายสนอง บุญอากาศ...
 เกิดวันที่ ... 13 ... เดือน ...พฤษภาคม ... พ.ศ. 2483...
 อายุ ... 67 ... ปี
 อาชีพ ...จักสาน...
 ที่อยู่ ...บ้านเลขที่ 10/1 หมู่ 3 ตำบลแสง อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี...
8. ชื่อ-นามสกุล ...นางเชย ธรรมศรี...
 เกิดวันที่ ... 10 ... เดือน ...มกราคม ... พ.ศ. 2470...
 อายุ ... 80 ... ปี
 อาชีพ ...ทำสวนผลไม้...
 ที่อยู่ ...บ้านเลขที่ 2/74 หมู่ 3 ตำบลแสง อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี...

9. ชื่อ-นามสกุล นายอรุณ บุญโกย
เกิดวันที่ 18 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2479
อายุ 71 ปี
อาชีพ ทำสวนผลไม้
ที่อยู่ บ้านเลขที่ 4/628 หมู่ 3 ตำบลแสง อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี
10. ชื่อ-นามสกุล นายประหัยด์ สรรพศรี
เกิดวันที่ 12 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2482
อายุ 68 ปี
อาชีพ ทำสวนผลไม้
ที่อยู่ บ้านเลขที่ 64/5 หมู่ 3 ตำบลแสง อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี

ประวัติการศึกษา และการทำงาน

ชื่อ-นามสกุล	นายพรโชค อัฐมบูรณ์
วัน เดือน ปีที่เกิด	วันที่ 18 เดือนกันยายน พ.ศ. 2524
สถานที่เกิด	จังหวัดสิงห์บุรี
ประวัติการศึกษา	ครุศาสตรบัณฑิต (ภาษาไทย) มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	ข้าราชการครู คศ.1
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนเทศบาลเมืองจันทบุรี 2 อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี